SOVRAŽNI GOVOR V REPUBLIKI SLOVENIJI: PREGLED STANJA

ANDREJ MOTL
IN VERONIKA BAJT

SOVRAŽNI GOVOR V REPUBLIKI SLOVENIJI: PREGLED STANJA

ANDREJ MOTL
IN VERONIKA BAJT

SOVRAŽNI GOVOR V REPUBLIKI SLOVENIJI: PREGLED STANJA

Andrej Motl in Veronika Bajt

Ilustracija naslovnice in oblikovanje: Tomato Košir

Lektura: Ana Marija Skelo

Mirovni inštitut, Metelkova 6, 1000 Ljubljana

PROGRAMSKI ODBOR:

Poročilo projekta "Z (od)govorom nad sovražni govor"

Mirovni inštitut:

Veronika Bajt (vodja), Mojca Frelih, Neža Kogovšek Šalamon, Brankica Petković

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, Spletno oko:

Lija Mihelič, Andrej Motl

Varuh človekovih pravic RS:

Jernej Rovšek

MMC RTV Slovenija:

Kaja Jakopič, Dunja Danial

Podprto s sredstvi finančnega mehanizma EGP 2009–2014

EEA in Norway grants

Način dostopa (URL):

http://www.mirovni-institut.si/govor/

Publikacija je brezplačna.

Tisk: Medium d.o.o.

Naklada: 100 izvodov

CIP:

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

178.9:82-5(497.4)(0.034.2)

MOTL, Andrej

Sovražni govor v Republiki Sloveniji [Elektronski vir] :

pregled stanja / Andrej Motl in Veronika Bajt. - El. knjiga. - Ljubljana : Mirovni inštitut, 2016

Način dostopa (URL): www.mirovni-institut/govor.si

ISBN 978-961-6455-76-3 (pdf)

1. Bajt, Veronika

284263424

KAZALO

	UVOD	**7**
I	**PREGLED VELJAVNE ZAKONODAJE**	**9**
1	**EVROPSKA ZAKONODAJA**	**9**
1.1	Regulacija sovražnega govora na spletu	9
2	**SOVRAŽNI GOVOR V USTAVI REPUBLIKE SLOVENIJE**	**10**
3	**SOVRAŽNI GOVOR KOT KAZNIVO DEJANJE PO 297. ČLENU KAZENSKEGA ZAKONIKA**	**10**
3.1	Pravno stališče Vrhovnega državnega tožilstva	10
4	**SOVRAŽNI GOVOR KOT PREKRŠEK PO ZAKONU O MEDIJIH**	**10**
5	**SOVRAŽNI GOVOR KOT PREKRŠEK PO ZAKONU O VARSTVU JAVNEGA REDU IN MIRU**	**11**
6	**KODEKSI, USMERITVE IN PREDPISI**	**11**
6.1	Kodeks novinarjev Slovenije	11
6.2	Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija	12
6.3	Kodeks Združenja novinarjev in publicistov	12
6.4	Kodeks regulacije sovražnega govora na spletnih portalih	13
6.5	Slovenski oglaševalski kodeks	13
6.6	Kodeks policijske etike	13
6.7	Kodeks izobraževalne internacionale o poklicni etiki	13
6.8	Etični kodeks članov društva katoliških pedagogov Slovenije	14
6.9	Predpisi Nogometne zveze Slovenije	14
II	**PREGLED PRAVNE OBRAVNAVE PRIMEROV**	**15**
1	**STATISTIKA**	**15**

1.1 Ovadbe tožilstva in sodbe 15

1.2 Število poročil in obravnavanih kaznivih dejanj s strani Policije 16

1.3 Število prekrškov po Zakonu o javnem redu in miru (ZJRM-1) 17

1.4 Prijave na Spletno oko 18

1.5 Sovražni govor po Zakonu o medijih – pojasnilo Inšpektorata za medije 19

1.6 Sovražni govor po razsodbah Novinarskega častnega razsodišča 19

2 PRIMERI TOŽILSKE IN SODNE PRAKSE PO 297. ČLENU KZ-1 19

2.1 Tožilska praksa 19

2.2 Sodna praksa 20

3 ODMEVNI PRIMERI 21

3.1 Poziv izbrisanim na ples, kjer jim bo Jelinčič igral na puško mitraljez 21

3.2 Pogovor med Zmagom Jelinčičem in Manco Zver v pogovorni oddaji Vroče 21

3.3 Zapis Tomaža Majerja na spletni strani stranke SDS 22

3.4 Svetlana Makarovič proti RKC 23

3.5 Poziv Sebastjana Erlaha k streljanju beguncev 23

3.6 Spletna stran Zlovenija 24

III PREDSTAVITEV VLOGE INSTITUCIJ, INICIATIV IN PROJEKTOV 26

1 VLOGA DRŽAVNIH ORGANOV IN NEVLADNIH ORGANIZACIJ 26

1.1 Državni zbor 26

1.2 Informacijski pooblaščenec 26

1.3 Inšpektorat Republike Slovenije za kulturo in medije 26

1.4 Varuh človekovih pravic 26

1.5 Zagovornik načela enakosti 27

1.6 Mirovni inštitut 27

1.7 Legebitra 28

1.8 Kulturno izobraževalno društvo PiNA 28

1.9 Pekarna Magdalenske mreže Maribor 28

2 INICIATIVE, PROJEKTI 29

2.1 Ne sovražnemu govoru 29

2.2 Z (od)govorom nad sovražni govor 30

2.3 Svet za odziv na sovražni govor 31

2.4 Spletno oko – Center za varnejši internet 32

2.5 Mladi ambasadorji medkulturnega dialoga (MAMD) 32

2.6 Moč besed 33

2.7 Ustavimo sovražni govor v spletnih komentarjih 33

2.8 Dekontraminacija 33

2.9 LIGHT ON 33

2.10 Sovražni govor in populistično poustvarjanje ‘drugega’ v Evropi skozi prizmo rasizma, starosti in spola – RAGE 34

2.11 E-delovanje proti nasilju 34

2.12 RED, Mreža za boj zoper rasizem, ksenofobijo in netoleranco 34

2.13 Šesti natečaj PLAKTIVAT 35

2.14 Ne soWWWraži 35

IV IZBOR PRISPEVKOV V ZNANSTVENIH, STROKOVNIH IN DRUGIH PUBLIKACIJAH 36

1 PRAVNI VIDIK 36

2 PSIHOLOŠKI VIDIK 54

3 JEZIKOSLOVNI VIDIK 59

4 MEDIJSKI VIDIK 60

5 SPLETNI VIDIK 62

6 DRUGI VIDIKI 68

7 DIPLOMSKE NALOGE IN MAGISTERIJI 71

V MEDNARODNA POROČILA O SOVRAŽNEM GOVORU V SLOVENIJI 82

SKLEP 87

UVOD

Univerzalna definicija sovražnega govora ne obstaja, saj sovražni govor preči različna področja obravnave. Najbolj razvite in najpogostejše so razprave o sovražnem govoru na področju prava, kjer je med drugim še posebej zanimiva primerjava različnih sodnih praks v ZDA in Evropski uniji. Najpomembnejše in najpogostejše so vsekakor razprave o razmerju med sovražnim govorom in svobodo govora. Smernice o razmejitvi med varstvom človekovega dostojanstva in svobodo izražanja je mogoče najti v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice, in na mestu je poudarek, da v Evropi obstaja konsenz, da svoboda govora ni absolutna, temveč je zamejena s človekovim dostojanstvom in z načelom javnega reda in miru. Poleg teh pomembnih premislekov in uvidov v razumevanje pojma sovražnega govora je nujno razumeti, da gre za koncept, ki ga hkrati analizirajo tako družboslovje in humanistika (npr. sociologija, komunikologija, novinarstvo, diskurzivna literatura), kot tudi na primer medicina (psihiatrija) in tehnika (informatika). Ključno pri tem je zato zavedanje, da sociološka definicija sovražnega govora ni enaka pravni ureditvi sovražnega govora; prav tako kazniv sovražni govor ni enako kot t. i. družbeno nesprejemljiv sovražni govor, tako kot tudi razžalitev oziroma žaljiv govor ni sovražni govor. Pogosto se zmotno razume kot sovražni govor tudi spletno nasilje (t. i. cyberbullying).

V Republiki Sloveniji obstaja problem razširjenosti, sprejetosti in pogoste nesankcioniranosti sovražnega govora. Ta problem ni zamejen v nacionalne okvire, temveč zadeva regijo in svet širše, saj tudi dogodki v nekaterih evropskih državah (predvsem npr. porast napadov na priseljence v povezavi s t. i. begunsko krizo) potrjujejo, da gre za univerzalno pereč in skrajno zaskrbljujoč problem. Kljub številnim samoregulacijskim mehanizmom v posameznih sektorjih za preprečevanje sovražnega govora, preden se kazenski pregon uporabi kot skrajno sredstvo, se pojavljanje sovražnega govora namreč ne zmanjšuje. Celo nasprotno, nestrpna, ksenofobna in diskriminatorna javna retorika je vedno bolj del javnega komuniciranja, kar je še posebej opazno v povezavi s porastom populističnega diskurza in iskanja grešnih kozlov (npr. v migrantski populaciji, Romih, LGBT populaciji itn.). V drugi polovici leta 2015 je s prehodom povečanega števila beguncev čez območje Republike Slovenije in posledično zaostritvijo tako političnega kot tudi medijskega in splošnega javnega diskurza sovražni govor postal otipljiv problem, ki ga enostavno ni več mogoče spregledati.

Medtem ko je Svet Evrope natančno opredelil sovražni govor kot vsako širjenje, spodbujanje ali opravičevanje sovraštva, ki temelji na »nestrpnosti, agresivnem nacionalizmu ali etnocentrizmu, diskriminaciji in sovražnosti proti manjšinam, migrantom ali osebam z migrantskim ozadjem«, slovenska zakonodaja pojma sovražni govor ne vsebuje. Problem razširjenosti, sprejetosti in še vedno redke sankcioniranosti sovražnega govora v Sloveniji tako ostaja nerazrešen, hkrati pa se tematiko še vedno obravnava na problematično podcenjevalen način, kot da gre zgolj za občasne ekscese, ki niso zaskrbljujoči. Dejansko pa se soočamo s pogostimi pojavi (nekaznivega) nestrpnega govora, ki – kot potrjujejo tudi raziskave – na skupnost vplivajo razdiralno in konfliktno. Še več, vpliva sovražnega govora na dejanski prehod »od besed k dejanjem« ključni akterji v družbi še vedno ne jemljejo dovolj resno.

Ker je v Sloveniji zelo malo sovražnega govora, ki bi, glede na regulacijski okvir in pravno prakso, dejansko bil obravnavan kot kazniv, smo v okviru projekta »Z (od) govorom nad sovražni govor – Zagon neodvisnega povezovalnega telesa (ZaGovor)« (EEA grants, 2014–2016) prepoznali potrebo po alternativnih mehanizmih odzivanja in boljši koordinaciji že obstoječih oziroma delujočih ključnih akterjev na področju reagiranja na sovražni govor. Prepoznali smo tudi potrebo po opolnomočenju in večji osveščenosti (ranljivih) skupin, ki so bolj izpostavljene sovražnemu govoru, ter potrebo po osveščanju o tem, kako je mogoče ukrepati z uporabo prava, in o drugačnih pristopih, kadar pravo nima moči za sankcioniranje.

Pričujoči pregled stanja na področju sovražnega govora v Sloveniji je prvi tovrstni poskus povzemanja tematike na različnih področjih in skozi različne discipline. Dokument v prvem delu povzema obstoječo relevantno

zakonodajo tako v Republiki Sloveniji kot v širšem prostoru Evropske unije, analizirajoč tudi različne obstoječe kodekse delovanja. V drugem delu sledi obravnava dostopnih statističnih podatkov in konkretnih primerov iz prakse, nato pa so izpostavljeni nekateri najodmevnejši primeri iz zadnjih let v Sloveniji. Tretji del ocene stanja je namenjen predstavitvi vloge ključnih akterjev na področju obravnave sovražnega govora; od uradnih teles do nevladnih organizacij. Izpostavljeni so tudi tekoči in nedavno zaključeni projekti ter iniciative, ki so s svojimi aktivnostmi naslavljali problematičnost sovražnega govora, nestrpnosti, rasizma in ksenofobije. V četrtem delu poročilo prinaša izčrpen pregled objavljenih publikacij o sovražnem govoru, predvsem znanstvenih in strokovnih tekstov, ki jih razvrščamo tudi tematsko glede na prevladujoči poudarek. Vključen je tudi seznam diplomskih in magistrskih nalog, katerih vsebina obravnava tematiko sovražnega govora. Ocena stanja se v petem delu zaokroži s kratkim pregledom mednarodnih poročil o sovražnem govoru, ki so v svoje obravnave in podatke vključila Slovenijo. Na ta način želimo približati in na enem mestu zaobjeti tematiko sovražnega govora ter upamo, da bo pričujoči dokument postal informativna referenca in spodbuda za nadaljnje delo tako za zainteresirano javnost na splošno, kot predvsem navdih mladim raziskovalkam in raziskovalcem, novinarkam in novinarjem ter posameznicam in posameznikom, pripadnicam in pripadnikom ranljivih družbenih skupin, ki se z nestrpnimi napadi in sovražnim govorom vse pogosteje srečujejo v vsakdanjem življenju.

I PREGLED VELJAVNE ZAKONODAJE

1 EVROPSKA ZAKONODAJA

V evropski zakonodaji je področje komunikacije, usmerjene proti depriviligiranim skupinam, pokrito v vrsti pravnih aktov. Zelo pomembno vlogo na tem področju ima Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic (1950). V prvem odstavku desetega člena konvencije je zapisano: »Vsakdo ima pravico do svobodnega izražanja. Ta pravica obsega svobodo mišljenja ter sprejemanja in sporočanja obvestil in idej brez vmešavanja javne oblasti in ne glede na meje.« Že v drugem odstavku konvencija predvideva tudi omejitve svobode izražanja. S ciljem varovanja demokratične družbe se tako govor lahko omeji

> *zaradi varnosti države, njene ozemeljske celovitosti, zaradi javne varnosti, preprečevanja neredov ali kaznivih dejanj, za varovanje zdravja ali morale, za varovanje ugleda ali pravic drugih ljudi, za preprečitev razkritja zaupnih informacij ali za varovanje avtoritete in nepristranskosti sodstva.*

V 14. členu konvencija prepoveduje omejevanje človekovih pravic glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine.

Za izvrševanje načel konvencije v okviru Sveta Evrope skrbi Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP). Odločitve sodišča imajo pomemben vpliv na pravno ureditev sovražnega govora v posameznih članicah Sveta Evrope.

Pomembni dokumenti na področju sovražnega govora so med drugim tudi:

- **Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (2000) (člen 21) (Charter of Fundamental Rights of the EU);**
- **EU Direktiva (2012/29/EU) – EU Directive (2012/29/EU) O določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore, in zaščite žrtev kaznivih dejanj (25. oktober 2012)** (Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime);
- **Okvirni sklep Sveta 2008/913/PNZ o boju proti nekaterim oblikam in izrazom rasizma in ksenofobije s kazensko-pravnimi sredstvi (2008)** (Council Framework Decision 2008/913/JHA on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law);
- **Priporočilo CM/Rec (2010) 5 o ukrepih za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete (2010)** (Recommendation CM/Rec (2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity).

Med mednarodnimi instrumenti mehkega prava velja posebej izpostaviti Priporočilo Sveta Evrope (97) 20 o sovražnem govoru. Ta sovražni govor označuje kot

> *vsako obliko izražanja, ki širi, razpihuje, spodbuja ali opravičuje rasno sovraštvo, ksenofobijo, antisemitizem ali druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti, kar vključuje nestrpnost, izraženo z agresivnim nacionalizmom in etnocentrizmom, diskriminacijo in sovraštvom proti manjšinam, migrantom ali osebam z migrantskim ozadjem.*

Ta definicija pogosto predstavlja izhodišče za delovanje nevladnih organizacij oziroma iniciativ civilne družbe v evropskem prostoru, v Sloveniji jo je denimo prevzel Svet za odziv na sovražni govor.

1.1 Regulacija sovražnega govora na spletu

Sovražni govor se že od nastanka interneta in razvoja svetovnega spleta vse bolj seli in širi na ta nov prostor, čemur sledijo tudi poskusi njegove zajezitve.

Leta 2001 je Svet Evrope pripravil Konvencijo o kibernetski kriminaliteti (Convention on cybercrime),

v veljavo je stopila leta 2004. Dve leti za tem je v veljavo stopil še Dodatni protokol h Konvenciji o kibernetski kriminaliteti glede inkriminacije rasističnih in ksenofobnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih (Additional Protocol to the Council of Europe Convention on cyber crime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems). Dodatni protokol je kot kazniva dejanja opredelil tudi razširjanje rasističnih in ksenofobnih materialov, groženj in žalitev v računalniških sistemih.

Pomemben instrument na tem področju je tudi Priporočilo št. 6 o boju proti razširjanju rasističnega, ksenofobnega, antisemitskega gradiva prek spleta (pripravila ga je Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti – ECRI).

2 SOVRAŽNI GOVOR V USTAVI REPUBLIKE SLOVENIJE

Po 63. členu Ustave Republike Slovenije je protiustavno vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva in nestrpnosti. Prav tako je kot protiustavno določeno vsakršno spodbujanje k nasilju in vojni.

3 SOVRAŽNI GOVOR KOT KAZNIVO DEJANJE PO 297. ČLENU KAZENSKEGA ZAKONIKA

Termin »sovražni govor« kot tak v Ustavo RS in drugo slovensko zakonodajo ni vključen. Kot kaznivi sovražni govor se v strokovni in splošni javnosti razume javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu Kazenskega zakonika (KZ-1), ki spada med kazniva dejanja zoper javni red in mir.

Prvi odstavek 297. člena pravi:
Kdor javno spodbuja ali razpihuje sovraštvo, nasilje ali nestrpnost, ki temelji na narodnostni, rasni, verski ali etnični pripadnosti, spolu, barvi kože, poreklu, premoženjskem stanju, izobrazbi, družbenem položaju, političnem ali drugem prepričanju, invalidnosti, spolni usmerjenosti ali katerikoli drugi osebni okoliščini, in je dejanje storjeno na način, ki lahko ogrozi ali moti javni red in mir, ali z uporabo grožnje, zmerjanja ali žalitev, se kaznuje z zaporom do dveh let.

V drugem odstavku je zapisano še:
Enako se kaznuje, kdor na način iz prejšnjega odstavka javno širi ideje o večvrednosti ene rase nad drugo ali daje kakršnokoli pomoč pri rasistični dejavnosti ali zanika, zmanjšuje pomen, odobrava, opravičuje, smeši ali zagovarja genocid, holokavst, hudodelstvo zoper človečnost, vojno hudodelstvo, agresijo ali druga kazniva dejanja zoper človečnost, kot so opredeljena v pravnem redu Republike Slovenije.

3.1 Pravno stališče Vrhovnega državnega tožilstva

Merila za omejitev govora po 297. členu so postavljena zelo visoko. V posebnem pravnem stališču je 27. 2. 2013 to posebej potrdilo tudi Vrhovno državno tožilstvo. V tem stališču so poudarili, da ni nujno, da vsaka zaznana oblika sovražnega govora, razširjanja predsodkov ali diskriminacije, čeprav protiustavna v smislu prvega odstavka 63. člena Ustave RS, izpolnjuje tudi pogoje za kazenski pregon. Med drugim so izrazili tudi stališče, da sovražni govor v nobenem primeru ne more biti kazniv, če v posledici ravnanja storilca ni prišlo do ogrozitve ali motenj javnega reda in miru. Za kaznivost izražanja morata obstajati objektivna možnost in tudi verjetnost, da bo kršen javni red in mir. Kaznivi sovražni govor mora imeti značilnosti govora, ki grozi s poškodbo objekta varstva (javnega reda in miru ali družbenih skupin). Pri tožilstvu še poudarjajo, da mora biti kazenski pregon zadnje možno sredstvo za odpravo negativnih pojavov v družbi (načelo *ultima ratio*).

4 SOVRAŽNI GOVOR KOT PREKRŠEK PO ZAKONU O MEDIJIH

Po 8. členu Zakona o medijih (ZMed) je prepovedano z razširjanjem programskih vsebin spodbujati k narodni, rasni, verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni, ter izzivati narodno, rasno, versko, spolno ali drugo sovraštvo in nestrpnost. Hkrati niso predvidene nobene sankcije za kršitev tega člena.

Sankcioniranje medijev za spodbujanje rasne, spolne ali narodnostne diskriminacije in verske ali politične nestrpnosti je predvideno le v 47. členu zakona, a izključno za primere, pri katerih do kršitev pride v oglasih.

Maja 2015 je Ministrstvo za kulturo pripravilo osnutek novele zakona. Namen sprememb je bil zmanjšati razširjenost sovražnega govora, zlasti v spletnih medijih. Osnutek novele je predvideval širitev odgovornosti odgovorne_ga urednice_ka medijev na vsebino komentarjev in drugega avdiovizualnega materiala bralk_cev, poslušalk_cev in gledalk_cev. Urednik_ica bi moral_a v skladu s tem osnutkom oblikovati pravila za izbiro in vključitev komentarjev ter jih javno objaviti, komentarje, ki ne bi bili v skladu s pravili, pa bi moral_a v najkrajšem možnem času umakniti. Če se to ne bi zgodilo, bi bil_a odgovorni_a urednik_ica sankcioniran_a. Po javni razpravi je ministrstvo v novem osnutku določilo o odgovornosti odgovornih urednikov_ic ter predvidene sankcije na tem področju umaknilo. V času pisanja pričujoče ocene stanja je aktualna novela zakona predvidevala zgolj sankcije za izdajatelje medijev, ki dovoljujejo komentiranje javnosti, a ne oblikujejo pravil za komentiranje oziroma jih ne objavijo javno na primernem mestu v mediju.

5 SOVRAŽNI GOVOR KOT PREKRŠEK PO ZAKONU O VARSTVU JAVNEGA REDU IN MIRU

Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1) kot prekrške med drugim opredeljuje nasilno in drzno vedenje, ki povzroči občutek ponižanosti, ogroženosti, prizadetosti ali strahu (6. člen), nedostojno vedenje na javnem kraju (7. člen) in pisanje po objektih (13. člen). 20. člen določa, da se storilec kaznuje z višjo globo, če so dejanja iz 6., 7., 12., 13. in 15. člena zakona storjena z namenom vzbujanja narodnostne, rasne, spolne, etnične, verske, politične nestrpnosti ali nestrpnosti glede spolne usmerjenosti.

Iz vidika pregona sovražnega govora je ključna omejitev zakona to, da kot prekršek ne opredeljuje izrazov sovraštva in nestrpnosti, ki so posredovani prek spleta in drugih sodobnih sredstev posredovanja vsebin. Urad Varuha človekovih pravic RS je februarja 2013 v sporočilu za javnost zapisal, da bi z interpretacijo definicije javnega kraja iz 2. točke 2. člena ZRJM-1 tudi te oblike komuniciranja lahko opredelili kot javni kraj, ki je »pod določenimi pogoji dostopen vsakomur«. Namestnik varuhinje Jernej Rovšek je v prispevku za revijo Pravna praksa podal mnenje, da bi bilo koristno v praksi to možnost preizkusiti, še bolje pa dopolniti zakon tako, da bi nedvoumno lahko sankcioniral tudi sovražni govor prek spleta in drugih novih oblik sporočanja vsebin. S tem bi po njegovem mnenju lahko zamejili naraščajoče sovraštvo na spletu, česar 297. člen zaradi izrazito zahtevnih kriterijev ne omogoča. Opozoril je, da »je alternativa le, da glede javnega širjenja sovraštva in nestrpnosti ne naredimo ničesar, da dovolimo nekaznovano preizkušanje meja strpnosti«. Predlog je bil kritično obravnavan tako s tehničnega kot tudi konceptualnega vidika (za več, gl. podpoglavje IV 1).

6 KODEKSI, USMERITVE IN PREDPISI

Številne organizacije, ki delujejo na zelo raznolikih področjih, se nevarnostim sovražnega in diskriminatornega govora zoperstavljajo (tudi) tako, da tak diskurz prepovedujejo z etičnimi kodeksi in usmeritvami.

6.1 Kodeks novinarjev Slovenije

Kodeks novinarjev Slovenije sta skupaj sprejela Društvo novinarjev Slovenije (DNS) in Sindikat novinarjev Slovenije (SNS). Vsebuje etične standarde, usmeritve in zaveze za delo novinark_jev in drugih ustvarjalk_cev vsebin. Skladnost posameznih ravnanj s tem kodeksom ugotavlja Novinarsko častno razsodišče, skupni organ DNS in SNS.

Člena kodeksa, ki segata (tudi) na področje sovražnega govora, sta:

- **20:** Novinar se mora izogibati narodnostnim, rasnim, spolnim, starostnim, verskim, geografskim in drugim stereotipom ter podrobnostim, ki so povezane s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom, socialnim položajem ali drugimi osebnimi okoliščinami posameznikov in skupin.
- **21:** Spodbujanje k nasilju, širjenje sovraštva in nestrpnosti ter druge oblike sovražnega govora so nedopustni. Novinar jih ne sme dopustiti, če pa to ni mogoče, se mora nanje nemudoma odzvati oziroma jih obsoditi.

Z namenom regulacije komentarjev k novinarskim prispevkom, ki pogosto vsebujejo sovražni govor, sta DNS in SNS kodeks novelirala in vanj dodala člen o elektronskih publikacijah:

- **16:** Odgovorni urednik odgovarja za vsebino komentarjev in drugega avdio-vizualnega materiala bralcev, poslušalcev ali gledalcev. Odgovorni urednik oblikuje pravila za izbiro in vključitev komentarjev. Komentar, ki ni v skladu z objavljenimi pravili, mora biti v najkrajšem času umaknjen.

Vir: Novinarsko častno razsodišče, Društvo novinarjev Slovenije

6.2 Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija

Javni zavod RTV Slovenija je junija 2000 sprejel Poklicna merila in načela novinarske etike. Ta se področja sovražnega govora dotikajo zlasti v naslednjih členih in podčlenih:

- **9.11:** Arhivski posnetki kaznivih dejanj - Pri izbiri ilustrativnega arhivskega gradiva se je treba izogibati nepremišljeni in pogosti uporabi rasnih, nacionalnih, verskih, spolnih in drugih stereotipov.
- **12:** Odnos do nekaterih posebnih skupin poslušalcev in gledalcev - RTV Slovenija je dolžna zadovoljiti interese vseh družbenih slojev in skupin. Ko se izogibamo stereotipom in kažemo vso paleto družbenih vlog, se moramo zavedati nevarnosti prikazovanja družbe, kakršne ni. Ko obstajajo predsodki in pomanjkljivosti, je treba o njih poročati in jih predstaviti v programih. Vendar pa jih ne smemo gojiti in podžigati. Nekatere skrbi so skupne vsem skupinam, ki se počutijo neenako predstavljene v programih. Programi RTV Slovenija naj ne razglašajo Romov za kriminalce, žensk za gospodinje, pogrešanih ljudi za žrtve, homoseksualcev za neplodne, starih ljudi za nesposobne ali ljudi katerega koli poklica, nagnjenja ali načina življenja za ljudi, ki si zaslužijo posmeh. Ljudje naj nastopajo v vseh možnih vlogah, ki odsevajo realnost.
- **12.1:** Odnos do žensk - Kljub zaščitnim zakonom in spreminjajočemu se odnosu do žensk so te na nekaterih področjih še vedno zapostavljene. Zato je neprimerno prikazovanje in poudarjanje stereotipnih ženskih vlog oziroma stereotipna delitev na moške in ženske vloge. Ker imajo tako rekoč vsi izrazi za poklice, nazive in podobno tudi ženske oblike, je treba te tudi uporabljati.
- **12.3:** Odnos do spolnih manjšin - Istospolni odnosi so še vedno povezani z močnimi predsodki in so velikokrat predmet nepremišljenega in žaljivega poenostavljanja. Z napačnim pristopom lahko te predsodke še utrdimo, z ustreznim pristopom pa jih pomagamo spreminjati. Zato se je pri obravnavanju te problematike treba izogibati poenostavljanju, stereotipom in osebnim sodbam. Istospolne odnose skušajmo korektno in nepristransko prikazovati tudi v primerjavi z različnospolnimi odnosi. Pozorni moramo biti pri izrazih. Ne smemo zamenjevati pojmov homoseksualnost, pedofilija, transvestija in transseksualnost.
- **19.1:** Etična merila oglaševanja - Reklamna sporočila ne smejo žaliti dobrega okusa in verskih in drugih čustev poslušalcev in gledalcev.
- **19.2:** Oglaševanje in promocija - Služba za trženje programov RTV Slovenija mora zavrniti izvedbo naročila v teh primerih, če izrablja ali žali verska čustva in politična prepričanja posameznikov ali družbenih skupin; če oglasno sporočilo razpihuje versko, rasno, generacijsko ali nacionalno nestrpnost.

Vir: RTV Slovenija

6.3 Kodeks Združenja novinarjev in publicistov

Združenje novinarjev in publicistov (ZNP) v devetem členu svojega Pravilnika Častnega razsodišča ZNP navaja:

Pri poročanju naj se po nepotrebnem ne poudarja rase, religije, nacionalnosti, barve kože, izvorne države, spola, spolne usmerjenosti, bolezni, starosti ali invalidnosti posameznikov ali skupin. Ko pa to prispeva k celovitejši informaciji ali komentarju, ki je v javnem interesu, lahko mediji poročajo in izražajo mnenja tudi o tem.

Vir: Združenje novinarjev in publicistov

6.4 Kodeks regulacije sovražnega govora na spletnih portalih

Na pobudo nekaterih spletnih medijev so na prijavni točki Spletno oko pripravili Kodeks za regulacijo sovražnega govora na spletnih portalih, h kateremu je dne 14. 12. 2010 pristopilo šest večjih nacionalnih spletnih portalov: Delo.si, Dnevnik.si, MMC, Siol.net, Vecer.com in Zurnal24. Leta 2011 sta se podpisnikom pridružila še portal 24ur.com in Slovenskenovice.si, leta 2015 pa portal Mediaspeed.net. Kodeks za regulacijo sovražnega govora na spletnih portalih je bil pripravljen z namenom vzpostavitve enotnih smernic za reguliranje sovražnega govora na slovenskih spletnih portalih. Prvotno je predvideval regulacijo zgolj tistega govora, ki predstavlja kršitev 297. člena KZ-1, kasneje pa je bila v delovni skupini sprejeta enotna odločitev, da podpisniki Kodeksa moderirajo tudi druge oblike nestrpnega in žaljivega govora.

Kodeks predvideva obvezno registracijo in moderiranje komentarjev, ki se pojavljajo pod novicami, poleg tega poziva k participaciji predstavnic_kov portalov v delovni skupini Spletnega očesa, kot tudi k poenotenju obrazca za oddajo komentarjev, ki predlaga spletnim portalom namestitev opozorila o kaznivosti razširjanja sovražnega govora in gumb za prijavo sovražnega govora tako na Spletno oko kakor tudi administratorjem portala. Prijave, ki jih prijavitelji posredujejo portalu in Spletnemu očesu, so, v kolikor kršijo pravila portala, s portala odstranjene v najkrajšem možnem času, poleg tega pa so vse prijavljene vsebine, za katere pregledovalci Spletnega očesa ocenijo domnevno nezakonitost, posredovane v nadaljnjo obravnavo Policiji.

Vir: Spletno oko

6.5 Slovenski oglaševalski kodeks

Slovenski oglaševalski kodeks (SOK) kot avtonomni pravni vir Slovenske oglaševalske zbornice predstavlja samoregulativno orodje oglaševanja. Zavezuje vse, ki sodelujejo v procesu oglaševanja, še zlasti pa oglaševalce, agencije in medije. O skladnosti oglasov s SOK presoja Oglaševalsko razsodišče.

Področja sovražnega govora se dotika zlasti drugi člen kodeksa (DOSTOJNOST), v naslednjih podčlenih:

- **2.2:** Oglaševanje ne sme vsebovati ničesar, kar bi posameznike ali skupine lahko žalilo zaradi njihove rasne ali narodnostne pripadnosti, verskega prepričanja, politične pripadnosti, spolne opredeljenosti, zdravstvenega stanja ali invalidnosti in drugih kriterijev razlikovanja. Zgolj uporaba naštetih kriterijev razlikovanja v oglaševanju ni žaljiva sama po sebi.
- **2.3:** Oglaševanje ne sme nasprotovati samoumevni enakopravnosti med spoloma, niti prikazovati moškega, ženske ali otroka na žaljiv oz. podcenjujoč način.
- **2.5:** Oglaševalci se morajo zavedati občutljivosti javnosti in tega, da je oglaševanje lahko neokusno, četudi neposredno ne krši določil 2.1, 2.2, 2.3 in 2.4 tega kodeksa.

Vir: Slovenska oglaševalska zbornica

6.6 Kodeks policijske etike

Kodeks policijske etike vsebuje splošni določbi in temeljna načela, določa odnose med policisti ter odnos policistov do ljudi, državnih organov, nevladnih organizacij in drugih ustanov.

Tretji člen kodeksa (»Spoštovanje enakosti pred zakonom«) pravi:

Policisti v postopkih skrbimo, da so vsem zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, izobrazbo, družbeni položaj ali katero koli drugo osebno okoliščino.

Vir: Policija

6.7 Kodeks izobraževalne internacionale o poklicni etiki

Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije je na 6. skupščini decembra 2002 sprejel Kodeks izobraževalne internacionale o poklicni etiki, ki deklarativno opredeljuje osebno in kolektivno poklicno odgovornost učiteljev in drugih zaposlenih v izobraževanju.

7. člen kodeksa pravi:

Zavedajoč se velike odgovornosti, ki jo imajo učitelji v izobraževalnem procesu, in v skladu z zahtevami po najvišji možni ravni etičnega poklicnega vedenja do učencev, kolegov in staršev se članice Izobraževalne internacionale obvezujejo, da bodo [...] uporabile svoj

vpliv, da bi zagotovile enake pravice do izobraževanja za vse otroke sveta brez diskriminacije, še posebej za otroke – delavce, marginalne skupine in tiste, ki imajo otežen dostop do izobraževanja.

Vir: Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije

6.8 Etični kodeks članov društva katoliških pedagogov Slovenije

Etični kodeks Društva katoliških pedagogov se področja diskriminacije in potencialno tudi sovražnega govora dotika v 26. členu, ki pravi:

Učitelj zagotavlja vsem učencem enake možnosti v vzgoji in izobraževanju. Ne dela razlik med učenci in jih spoštuje ne glede na raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje ali kakršen koli drug položaj ali značilnosti učenca, njegovih staršev ali skrbnikov.

Vir: Društvo katoliških pedagogov

6.9 Predpisi Nogometne zveze Slovenije

Disciplinski pravilnik NZS določa kazni za spodbujanje sovraštva, nasilja, nestrpnosti ali žalitve dostojanstva na nogometnih tekmah v 26a. členu, ki pravi:

(1) Igralec ali uradna oseba, ki na kakršenkoli način spodbuja ali razpihuje rasno, narodnostno,etnično, spolno, jezikovno, versko, politično ali drugo sovraštvo, nasilje, nestrpnost ali žali dostojanstvo posameznika ali skupine se kaznuje s kaznijo prepovedi nastopanja oziroma sodelovanja na najmanj petih tekmah.

(2) Nogometni klub, katerega navijači ravnajo v primerih iz prejšnjega odstavka, se kaznuje z denarno kaznijo najmanj 2.000 evrov.

V tretjem odstavku 26a. člena je določeno, da so v posebno hudih okoliščinah ali v primeru ponavljajočih se dejanj v istem tekmovalnem letu denarne kazni lahko tudi višje.

Navodilo sodnikom glede dejanj izražanja nestrpnosti, sovraštva in žalitve dostojanstva posameznika ali skupine na nogometnih tekmah določajo ravnanje sodnikov v primerih spodbujanja ali razpihovanja rasnega, narodnostnega, etničnega, spolnega, jezikovnega, verskega, političnega ali drugega sovraštva, nasilja, nestrpnosti ali žalitve dostojanstva posameznika ali skupine na nogometnih tekmah. Sodnik na nogometni tekmi mora v tovrstnih dejanjih velikega obsega in intenzivnosti prekiniti igro in zahtevati, da se preko ozvočenja objavi sporočilo, ki zahteva od gledalcev, da nemudoma prenehajo s takimi dejanji. Če ta ukrep ne zadošča, lahko tekmo začasno ali dokončno prekine.

Vir: Nogometna zveza Slovenije

II PREGLED PRAVNE OBRAVNAVE PRIMEROV

1 STATISTIKA

1.1 Ovadbe tožilstva in sodbe

Tabela 1: Podatki o kaznivem dejanju javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti po 297. členu KZ-1 oziroma o kaznivem dejanju zbujanja sovraštva, razdora ali nestrpnosti, ki temelji na kršitvi načela enakosti po 300. členu KZ od 1. 1. 2005 do 15. 8. 2015. Podatki so prikazani po številu obdolžencev.

	Prejete ovadbe	Završene ovadbe	Obtožni akti	Sodba/ Sklep	Obsodba
2005	11	4	2	1	
2006	9	11	4	1	
2007	13	4	2	4	
2008	19	20	1	4	
2009	8	5	3		
2010	21	6	5	8	4
2011	60	28	5	9	4
2012	81	36	26	3	3
2013	34	36	15	11	9
2014	12	12	1	10	4
2015*	13	4	2	3	2
Skupna vsota	281	166	66	54	26

* Do 15. 8. 2015 / Vir: Vrhovno državno tožilstvo RS

1.2 Število poročil in obravnavanih kaznivih dejanj s strani Policije

Tabela 2: Število vloženih ovadb s strani Policije od 1.1.2005 do prvega polletja 2015.

	Poročilo*	Ovadba	Skupna vsota
2005	5	8	13
2006	5	5	10
2007	8	8	16
2008	6	13	19
2009	7	9	16
2010	18	34	52
2011	8	44	52
2012	29	31	60
2013	41	21	62
2014	34	11	45
2015**	9	7	16
Skupna vsota	170	191	361

* Policija poda poročilo, kadar v sodelovanju s tožilstvom ugotovi, da prijava domnevno nezakonitega sovražnega govora ne vsebuje elementov kaznivega dejanja.

** Do 30. 6. 2015 / Vir: Policija

1.3 Število prekrškov po Zakonu o javnem redu in miru (ZJRM-1)

Tabela 3: Število prekrškov po 20. členu ZJRM-1

	Število prekrškov
2006	13
2007	29
2008	45
2009	48
2010	43
2011	61
2012	53
2013	55
2014	44
2015	*21
Skupna vsota	412

* Do 30. 6. 2015 / Vir: Policija

1.4 Prijave na Spletno oko

Tabela 4: Prejete prijave domnevno nezakonitega sovražnega govora in število prijav, posredovanih Policiji

	Število prejetih prijav	Število prijav, posredovanih Policiji
2007	195	16
2008	205	27
2009	311	49
2010	801	78
2011	3359	106
2012	4707	92
2013	2835	45
2014	1290	29
2015	1153	51
Skupna vsota	14856	493

Vir: Spletno oko

1.5 Sovražni govor po Zakonu o medijih – pojasnilo Inšpektorata za medije

Na Inšpektoratu za medije v zvezi z določbo 8. člena Zakona o medijih (ZMed) pojasnjujejo, da je ta zgolj nekakšno vodilo oz. napotilo izdajateljem medijev pri razširjanju programskih vsebin medija, zoper njih pa ne morejo voditi postopka o prekršku. Za ravnanje oz. dejanje, ki bi bilo v nasprotju z 8. členom ZMed, niso predvideni sankcijski ukrepi, tovrstno ravnanje kot tako ni opredeljeno kot prekršek, saj se ne smejo določati sankcije za dejanja, ki imajo enak dejanski stan kot kazniva dejanja (dejanja po 8. členu ZMed so namreč že opredeljena kot kazniva dejanja po Kazenskem zakoniku). Zaradi navedenega inšpektor_ica za medije na podlagi prejetih prijav ni upravičen_a za izrek sankcij oz. za uvedbo postopka o prekršku, ker gre pri kršitvah omenjenega člena za kaznivo dejanje. V takšnih primerih lahko inšpektorat zgolj poda kazensko ovadbo na pristojno tožilstvo. Iz tega razloga inšpektorica za medije v letih od 2011 do 2014 v zvezi s prepovedjo spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti zoper izdajatelje medijev ni vodila nobenega postopka o prekršku.

Inšpektorica za medije v zvezi s prepovedjo oglaševanja, ki po svoji vsebini predstavlja sovražni govor, to je spodbuja rasno, spolno ali narodnostno diskriminacijo in versko ali politično nestrpnost (2. alineja tretjega odstavka 47. člena ZMed), ne beleži nobenih kršitev.

1.6 Sovražni govor po razsodbah Novinarskega častnega razsodišča

V letu 2014 je sprejelo dve razsodbi v zvezi z objavo podrobnosti o fizičnem videzu:

http://www.razsodisce.org/razsodba_1107b.html
http://www.razsodisce.org/razsodba_0410b.html

V letu 2015 je Novinarsko častno razsodišče v enem primeru ugotovilo, da gre za kršitev 20. člena kodeksa v zvezi z verskim stereotipom, ni pa ugotovilo nobene kršitve 21. člena kodeksa.

Društvo novinarjev Slovenije je izreklo javno podporo regulaciji komentarjev v predlogu novele ZMED (http://novinar.com/wordpress/wp-content/uploads/2015/06/Pripombe-DNS_ZMED2015.pdf).

2 PRIMERI TOŽILSKE IN SODNE PRAKSE PO 297. ČLENU KZ-1

2.1 Tožilska praksa

Dosedanja tožilska praksa v Republiki Sloveniji je pokazala, da do obravnave na tožilstvu pride predvsem v tistih primerih, ko je v zapisanem mogoče prepoznati možnost, da bo besedno nasilje prešlo v protipravno stanje. Iz tožilske prakse lahko sklepamo, da ima tožilstvo vzpostavljene visoke standarde pri določanju, kaj bi lahko bilo kaznivo, zaplete pa se lahko tudi pri postopku ugotavljanja istovetnosti storilca. Vir naslednjih primerov tožilske prakse so sklepi Okrožnih tožilstev za domnevna kazniva dejanja po 297. členu KZ-1.

a) Primer Godnič

Igralec in komedijant Ivo Godnič je v intervjuju dne 30. 5. 2011 za RTV Slovenija med drugim dejal:

> *Ampak jaz hodim med ljudi, ki to spoštujejo, ki cenijo, ki so otroci partizanov oziroma antifašistov in pozitivne energije [...] Zadnjič, ko sem bil tukaj pri vas [...], je bilo več kot 90,92 odstotkov prijateljev, kar se Tita tiče. In zaveznikov. Teh osem bomo pa ..., saj so sv. Barbaro izpraznili ne, je spet prostor, a veste ...*

V sklepu Okrožnega državnega tožilstva so kazensko ovadbo zavrgli s pojasnilom, da gre »pri kršitvah za ogroževalni delikt, pri katerem mora storilca voditi direktni naklep, njegovo ravnanje pa mora biti posebej motivirano z opisanim ravnanjem« in še, da v tem primeru ni mogoče trditi, da je bil namen avtorja razpihovanje sovraštva in nestrpnosti, temveč samo izražanje lastnega mnenja.

b) Primer Strojanovi

V drugem primeru (2008) je uporabnik spleta napisal, da bi bilo treba »za takšne, kot so Strojanovi« zgraditi Goli otok, in da »bi jih bilo treba deportirati v Indijo ali Afganistan« ter jih »izbrisati z obličja zemlje«, ali pa jih vreči v povojna grobišča. Na policijski upravi Domžale so ugotovili, da gre za izražanje svobodnih mnenj posameznika, čemur je pritrdilo tudi tožilstvo.

c) Primer Romi

V tretjem primeru (marec 2011) je posameznik z osebnega računalnika v obdobju štirih dni objavil besedila,

uperjena proti Romom, ki jih citiramo spodaj:

- *»V plinsko celico jih je treba vržt.«*
- *»Cigan ostane Cigan kakor koli ga obrneš. Potrebno jih je dati na delo, če pa noče pa metek v čelo.«*
- *»Prekleti Cigani!!! Vse postrelit!!!«*
- *»... potoučt čist vse cigane, ker delajo samo zgago.. če bi se to mojemu otroku zgodilo, ga bi sigurno fentau, dobil pa bi pač 1 leto pogijne kazni, ker sem neprišteven hahahahaha.«*

Pri tem pa se ni dalo dokazati, kdo je zapisal sporen komentar proti romski skupnosti. S tožilstva so pojasnili, da so imeli pri hiši odprt dostop do brezžične povezave do interneta, poleg lastnika številke priključka oziroma IP-naslova, na osnovi katerega so izsledili osumljenca, pa sta računalnik uporabljali še dve polnoletni osebi. Na tej osnovi ni bilo dovolj dokazov, da bi zadevo zaključili z uspešnim pregonom.

d) Primer istospolno usmerjeni

Opisani primer izhaja iz let 2007 in 2008. Pri njem je osumljenec na spletnem forumu v odgovor drugemu uporabniku, ki je napisal:

Do pedrov imam isto mišljenje kot do določenih čefurjev, edina razlika je v temu, da bi poslal vse pred zid, čefurje pa pred sodišče. Sovražim pedre, če ne bi bilo pedrov bi bilo na svetu veliko manj AIDS-a, lezbike so mi pa ql.

zapisal:

umm.. jest bi pa oboje poslou pred zid.

Zanimivo je, da uporabnik, ki je poslal prvi prispevek, po takratnem 300. členu ni nikoli imel statusa osumljenca storitve kaznivega dejanja. Tudi z osumljenim, ki je napisal odgovor, se je zapletlo, saj takratni 300. člen KZ še ni kriminaliziral nestrpnosti spolne usmerjenosti (to se je pričelo s KZ-1, ki je v veljavo prišel konec leta 2008).

V tem sklopu velja omeniti tudi sklep državnega tožilstva v Celju (24. 9. 2011), v katerem so avtorju sovražnega komentarja na spletu odredili 50 ur družbeno koristnega dela v sklopu izvensodne rešitve kazenskega primera. Avtor je zapisal:

Lepo vas prosim .... to je bolano, pac se je narava poigrala z njimi ... sam take pa nekam izolirat pa bo v karanteno pa je problem resen pa plin not spustit .... kiiiiiillllllll thee gaaayyyy !!!!!!!!!

2.2 Sodna praksa

Sodne prakse s področja 297. člena KZ-1 je v Sloveniji relativno malo, čeprav je v zadnjih letih opaziti porast. Spodaj navajamo nekaj primerov, ki so dočakali sodni epilog.

a) Obsodba iz Ilirske Bistrice (K 50/99, 2001)

Predsednik lokalne skupnosti je ob novici, da bodo pripadniki romske etnične skupine v vasi kupili hišo, reagiral tako, da je organiziral sestanek skupnosti, na katerem so navzoči sprejeli odločitev, da Romi v vasi niso zaželeni. Obdolženec je bil tisti, ki je sestavil in podpisal zapisnik, drugi obdolženec pa je po vasi zbiral podpise, s katerimi so bili potrjeni sklepi sestanka. Ob tem so sklepe sestanka poslali županu, načelniku upravne enote, policijski postaji ter prodajalcu in kupcu hiše. Prvoobdolženi in drugoobdolženi sta bila obsojena na pogojno kazen (dveh in treh mesecev), ki pa se ni izrekla, če v preizkusni dobi nista storila novega kaznivega dejanja.

b) Primer »izjave o Romih«

(Okrajno sodišče Lendava; K 64/2005)

V tem primeru je posameznik prek spleta (na forumu) širil nestrpnost in sovraštvo proti romski skupnosti. V temi, imenovani »Invazija Romov v Lendavi«, je zapisal: »HITLERJA BI RABILI!! CIGANE VSE POBIT!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!«. Proti njemu je ovadbo podal takratni župan občine Lendava z obrazložitvijo, da je občina narodnostno mešano okolje, ki je še posebej občutljivo za vse vrste nestrpnosti. Storilec je bil po takratnem 300. členu (sedaj 297. členu) Kazenskega zakonika obsojen zaradi storitve kaznivega dejanja spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti na pet mesecev in pet dni pogojne zaporne kazni, ki se ni izvršila, če obtoženec v obdobju enega leta ni storil novega kaznivega dejanja.

c) Primer Cafe Open (II Kp 5357/2010)

V tretji sodbi sovražni govor (297. člen) nastopa v povezavi z drugimi kaznivimi dejanji (nasilništvom in povzročanjem družbene nevarnosti). Primer zadeva napad na Cafe Open junija 2006, v katerem je bil ranjen gejevski

aktivist Mitja Blažič. Iz zapisnika Višjega sodišča je razvidno, da so trije obsojenci naklepno napadli lokal in se lotili aktivista s pestmi, baklo in kamenjem ter ga pri tem poškodovali. Sodišče zapiše »Ob tem so člani skupine vpili »pedri« in »prokleti pedri« ter se nedvoumno zavedali, da s tem javno spodbujajo neenakopravnost istospolno usmerjenih.« Višje sodišče v Ljubljani je sicer omililo sodbo prvostopenjskega sodišča z leta in pol zaporne kazni (za oba obsojenca) na sedem oziroma pet mesecev zapora. Sodbo je razveljavilo Vrhovno sodišče Republike Slovenije zaradi neupravičene hrambe DNK sledi, na osnovi katerih je policija izsledila napadalce (sodba I Ips 5357/2010-162 z dne 27. 3. 2014).

3 ODMEVNI PRIMERI

3.1 Poziv izbrisanim na ples, kjer jim bo Jelinčič igral na puško mitraljez

Dne 23. februarja 2005 je na zunanji strani vrat poslanske skupine Slovenske nacionalne stranke (SNS) visel letak z napisom: »Vsi izbrisani vabljeni na ples, igral vam bo Jelinčič na puško mitraljez«. Plakat je bil uperjen proti skupini izbrisanih, ki so v tem času gladovno stavkali, med stavko pa so prišli v parlament na pogovore s poslanci. Po mnenju takratnega Varuha človekovih pravic Matjaža Hanžka je izjava neposredno pozivala k pobijanju ljudi. Predsednika Državnega zbora Franceta Cukjatija je pozval, da naj, če držijo navedbe Saša Pečeta, ki je za časopis Dnevnik potrdil, da je letak na vrata izobesila njihova poslanska skupina, skliče izredno sejo, na kateri naj Pečeta odstavijo s položaja podpredsednika Državnega zbora. Na tiskovni konferenci je vseh šest poslancev SNS zanikalo, da bi kateri od njih izobesil letak na vrata. Peče je napis označil za neprimernega in dejal, da je bila njegova izjava za Dnevnik mogoče napačno razumljena ali podana. Svoj poziv Cukjatiju k odstavitvi Pečeta je Hanžek utemeljil z dolžnostjo Republike Slovenije, ki bi s tem dokazala svojo demokratičnost in civiliziranost.

Cukjati je v odzivu povedal, da je napis »žaljiv pamflet ne le za izbrisane, ampak tudi za Državni zbor«, k temu pa je dodal, da ne vidi razlogov, da bi nekoga linčali, če za to ni dokazov. Dodal pa je, da je tako od stranke SNS kot tudi od Pečeta dobil zagotovilo, da letaka niso izobesili oni. Od Varuha je zahteval dodatno pisno pojasnilo in poudaril, da če ima on ali kdorkoli drug dokaze, da je določena oseba to storila, je njihova dolžnost, da sprožijo kazenski postopek. Peče je dejal, da je letak sarkastičen odziv posameznika ali skupine glede izbrisanih, ki da se iz slovenske države norčujejo in jo izkoriščajo.

Zaradi izobešenega letaka so kriminalisti obiskali Državni zbor in opravili razgovore, ker pa niso našli krivca, so kazensko ovadbo zaradi vzbujanja sovraštva in nestrpnosti podali proti neznanemu storilcu. Ovadbo bi dopolnili, če bi naknadno odkrili identiteto storilca. (Povzeto po poročanju medijev Večer in 24ur.com)

3.2 Pogovor med Zmagom Jelinčičem Plemenitim in Manco Zver v pogovorni oddaji Vroče

14. februarja 2006 je poslanec Državnega zbora Zmago Jelinčič Plemeniti gostoval v oddaji Vroče na TV Paprika, voditeljica oddaje je bila Manca Zver. Poslanec in voditeljica sta si izmenjala mnenja o tem, kakšen odnos bi morali imeti do pedofilov. Vir magnetogramskih izsekov iz oddaje, ki jih navajamo v nadaljevanju, so gradiva Varuha človekovih pravic RS.

Manca Zver: »Me miss Hawaiian Tropic, jaz in Admira Muratovič, imava akcijo da se pedofile javno ožigosa.«(9:21)

Manca Zver: »A je možno zaostriti kazen? Jaz bi pedofile ne vem javno ožigosala, pa dala bi jim dosmrtno kazen, pri nas to žal ni mogoče...«(11:38)

Zmago Jelinčič - Plemeniti: »Pedofile res bi jih morali kaznovat, jaz bi jih kastriral, ne samo kemično, jaz bi jim enostavno odrezal tisto zadevo, orodje bi rekel in res bi jim ožgal in spiski bi morali biti, na dosegu staršev.«

Zmago Jelinčič - Plemeniti: »Najbolje bi bilo, da bi ga starši dobili (pedofila) in da ga sesujejo kot kanto. Jaz bi že tako naredil, jaz bi mu polomil čisto vse kosti.« (18:07)

Zmago Jelinčič - Plemeniti: »Take ljudi bi morali odstraniti, da ne bi bili več nevarni družbi, čeprav se sliši mal kruto, da bi jih morali odstranit, ampak saj ne moreš biti tak silen humnist, da boš zdaj pustil, da vsak degenerik dela, kar mu bo pasal, če boš pa ti kaj naredil, pa po tebi planili...«(22:45)

Manca Zver: »Kakšno smrtno kazen bi pa vi dali?

Zmago Jelinčič - Plemeniti: »To je v bistvu vseeno,...,

to je tehnična zadeva... Sej ni treba, da jih 100 ubiješ, ampak za mušter enega, da je druge strah, da premislijo preden bodo kaj takega počel.«(25:00)

Takratni varuh človekovih pravic Matjaž Hanžek je v odzivu na dogajanje opozoril, da je izražanje sovražnosti, kot je pozivanje k linču ali sekanju okončin, nesprejemljivo in nedopustno ter izrazil zaskrbljenost nad tem, da čedalje več ljudi sledi tovrstnim izrazom sovraštva. Politični vrh in prebivalce Slovenije je pozval, da se na tovrstne izpade najostreje odzovejo, saj se bomo v nasprotnem primeru svoje zdajšnje brezbrižnosti otepali v prihodnosti. Izjave Zmaga Jelinčiča je poslal v preučitev tožilstvu, ki pa ni našlo elementov za pregon.

Varuh je prav tako podal pobudo za oceno izjav voditeljice na Novinarsko častno razsodišče (NČR). NČR je ugotovilo, da sta voditeljica oddaje z načinom vodenja pogovora in odgovorna urednica oddaje z izbiro voditeljice, ki je bila profesionalno povsem nedorasla temi ter sogovorniku, ravnali v nasprotju z novinarsko etiko in profesionalnimi normami novinarskega poklica. Razsodišče je ugotovilo, da je bil pogovor z Zmagom Jelinčičem Plemenitim:

zlorabljen za spodbujanje ljudi k brutalnemu nasilju nad pedofili, celo k linču osumljenih, za širjenje nestrpnosti in stereotipiziranja Romov kot tatov in tistih, ki da jim je vse dovoljeno, pripadnikov narodov nekdanjih jugoslovanskih republik kot lenuhov in prevarantov, Belgijcev kot naroda, v katerem prevladujejo pedofili in »pedri«.

V zaključku izjave so podali še mnenje, da se medij v primeru, v katerem se ne distancira jasno od izjav, ki spodbujajo k nasilju, ne more izogniti odgovornosti za njihovo nekritično širjenje.

(Povzeto po poročanju časnika Mladina, NČR, prispevku v reviji Dialogi in po spletni strani Varuha človekovih pravic RS)

3.3 Zapis Tomaža Majerja na spletni strani stranke SDS

9. decembra 2011 je pod imenom Tomaž Majer Slovenska demokratska stranka (SDS) na svoji spletni strani objavila zapis: »Jankovića sta dvignila umetno ustvarjen strah in slovenska radodarnost z državljanstvi«, ki je obtoževal zmagovalko državnozborskih volitev stranko, tj. Pozitivna Slovenija in njenega predsednika Zorana Jankovića, da naj bi mu zmago zagotovili priseljenci iz nekdanjih jugoslovanskih republik. Avtor Majer v zapisu laično »analizira strukturo njegovih volivcev z vidika novih državljanov« oziroma tiste volivce, ki niso volili za eno od desnih strank. Na svoj način prikazuje, da naj bi za Jankovića glasovali »volivci v trenirkah«, in, da je pri tem prišlo do nedovoljenega pritiska na volivce in do zlorabe volilnih imenikov.

Po enem tednu od predčasnih parlamentarnih volitev je zgoraj navedeni zapis na družbenem omrežju Twitter izzval tudi »volilno razpravo«, katere rezultat je bila pobuda za shod v trenirkah, ki se je 12. decembra zgodil na Prešernovem trgu.

Na zapis se je odzvalo več političnih strank in državnih organov (informacijska pooblaščenka, varuhinja človekovih pravic, predsednik RS, pravosodni minister Aleš Zalar), druge organizacije (Društvo novinarjev Slovenije, Bošnjaška kulturna zveza Slovenije) in posameznice_ki (namestnik varuhinje človekovih pravic Jernej Rovšek, odvetnik Rok Čeferin, zagovornik načela enakosti Boštjan Vernik Šetinc), ki so zapis večinoma označili za nesprejemljivo izjavo, ki je vzbudila ogorčenje in obsodbo zaradi spodbujanja sovraštva in ksenofobije. Varuhinja človekovih pravic je še ugotavljala, da gre za resen sum kaznivega dejanja kršitve proste odločitve volivcev (151. člen KZ-1), nedovoljeno uporabo volilnih imenikov ali drugih zbirk osebnih podatkov, ob predpostavki, da navedbe v izjavi Tomaža Majerja držijo. Poudariti je potrebno, da identiteta avtorja zapisa Tomaža Majerja nikoli ni bila razkrita.

Nasprotno stališče k vsebini zapisa Tomaža Majerja je podal predsednik stranke SDS Janez Janša z argumentom, da je potrebno pravico do izražanja različnih mnenj braniti, zaradi česar SDS Majerjevega prispevka ni umaknila s spletne strani, čeprav to ni njeno stališče. Vsebine zapisa ni razumel kot sovražni govor. V imenu Zbora za republiko se je odzval tudi Lovro Šturm, ki je nasprotoval mnenju, da je zapis avtorja Majerja primer sovražnega govora, oziroma da gre za pristransko uporabo dvojnih meril in zlorabo pojma sovražnega govora.

Epilog: Informacijska pooblaščenka je na Okrožno državno tožilstvo v Ljubljani vložila kazensko ovadbo zoper eno fizično in eno pravno osebo zaradi kaznivega

dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti v primeru »afere Majer«. Javno je pozvala vse, naj ji posredujejo kakršne koli informacije o omenjenih zlorabah (v zapisu Majerja), a ker ni prejela ne kontaktnih podatkov avtorja ne kakršnih koli informacij (tudi ne od politične stranke SDS), ki bi potrjevale sum zlorabe osebnih podatkov, v inšpekcijskem nadzoru ni mogla izvesti nobenih ukrepov (april 2012).

Kazenske ovadbe zaradi sovražnega govora, ovadbo proti (neznanemu) odgovornemu uredniku spletne publikacije in izdajateljici medija SDS zaradi domnevnega javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti je vložil tudi Inšpektorat za medije.

Kriminalisti so s preiskavo na sedežu stranke SDS na tožilstvo poslali poročilo, v katerem menijo, da na podlagi zbranih obvestil ni podlage za kazensko ovadbo, a s tem zadeva še ni bila končana. Primer je bil spet na policiji, saj je pristojna tožilka od policije zahtevala dopolnitev. Ker je tudi tožilstvo po proučitvi vseh zbranih dokazov ugotovilo, da naznanjeno dejanje ni kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, je pristojna tožilka ovadbi v drugi polovici novembra 2012 zavrgla, kot so potrdili na ljubljanskem tožilstvu.

(Povzeto po poročanju Dela, Dnevnika, 24ur.com, revije Odvetnik, in izjavah za javnost)

3.4 Svetlana Makarovič proti RKC

Na spletni strani siol.net je bil 6. januarja 2012 objavljen intervju novinarke s pisateljico in pesnico Svetlano Makarovič z naslovom »Nekatere stvari je treba sovražiti«. Objavljeni prispevek je sprožil obsodbe, da njene izjave vsebujejo sovražni govor. Med njimi so kot najbolj sporno navajali: »So stvari, ki jih je treba sovražiti. Po mojem mnenju je katoliška Cerkev v Sloveniji nekaj, kar moraš sovražiti. Jaz to čutim kot svojo državljansko dolžnost.« Na policijske uprave je prišlo več ovadb, saj je bilo med 21. pobudami (19. podpisanimi in dvema anonimnima), kolikor jih je v tem primeru prejel Varuh človekovih pravic (v eni izmed njih se za ovadbo podlaga žaljenje čustev vernikov), kar osem poslanih policiji (Varuhu le v vednost). Dve pobudi od 21. sta bili poslani tudi na Vrhovno državno tožilstvo, ena na okrožno državno tožilstvo, dve pa sta bili naslovljeni še na vladni Urad za enake možnosti.

Na izjavo Makarovič se je odzvalo več državnih organov: Varuhinja za človekove pravice dr. Zdenka Čebašek Travnik, informacijska pooblaščenka Nataša Pirc Musar in direktor vladnega urada za verske skupnosti Aleš Gulič, ki v izjavi niso prepoznali sovražnega govora, so pa na izjavo podali mnenje, da gre za nesprejemljivo javno izraženo stališče.

Na izjavo so se odzvali tudi slovenski poslanci v evropskem parlamentu, ki pripadajo skupini Evropskih ljudskih strank (ELS/EPP) ter Svet katoliških laikov Slovenije, ki so v izjavi Makarovič prepoznali sovražni govor (z žaljivimi izrazi do Katoliške cerkve) in razpihovanje nestrpnosti ter protiustavnost izjave.

Epilog: Policija in tožilstvo sta vse ovadbe zavrgla, ker v tem primeru ni šlo za kaznivo dejanje. Po preiskavi nestrpnega govora so ljubljanski kriminalisti sklenili, da na podlagi zbranih obvestil ni podlage za kazensko ovadbo in o tem obvestili pristojno tožilstvo. Na ljubljanskem okrožnem sodišču so se z njimi strinjali. Zadeva je bila v začetku meseca maja 2012 s sklepom zavržena.

(Povzeto po poročanju Dela, Dnevnika, MMC RTVSLO, Reporterja)

3.5 Poziv Sebastjana Erlaha k streljanju beguncev

Nekdanji sodelavec Radia Ognjišče in dobitnik novinarske nagrade Združenja novinarjev in publicistov Sebastjan Erlah je 26. avgusta 2015 na družbenem omrežju v odzivu na zapis Lejle Irgl v povezavi z begunci, ki so takrat prihajali v Slovenijo (»Vstopnica v Slovenijo naj bo krstni list. #BegunciNaMeji«), zapisal: »Jaz imam še bolj radikalno: Dovoliti približanje meji zgolj na 500m. Kar je več, vse postreliti, Bog bo že poznal svoje«.

S policije so v zvezi z Erlahovimi zapisi sporočili, da so prejeli prijavo sovražnega govora in jo preučili. Na podlagi tega so iz službe kriminalistične policije poklicali dežurno državno tožilko na okrožnem tožilstvu v Ljubljani, ta pa je podala mnenje, da ne gre za sum storitve kaznivega dejanja.

Nekdanja informacijska pooblaščenka in pravnica Nataša Pirc Musar je ob tem dejala, da smo v Sloveniji pri pregonu sovražnega govora zelo previdni in se vprašala, kaj bo sodu res izbilo dno ter izrazila zaskrbljenost nad lastno domnevo, da je tožilstvo ob obravnavi pregledalo zgolj to izjavo, ne pa številnih drugih sorodnih zapisov gospoda Erlaha.

Pri Alternativni Akademiji so pozvali k pregonu nosilcev tovrstnih izjav. Opozorili so na interpretacijo, ki je zakrožila v enem izmed medijev, češ da je tožilstvo prijavo zavrnilo, ker da Erlah nima konkretne možnosti za streljanje. Podali so mnenje, da tak podatek ni relevanten za kvalifikacijo dejanja, ki govori o spodbujanju nasilja in nestrpnosti ter da podatek, da neka oseba nima možnosti za konkretno streljanje, verjetno ne bi bil relevanten niti za kaznivo dejanje ogrožanja varnosti. Vrhovno državno tožilstvo so pozvali, da v napetih razmerah javnosti pojasni, katera dejanja štejejo ali ne štejejo za kazniva, ko gre za javno spodbujanje ali razpihovanje narodnostnega, rasnega, verskega in drugega sovraštva. Izrazili so mnenje, da bo s takšnim pojasnilom lahko na najbolj optimalen način prispevalo k argumentirani razpravi in posredno osveščanju ter omejevanju nestrpnih in sovražnih stališč.

Pri Združenju novinarjev in publicistov (ZNP) delujoča Komisija za podeljevanje novinarskih nagrad Boruta Meška je na svoji seji 21. 10. 2015 sklenila, da Erlahu odvzame nagrado, ki mu jo je podelila dve leti pred tem. Ob tem so pri združenju zapisali, da mora prejemnik nagrade vselej spoštovati občečloveške vrednote.

Erlaha so po dogodku izključili tudi iz stranke SDS, katere član je bil.

(Povzeto po poročanju Dela in Primorskih novic)

3.6 Spletna stran *Zlovenija*

V oktobru 2015 se je na spletnem omrežju Tumblr pojavila stran ZLOvenija. V opisu strani so avtorice_ji med drugim navajale_i izsek iz Littellovega romana Sojenice:

> *Brez Hössov, Eichmannov, Goglidzejev, Višinskih, a tudi kretničarjev, izdelovalcev betona in računovodij na ministrstvih bi bila Stalin ali Hitler samo navaden meh, poln sovraštva in nemočnih strahov. Ugotavljanje, da izvajalci programa iztrebljanja v veliki meri niso bili sadisti ali abnormalni, je dandanes odveč, skoraj puhlica.*
> *Navadni ljudje, iz katerih je – posebno v negotovih časih – sestavljena država, ti so prava nevarnost. Prava nevarnost za človeštvo sva jaz in vi.*

Avtorice_ji so posledično kot pravo nevarnost za nereflektirano sovraštvo in sleherno nasilje izpostavili t. i. navadne ljudi. Na strani so z imeni, priimki in fotografijami izpostavili številne uporabnice_ke družbenega omrežja Facebook, ki so nasprotovale_i prihodu beguncev, podpihovali sovraštvo zoper njih in se jih hoteli na najrazličnejše načine znebiti. Fotografije in podatke o avtoricah_jih spornih vsebin so odstranili v primeru, da so se te_i v okviru vnaprej pripravljenega obrazca opravičile_i za svoje izjave.

Odmev strani v javnosti so neznani storilci želeli povečati tako, da so natisnili plakate s fotografijami izpostavljenih posameznic_kov in le-te nalepili na javnih prostorih.

Po nekaj dnevih delovanja so na spletni strani zapisali, da novih vsebin ne bodo več objavljali, prav tako so umaknili vse Facebook objave in fotografije. Ob tem so dodali, da so želeli s spletno stranjo sprožiti razpravo o problematiki sovražnega govora; ljudi opozoriti, da je splet javni prostor in imajo njihove besede pomen ter težo tako za okolico kakor tudi za njih same ter nastaviti zrcalo in obsoditi sleherno nestrpnost in nasilje.

Po mnenju namestnika varuhinje človekovih pravic Jerneja Rovška, se je ZLOvenija izkazala za eno izmed učinkovitejših možnosti za odziv na pojave sovražnega govora na spletu.

> *Dokazuje, da si posamezniki upajo veliko več, ko mislijo, da so anonimni in neprepoznavni. Ko pa je njihova identiteta razkrita, jim je mnogim žal. Seveda so tudi taki, ki pri svojih izjavah vztrajajo in napovedujejo protiukrepe, predvsem zaradi razkritja njihove identitete. Menim, da nimajo prav. Posameznik, ki se je odločil za svoj javni profil, se namreč ne more več sklicevati na zasebnost in anonimnost v zvezi s posameznimi vsebinami.*

Podobno je bilo stališče Alenke Jerše, namestnice informacijske pooblaščenke (IP):

> *Že Facebook v svoji uporabniški dokumentaciji navaja, da lahko javne postanejo tudi takšne objave, ki jih niso sami označili za javne, jih je pa naprej delil kdo od njihovih prijateljev. Sočasno opozarja, da se lahko zgodi, da bodo takšne javne objave izpostavljene tudi drugje, to je zunaj Facebooka.*

ZLOvenija je zgolj javno objavila in omogočila (sicer usmerjeno) javno diskusijo v zvezi s stališči, ki so jih tretje osebe same javno podale. »IP zato meni, da pri tem ni

šlo za poseg v pravico posameznikov do varstva njihovih osebnih podatkov.«

Na Generalni policijski upravi so po posvetu z državnim tožilstvom ugotovili, da so pri omenjenih objavah obstajali posamezni znaki kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, zato je policija nadaljevala zbiranje obvestil.

(Povzeto po poročanju medijev 24ur.com, Svet24 in Delo)

III PREDSTAVITEV VLOGE INSTITUCIJ, INICIATIV IN PROJEKTOV

1 VLOGA DRŽAVNIH ORGANOV IN NEVLADNIH ORGANIZACIJ

1.1 Državni zbor

V okviru državnega zbora deluje Komisija za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti. Komisija redno obravnava tudi teme, povezane s problematiko sovražnega govora.

Maja 2011 je komisija obsodila upodobitev otrok v tedniku Mladina 4. marca 2011 ter sovražni in žaljivi govor v Sloveniji. Na junijski seji je komisija obravnavala izjave, izrečene dne 30. maja 2011 v oddaji Dobro jutro glede rova v rudniku Huda jama, a je bila ta zaradi nesklepčnosti prekinjena brez sprejetih odločitev.

Februarja 2013 je komisija na posebni seji obsodila sovražni govor, usmerjen proti madžarski skupnosti in pozvala vlado, državno tožilstvo in druge pristojne državne institucije, da v okviru svojih pristojnosti, v skladu z ustavo in zakonom storijo vse potrebno za preprečevanje ter kaznovanje nestrpnosti in sovražnega govora. Mesec dni kasneje je organizirala javno predstavitev mnenj na temo sovražnega govora, v kateri so sodelovali številni razpravljavci iz državnih institucij, nevladnih organizacij in civilne družbe.

S problematiko sovražnega govora se komisija redno seznanja tudi ob letnih poročilih varuha človekovih pravic in tudi podpre predlagana priporočila varuha.

1.2 Informacijski pooblaščenec

Informacijski pooblaščenec (IP) je samostojen in neodvisen državni organ, ki je skladno z določbami Zakona o informacijskem pooblaščencu pristojen za nadzor nad izvrševanjem dveh človekovih pravic: pravice do varstva osebnih podatkov in pravice do dostopa do informacij javnega značaja. Področje boja proti sovražnem govoru ni v pristojnosti IP in se z njim tudi ne sme neposredno ukvarjati, to mu preprečuje načelo zakonitosti in omejitev pristojnosti posameznega državnega organa v pravni državi.

IP aktivno sodeluje v projektu SAFE.SI, v katerem je član sveta projekta, vendar se tudi pri tem projektu skladno s svojimi pristojnostmi osredotoča na tveganja za varstvo osebnih podatkov in pravico do zasebnosti med mladimi na spletu.

IP je predstavil svoja stališča glede predloga novele Zakona o medijih, ki se dotika tudi sovražnega govora, saj se problematika komentiranja pod članki v spletnih medijih neposredno dotika vprašanja identifikacije komentatorjev in s tem pravice do varstva osebnih podatkov, za katero je pristojen IP.

1.3 Inšpektorat Republike Slovenije za kulturo in medije

Inšpektorat RS za kulturo in medije je samostojen organ v sestavi Ministrstva za kulturo RS z nalogami izvajanja inšpekcijskega nadzora in vodenja postopkov o prekršku na več področjih. Pristojen je tudi za nadzor nad Zakonom o medijih, vključno s členi, ki pokrivajo področje sovražnega govora.

1.4 Varuh človekovih pravic

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije obravnava pobude tistih, ki ocenjujejo, da jim je bila z aktom državnega organa, organa lokalne samouprave ali nosilca javnih pooblastil kršena katera izmed pravic. Pobude, ki se nanašajo na sovražni govor, obravnava v okviru zaščite ustavnih pravic oziroma v okviru področja etike javne besede. V letnem poročilu za leto 2014 je poročal, da se je po izrednem porastu pobud na tem področju v letu 2012 (večino so predstavljale pobude v zvezi s sovražnim govorom), ko je bilo teh kar 372, v letu 2013 njihovo število zmanjšalo na 183, leta 2014 pa na 89.

Varuh ugotavlja, da veliko število prejetih prijav sovražnega govora za to institucijo na eni strani pomeni priznanje, saj je prepoznan kot eden od redkih državnih organov, ki se s temi vprašanji sistemsko ukvarja in išče rešitve za odziv. Zaradi številnih pobud in pričakovanj na odzive pa so na tem področju v uradu preobremenjeni. Pojasnjujejo, da je veliko pričakovanj na odzive Varuha na posamezne napise ali izjave nerealnih in največkrat politično ali ideološko motiviranih. V splošnem se pri obravnavi Varuh drži načela, da obsoja vse primere spodbujanja nestrpnosti in sovraštva, posamično pa se praviloma odziva le na tiste primere, ko gre nesporno za elemente, ki jih prepoveduje ustava in jih kot kaznive opredeljuje kazenski zakonik. Kot drugo kategorijo pobud, ki terjajo odziv Varuha, v uradu poudarjajo sovražni govor, ki ga izražajo politiki in druge vplivne osebe, ki imajo zaradi svojega vpliva na javnost posebno odgovornost.

V svojih letnih poročilih Varuh podaja tudi priporočila Vladi. Na področju sovražnega govora vse od leta 2011 priporoča, naj prouči možnost, da se javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti sankcionira kot prekršek po Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1), in to tudi v primeru, če gre za izraze sovraštva in nestrpnosti, ki so posredovani prek spleta in drugih novih sredstev posredovanja vsebin, kot so družbena omrežja.

Predstavniki urada Varuha se redno udeležujejo dogodkov na temo sovražnega govora. V okviru projekta Soočimo se z diskriminacijo, ki ga je izvajal Ludwig Boltzman v sodelovanju z avstrijskim partnerjem Inštitutom za človekove pravice, je Varuh organiziral tudi konferenco na temo diskriminatornega in sovražnega govora pod naslovom »Besede so dejanja, govor jih poganja«.

1.5 Zagovornik načela enakosti

Zagovornik načela enakosti ni neposredno pristojen za nadzor nad kršitvami sovražnega govora, saj ta v zakonodaji ni opredeljen kot ena od oblik diskriminacije *per se*, se pa zavzema za to, da bi to postal. Pojav sovražnega govora je po oceni Zagovornika z diskriminacijo zelo tesno povezan, saj je eden od pomembnih faktorjev za njen nastanek oziroma za spodbujanje diskriminacije; je ena od posledic oziroma najbolj grobih pojavnih obrazov hudih strukturnih oblik diskriminacije in hkrati tudi zelo pomemben faktor za ohranjanje oziroma vzdrževanje teh diskriminacij (nadvlada, razčlovečenje, strah, pasivnost žrtev). Zato se Zagovornik na sovražni govor tudi odziva, a predvsem takrat, ko se pokriva s katero izmed oblik diskriminacije (nadlegovanje, navodilo za diskriminacijo, če se že kaže kot zločin iz sovraštva itn.), oziroma če naleti na ravnanje, ki že ima znake kaznivega dejanja.

1.6 Mirovni inštitut

Mirovni inštitut (MI) se s temami, povezanimi s problematiko sovražnega govora in s širšim delovanjem na področju človekovih pravic, zoperstavljanja nestrpnosti in diskriminaciji ukvarja že več kot dve desetletji. Projekti MI s področja sovražnega govora razvijajo osveščanje za splošno kulturo stigmatizacije sovražnega govora in spodbujajo vlogo akterk_jev v skupnosti, ki nasprotujejo rasizmu, ksenofobiji in sorodnim oblikam nestrpnosti. MI spremlja in raziskuje družbeni pojav sovražnega govora ter predvsem aktivno posega v družbeno dogajanje preko angažiranega delovanja v javnosti oziroma z javnimi pobudami in organiziranjem različnih javnih razprav. Prek vrste akcijskih raziskav in raziskovalnih projektov si prizadeva čim širše diseminirati raziskovalne rezultate in širše prispevati k prepoznavanju sovražnega govora.

Na inštitutu ugotavljajo, da je kljub že obstoječim mehanizmom (samo)regulacije, nestrpna, ksenofobna in diskriminatorna javna retorika vse bolj del javnega komuniciranja o sovražnem govoru. Z namenom naslavljanja tega problema na način širjenja javne razprave in ustvarjanja pogojev za uveljavljanje družbene enakosti, je MI o sovražnem govoru pogosto objavljal že v reviji Medijska preža. Sovražni govor naslavljajo tudi različne publikacije in raziskovalna poročila Mirovnega inštituta, kot so Mi in oni: Nestrpnost na Slovenskem (2005), Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 01 (2001) in Bitja s pol strešice – Slovenski rasizem, šovinizem in seksizem (1999).

MI je na področju boja proti sovražnemu govoru sodeloval pri oziroma je koordiniral več (mednarodnih) projektov. Eden izmed v javnosti trenutno najbolj izpostavljenih je projekt »Z (od)govorom nad sovražni govor«. S tematiko sovražnega govora se neposredno ukvarja tudi projekt »e-MORE Spremljanje in poročanje o sovražnem govoru v Evropi « (2016–2018). Konec januarja 2016 se je iztekel tri leta trajajoči projekt »Sovražni govor in

populistično poustvarjanje 'drugega' v Evropi skozi prizmo rasizma, starosti in spola – RAGE«. MI je na področju naslavljanja rasizma in sovražnega govora deloval tudi v okviru projekta »LIGHT ON: Medskupnostno delovanje za boj proti sodobnemu simbolizmu in jeziku rasizma in diskriminacije« (2013–2014) in projekta »E-delovanje proti nasilju« (2013–2015), ki se je osredotočal na izobraževanju mladih in učiteljev ter učiteljic o medijih in populizmu/rasizmu v navezavi na splet. Eden izmed projektov s področja poročanja in beleženja kaznivih dejanj, ki temeljijo na rasizmu in sovraštvu ter diskriminatornih dogodkih, je bil tudi projekt RED, Mreža za boj zoper rasizem, ksenofobijo in netoleranco (2011–2013).

Poleg tega Mirovni inštitut deluje tudi v Evropski mreži pravnih strokovnjakov za področje nediskriminacije in enakosti spolov, v okviru katere Evropski komisiji poroča o zakonodajnih ukrepih in sodni praksi na področju nediskriminacije, vključno s sovražnim govorom.

1.7 Legebitra

Društvo informacijski center Legebitra se z vprašanjem preprečevanja sovražnega govora sistematično ukvarja od decembra 2011, ko so organizirali javni forum z naslovom »Spletni komentarji: uresničevanje demokracije ali poligon sovražnosti?«. Preprečevanje sovražnega govora naslavljajo v sklopu različnih programov, projektov in aktivnosti, saj želijo temo približati različnim ciljnim skupinam (npr. mladim, odločevalkam_cem, oblikovalkam_cem politik). Pri tem se zaradi specifičnih znanj, ki jih razvijajo, osredotočajo predvsem na sovražni govor, ki temelji na homofobiji, bifobiji in transfobiji. Opažajo, da bi pri preprečevanju sovražnega govora morali bolj sistematično uporabljati medpresečni pristop. Njihove izkušnje kažejo tudi, da je sovražni govor v različnih množičnih medijih vedno bolj subtilen, zato se je nanj vedno teže odzivati. Pri preprečevanju sovražnega govora je zato po njihovi oceni nujna uporaba vsaj definicije Sveta Evrope.

Pri svojem delovanju na področju preprečevanja sovražnega govora se povezujejo z drugimi sorodnimi organizacijami, ki delujejo na lokalni, nacionalni in/ali evropski ravni. Svoje delovanje na tem področju vidijo predvsem v povezavi s preprečevanjem homofobije, bifobije in transfobije ter ustvarjanjem vključujočih diskurzov. Legebitra je tudi član »Koalicije proti sovražnemu govoru«.

1.8 Kulturno izobraževalno društvo PiNA

Pri Kulturno izobraževalnem društvu PiNA so 1. 12. 2015 v sodelovanju s prostovoljcem iz Slovenske filantropije, trenerjem Jako Kovačem, kot odziv na naraščajoč sovražni govor, vezan na prihod migrantov in beguncev, izvedli delavnico »Kako se konstruktivno odzivati na sovražni govor in ksenofobijo?«. Obravnavali so tehnike in konstruktivne načine odzivanja na sovražni govor in udeležencem predstavili načela nenasilne komunikacije po Marshallu B. Rosenbergu ter empatičnega poslušanja kot orodji za spodbujanje odprtosti in spoštovanja različnosti.

V okviru projekta Enakopravnost narodnih skupnosti narodov nekdanje SFRJ v slovenski Istri oz. ENA.KOST (1. 3. 2014–29. 2. 2016, EGP in Norveški finančni mehanizem 2009–2014) so v društvu izvajali aktivnosti, ki obravnavajo diskriminacijo teh skupnosti. Tako so izvajali predstave gledališča zatiranih oz. forumskega gledališča. Igralci, amaterji in pripadniki narodnih skupnosti so na odru predstavili prizore iz vsakdanjega življenja, v katerih je prišlo do diskriminacije in sovražnega govora. Občinstvo je bilo nato pozvano h komentiranju, diskusiji in k odigranju rešitev prikazane situacije. Izvedli so tudi legislativno gledališče. Na podlagi podanih in odigranih rešitev so zbrali predloge reform zakonodaje na državni in lokalni ravni, ki jih je prav tako podala oz. zapisala publika.

1.9 Pekarna Magdalenske mreže Maribor

Zavod za podporo civilnodružbenih iniciativ in multikulturno sodelovanje Pekarna Magdalenske mreže Maribor programsko deluje na področju mladine, kulture in družbenega aktivizma. Namen njihovega programa je spodbujanje kritične odzivnosti na problematike, ki jih povzroča družbeno-politični sistem, tako skozi raznolike metode mladinskega dela (gledališče zatiranih, kritična pismenost ...), kot tudi skozi umetniško ustvarjanje ali družbeni aktivizem. Vse njihove vsebine stremijo k povezovanju skupnosti, spodbujanju solidarnosti in enakopravnosti in so izrazito politične v svojih metodah dela ter vsebinah.

Od leta 2009 v zavodu organizirajo delavnice in seminarje kritične pismenosti. Kritična pismenost je po njihovih besedah koncept, ki pismenosti, kot referenci za branje in ustvarjanje tekstov, dodaja kritičnost kot eksplicitno etično in politično dimenzijo. Razvijanje le-te omogoča zmožnost kritičnega branja informacij in različnih manipulativnih besedil kot tudi zmožnost samostojnega ustvarjanja besedil ter družbeno-angažiranih akcij, s katerimi lahko aktivno in odgovorno sodelujejo v družbi v različnih kontekstih. Skozi delavnice in seminarje nagovarjajo in spodbujajo k reševanju več prepletenih družbenih problemov, povezanih z neenakimi razmerji moči v družbi. Mednje sodijo sovražni govor, rasizem, brezposelnost, homofobija, enakost spolov, družbena participacija, revščina.

Od leta 2013 v zavodu organizirajo delavnice in seminarje gledališča zatiranih. Gledališče zatiranih je metoda, ki se uporablja v gledališko-aktivistične, pedagoške in izobraževalne namene, kot orodje za doseganje socialne pravičnosti. Omogoča načine, preko katerih se razjasnjuje vprašanja in raziskuje poti za boj proti neenakostim, diskriminaciji, rasizmu, sovražnemu govoru, krivicam in drugim problemom zatiranosti, ki morda na prvi pogled niso povsem vidni ali očitni. Osnovni koncept gledališča zatiranih je moč, preko katere metoda raziskuje, obravnava in izpostavlja razmerja moči med zatiralcem in zatiranim.

Na delavnici »(Pop)kultura in sovražni govor« v organizaciji zavoda so se udeleženke_i skozi obravnavano konkretnih primerov iz umetnosti (roman Peklenska pomaranča, film Čefurji raus, pesmi Magnifica ipd.) 6. 11. 2014 pogovarjale_i o tem, kako prepoznati meje svobode govora, kako prepoznati sovražni govor in ga ločiti od »svobodnega govora« kot umetniškega prijema, o tem kako prepoznati mehanizem in subverzivnost »sovražnega govora« v umetnosti ter o tem, kako pridobiti potrebna miselna orodja za uporabo umetniških prijemov, kot ene izmed najmočnejših zaprek sovražnega govora.

2 INICIATIVE, PROJEKTI

Ob naštetih je v Sloveniji tudi vrsta drugih nevladnih organizacij vpeta v projekte na področju problematike sovražnega govora. V nadaljevanju sledi opis v zadnjem času najbolj izpostavljenih projektov in sodelujočih organizacij.

2.1 Ne sovražnemu govoru

No Hate Speech Movement oz. Gibanje Ne sovražnemu govoru je kampanja, ki jo je med leti 2013 in 2014 oblikoval in vodil mladinski sektor Sveta Evrope. Leta 2015 je kampanja prerasla v gibanje. Cilj kampanje je boj proti rasizmu in diskriminaciji, ki se izražata skozi sovražni govor na spletu, in krepitev kompetenc, ki jih mladi in mladinske organizacije potrebujejo za prepoznavanje takšnih kršitev človekovih pravic ter ukrepanje proti njim.

Kampanja je rezultat sodelovanja in soodločanja mladih. Nastala je na predlog predstavnic_kov mladih Svetovalnega sveta za mlade, potrdil pa ga je Skupni svet za mlade Sveta Evrope. Kampanja je bila oblikovana na več posvetovalnih in pripravljalnih dogodkih s strokovnjaki, mladinskimi delavci in z mladimi. Kampanja ni le kampanja za mlade, temveč predvsem kampanja mladih in z mladimi. Je kampanja proti sovražnemu govoru in vsem njegovim oblikam, vključno s tistimi, ki najbolj zadevajo mlade, kot sta ustrahovanje in sovraštvo na spletu, katerega se največ predvsem poslužujejo ravno mladi. Hkrati pa se kampanja osredotoča na izobraževanje za človekove pravice, participacijo mladih in medijsko pismenost.

Kampanja se je v Slovenji začela izvajati v letu 2013, ko je njeno vodenje prevzel Urad Republike Slovenije za mladino. Urad je oblikoval nacionalni odbor kampanje, v katerega so povabili za kampanjo relevantne mladinske organizacije in druge institucije.

Iniciativni člani nacionalnega odbora kampanje so Urad RS za mladino (URSM), Mladinski svet Slovenije (MSS), Mreža MaMa – Mreža mladinskih centrov Slovenije, Spletno oko FDV, Zavod Mobin (EYCA), Zavod MISSS (ERYICA), Mladinski center Brežice, Evropska prestolnica mladih Maribor 2013.

Sestava koordinacije se je tekom izvajanja kampanje spreminjala oz. povečevala. Aktualni člani nacionalnega odbora gibanja NE sovražnemu govoru so:

- Urad RS za mladino (URSM),
- Mladinski svet Slovenije (MSS),
- Mreža MaMa – Mreža mladinskih centrov Slovenije,
- Spletno Oko FDV,
- Zavod Mobin (EYCA),
- Zavod MISSS (ERYICA),
- Mladinski center Brežice,

- Evropska prestolnica mladih Maribor 2013,
- Dijaška organizacija Slovenije,
- Študentska organizacija Slovenije,
- Mladinski center Dravinjske doline,
- Društvo Appareo,
- Društvo Legebitra,
- CID Ptuj,
- Infopeka.

Na sestanke so vabljeni (in se jih udeležujejo) tudi predstavniki_ce Mirovnega inštituta, CNVOS-a in Urada vlade RS za komuniciranje.

V Sloveniji se je v letu 2014 zgodila sprememba pri vodenju in koordinaciji nacionalnega odbora kampanje. To vlogo je prevzel Mladinski svet Slovenije. Opravlja jo tudi v letu 2016.

Odzivi v nacionalnih državah, na evropski ravni in širše so pokazali potrebo po podaljšanju kampanje. V mesecu maju 2015 se je po številnih razpravah in predlogih kampanja (No Hate Speech Online) preobrazila v gibanje (No Hate Speech Movement). Ključni efekt tega je, da se bo kampanja oz. gibanje nadaljevalo tudi v letih 2016 in 2017, ter da je gibanje preraslo okvire mladinskega sektorja.

2.2 Z (od)govorom nad sovražni govor

Projekt »Z (od)govorom nad sovražni govor – Zagon neodvisnega povezovalnega telesa« (skrajšano ZaGovor) izhaja iz potrebe po alternativnih mehanizmih odzivanja na sovražni govor in dopolnjuje že obstoječo (samo)regulacijo odzivanja na razširjenost in sprejetost sovražnega govora v Sloveniji. Splošni cilj projekta je seznaniti javnost v Sloveniji s problematiko sovražnega govora in nujnostjo odzivanja ter ničelne tolerance do tega pojava. Hkrati projekt naslavlja potrebo po opolnomočenju in večji osveščenosti ranljivih skupin, ki so v Sloveniji najbolj izpostavljene sovražnemu govoru.

Poleg Mirovnega inštituta (koordinator), UL FDV (Spletno oko), Varuha človekovih pravic, in medijskega partnerja Multimedijskega centra Javnega zavoda RTV Slovenija (MMC RTVSLO), ki sestavljajo projektno partnerstvo, se v projektne aktivnosti neposredno vključuje tudi nevladni sektor, predvsem civilnodružbene organizacije, ki delujejo na področju zoperstavljanja sovražnemu govoru in diskriminaciji ter spodbujanja enakosti in vključevanja marginaliziranih skupin, in tiste (nevladne) organizacije, ki so sestavljene iz marginaliziranih oz. ranljivih družbenih skupin (npr. Romi, LGBT, migranti itn.), s poudarkom na potencialnih žrtvah sovražnega govora. Na ta način skuša projekt presegati posredniško vlogo »predstavništva« in namesto tega poudarja udejanjanje aktivnega državljanstva marginaliziranih skupin.

ZaGovor naslavlja pomanjkanje povezovanja civilnodružbenih organizacij na področju preprečevanja sovražnega govora ter njihovega sodelovanja s predstavniki_icami državnih organov tako, da občasne in posamične aktivnosti organizacij ter posameznikov_ic skuša narediti bolj povezane in usklajene. Poleg sklica in organizacije dveh srečanj nacionalne posvetovalne Skupščine (v decembru 2014 in februarju 2016) je projekt vzpostavil tudi delovanje t. i. lokalnih koalicij po Sloveniji. Gre za organizacijo posvetov, namenjenih internemu dialogu in iskanju novih načinov za odzivanje na sovražni govor, vključno z možnostmi v smislu vpeljave termina sovražni govor v antidiskriminacijsko zakonodajo.

Po posvetu s ključnimi akterji in v skladu z lokalnimi potrebami v različnih regionalnih centrih po Sloveniji je zato Mirovni inštitut kot koordinator v okviru projekta razvil tudi nacionalno mrežo (nevladnih in drugih) organizacij in posameznic_kov, delujočih v partnerstvu, oziroma t. i. Koalicijo proti sovražnemu govoru. Koaliciji se je formalno pridružilo že 20 organizacij (tj. NVO, društev, zavodov, zvez ipd.). S tem želi projekt opolnomočiti lokalne centre nevladnega sektorja ter izboljšati oziroma okrepiti zmožnost organiziranja tako lokalne kot tudi širše nacionalne odzivnosti na sovražni govor.

Projekt ZaGovor prepoznava kot ciljne skupine poleg ranljivih skupin in NVO tudi študente_ke, dijake_inje, univerzitetne predavatelje_ice oziroma profesorje_ice; medije (novinarji_ke, moderatorji_ke, uredniki_ce); politike_čarke (politične stranke, državni zbor) in predstavnike_ice institucij – tako državnih institucij kot teles na lokalni in nacionalni ravni; ter seveda širšo javnost.

V odziv na potrebo NVO sektorja po izobraževanju in aktivnostih na področju prepoznavanja, reagiranja na in boja proti sovražnemu govoru, projektne dejavnosti vključujejo tudi izvedbo treningov o sovražnem govoru

v regionalnih centrih po Sloveniji in pilotno izvedena gostujoča predavanja na fakultetah in na šolah.. Pripravljeno je bilo tudi krajše informativno video predavanje o pregledu problematike sovražnega govora in možnostih ukrepanja, ki je prosto dostopno na spletu. Da bi se v javnosti osveščalo o negativnih posledicah sovražnega govora, pa so v okviru projekta nastali tudi kratki video klipi in video film.

Projekt »Z (od)govorom nad sovražni govor – Zagon neodvisnega povezovalnega telesa« je v središče postavil vzpostavitev javno odzivnega sistematično in dolgoročno delujočega neodvisnega telesa, katerega namen je prispevati k zmanjšanju razširjenosti pojava sovražnega govora v Sloveniji. Tako se je po naboru javnih predlogov in po posvetovanju na prvi nacionalni javni Skupščini februarja 2015 oblikoval *Svet za odziv na sovražni govor.* Z vzpostavljanjem standardov javnega komuniciranja, sistematičnim odzivanjem, krepitvijo javne razprave in osveščanjem javnosti je ideja Sveta v tem, da združuje in povezuje širok in pester nabor posameznic in posameznikov; tako tiste, ki delujejo v sferi civilne družbe, medijev in izobraževanja, kakor tudi v sferi državnih organov in politike. Vzpostavljena, redno komunicirajoča in aktivna mreža ključnih akterk_jev je najpomembnejši trajnostni vidik.

2.3 Svet za odziv na sovražni govor

Svet za odziv na sovražni govor (Svet) je telo, ki je bilo vzpostavljeno februarja 2015 v okviru projekta »Z (od) govorom nad sovražni govor – Zagon neodvisnega povezovalnega telesa«, ki ga izvaja Mirovni inštitut v partnerstvu s Fakulteto za družbene vede Univerze v Ljubljani (Spletno oko), Varuhom človekovih pravic in medijskim partnerjem MMC RTVSLO. Svet je trajno neodvisno telo za javno odzivanje na sovražni govor, sestavljeno iz posameznikov in posameznic iz različnih vladnih in nevladnih organizacij, strokovnjakov in strokovnjakinj na področju preprečevanja sovražnega govora in nestrpnosti, ter drugih predstavnikov in predstavnic angažirane javnosti. Gre za telo, ki vključuje akterje_ke, ki lahko s svojim znanjem, izkušnjami in vplivom prispevajo k omejevanju sovražnega govora v Sloveniji oziroma k naslavljanju te problematike v javnosti.

Poslanstvo Sveta za odziv na sovražni govor je:

- z javnim delovanjem prispevati k reševanju problema sovražnega govora v Sloveniji;
- povezovanje različnih predstavnikov_ic vladnega in nevladnega sektorja, strokovnjakov in strokovnjakinj ter druge zainteresirane javnosti v skupnem sodelovanju v neodvisnem trajnem telesu, ki oblikuje usmeritve za minimalne standarde v smeri ničelne tolerance do sovražnega govora;
- vzpostavljanje standardov javnega komuniciranja, sistematično odzivanje, krepitev javne razprave in osveščanje javnosti.

Svet za odziv na sovražni govor upošteva določbe Ustave Republike Slovenije in zakonov s področja enakega obravnavanja in prepovedi javnega izražanja sovraštva, nasilja, nestrpnosti. V skladu s Pravili delovanja Svet uporablja definicijo Sveta Evrope, ki sovražni govor označuje kot

> *vsako obliko izražanja, ki širi, razpihuje, spodbuja ali opravičuje rasno sovraštvo, ksenofobijo, antisemitizem ali druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti, kar vključuje nestrpnost, izraženo z agresivnim nacionalizmom in etnocentrizmom, diskriminacijo in sovraštvom proti manjšinam, migrantom ali osebam z migrantskim ozadjem.*

Svet se na posamezne pojave sovražnega govora odziva z javnimi izjavami. Odziva se na pobudo katerekoli pravne ali fizične osebe ali na predlog članice ali člana Sveta. Vloga Sveta je v tem, da opozarja na zanikanje pravic, enakosti ter na podrejanje in diskriminacijo manjšin in marginaliziranih skupin, katerih glas je v večinski družbi v deprivilegiranem položaju.

Svet sestavlja vsaj devet članic oziroma članov. Za člane ali članice se imenujejo osebe, ki:

- izkazujejo predhodno javno delovanje na področju enakopravnosti, strpnosti in nasprotovanja sovražnemu govoru;
- imajo ustrezno osebno integriteto;
- poznajo tematiko;
- niso v članstvu organov političnih strank.

V prvem mandatu (februar 2015–februar 2016) so članstvo v Svetu sestavljale_i (po abecednem vrstnem redu):

Mitja Blažič, Zlatan Čordić – Zlatko, Ciril Horjak – dr. Horowitz, Metka Mencin Čeplak (podpredsednica Sveta), Lija Mihelič, Brankica Petković, Nataša Pirc Musar (predsednica Sveta), Jernej Rovšek (podpredsednik Sveta), Lea Širok.

V februarju in marcu 2016 je potekal javni nabor predlogov članstva za sestavo drugega mandata Sveta.

2.4 Spletno oko – Center za varnejši internet

Prijavna točka Spletno oko deluje v okviru Centra za varnejši internet, ki je projekt, ki ga izvajajo Univerza v Ljubljani Fakulteta za družbene vede, Zavod Arnes, Zveza prijateljev mladine Slovenije in Zavod MISSS (Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije), financirata pa ga Agencija INEA pri Evropski komisiji (prek Instrumenta za povezovanje Evrope) in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Poslanstvo prijavne točke je v sodelovanju s policijo, ponudniki internetnih storitev, spletnimi portali in drugimi zainteresiranimi vladnimi ter nevladnimi organizacijami prispevati k zmanjšanju obsega gradiv s spolnimi zlorabami otrok in sovražnega govora na internetu.

Slovenskim uporabnikom interneta Spletno oko že od leta 2007 omogoča anonimno prijavo dveh vrst nezakonitih vsebin – domnevno nezakonitega sovražnega govora po 297. členu KZ-1 in posnetkov spolnih zlorab otrok. Prijave lahko prijavitelji oddajo na spletni strani www.spletno-oko.si, obravnavane so v roku treh dni. Od pričetka delovanja do konca februarja leta 2016 je Spletno oko obravnavalo preko 14.500 prijav domnevno nezakonitega sovražnega govora, 500 jih je v nadaljnjo obravnavo posredovalo policiji.

V letih 2010 in 2011 je Spletno oko z osmimi spletnimi novičarskimi portali v Sloveniji podpisalo Kodeks za regulacijo sovražnega govora (glej podpoglavje I 6.4).

Leta 2013 so sodelavci Spletnega očesa skupaj s pravno pisarno JK Group pripravili priročnik Modri Moderator Moderira, namenjen moderatorjem uporabniških vsebin, urednikom spletnih mest in vsem ostalim, ki jih zanima problematika sovražnega govora na spletu. Priročnik vsebuje tako teoretično predstavitev problematike sovražnega govora in moderiranja vsebin, kot tudi primere dobrih praks moderiranja ter odgovore na pogosta vprašanja.

V pomoč urednikom spletnih mest in moderatorjem uporabniških vsebin je Spletno oko organiziralo tudi več izobraževanj, namenjenih primarno predstavitvi različnih načinov moderiranja vsebin ter predstavitvi zakonodaje na področju sovražnega govora.

Ob izobraževanjih so na prijavni točki tekom svojega delovanja organizirali tudi več javnih dogodkov, na katerih so skupaj s predstavniki iz vrst policije, tožilstva, nevladnih organizacij in civilne sfere ter predstavniki medijev iskali najprimernejše rešitve za problematiko sovražnega govora na spletu.

2.5 Mladi ambasadorji medkulturnega dialoga (MAMD)

Na naslovu Žička 4a v Slovenskih Konjicah ima ob Mladinskem centru Dravinjske doline sedež več mladinskih organizacij in lokalni mladinski svet. Od leta 2009 se aktivno angažirajo na področju spodbujanja medkulturnega dialoga, odpravljanja predsodkov in sovražnega govora pri mladih. Zasnovali so projekt Mladi ambasadorji medkulturnega dialoga (MAMD), ki so ga izvajali na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni. Tekom let so vzpostavili sodelovanje s številnimi nevladnimi večinskimi in manjšinskimi organizacijami ter nepovezanimi aktivistkami in aktivisti za človekove pravice.

Projekt MAMD je doslej omogočal izvajanje:

- triurnih izobraževalnih delavnic Urice medkulturnega dialoga na teme romska in muslimanska kultura, LGBT skupnost in migranti ter migrantke na osnovnih in srednjih šolah (metodologija je na voljo tukaj);
- raziskav o stopnji sprejemanja različnosti pri mladih (trenutno najaktualnejša je na voljo tukaj);
- medkulturnih in športnih dogodkov, ki so neposredno vključevali etnične in kulturne manjšine;
- usposabljanj mladinskih in pedagoških delavcev ter delavk za izvajanje Uric medkulturnega dialoga;
- izdajo tiskanih in e-publikacij o aktivnostih projekta (trenutno najaktualnejša je na voljo tukaj);
- srečanj in zaključnih predstavitev mladih ambasadorjev in ambasadork medkulturnega dialoga;

- neposrednih povezovanj slovenske mladine in mladine iz drugih držav ter kultur v sklopu mentorstva v mandatu mladega ambasadorja oziroma ambasadorke medkulturnega dialoga.

V prihodnje nameravajo poiskati nov vir za sofinanciranje aktivnosti, utrditi sodelovanje z manjšinskimi organizacijami, razviti nove modele Uric medkulturnega dialoga na podlagi analize potreb, ki so se pokazale v sklopu raziskav o sprejemanju različnosti pri mladih, prenesti dobre prakse izven slovenskih meja in ustvariti izobraževalne modele v obliki treningov za šolski kader.

2.6 Moč besed

Pobuda Moč besed, ki sta jo zagnala Itak in Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), je v preteklosti mlade opozarjala na spletno nadlegovanje in jih opremila s številnimi orodji za brezskrbno digitalno življenje. Na družbenih omrežjih jih je pri tem podprlo več kot 8.000 posameznic_kov, več kot 20 nevladnih organizacij iz vse Slovenije ter več kot 30 medijskih osebnosti; mnogi med njimi so objavili svoj »un-selfie« s pozitivnim sporočilom.

V okviru projekta so urbani umetniki Teoson, Veli in Amos ter 1107 Klan unikatno porisali tri stene na ulicah v Ljubljani, Mariboru in Kopru, besedilo za mural pa so prispevali podporniki na družbenih omrežjih.

V okviru projekta je bila v sodelovanju z raziskovalci Katedre za medijske in komunikacijske študije Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani izvedena tudi raziskava Moč besed, katere namen je bil raziskati pojave spletnega nadlegovanja med mladimi (za opis raziskave glej podpoglavje IV 5). Raziskava je po besedah izvajalcev projekta lahko v pomoč predvsem nevladnim organizacijam pri njihovem nadaljnjem delu na tem področju, saj gre za prvi tovrstni znanstveni posnetek stanja o pojavnih oblikah ter obsegu spletnega nasilja med mladimi v Sloveniji. Pobuda Moč besed nadaljuje s prizadevanji za bolj kakovostno medvrstniško komunikacijo, zato mladim ponuja informacije, namige in aktualne vsebine za izboljšanje nastopa na družbenih omrežjih.

2.7 Ustavimo sovražni govor v spletnih komentarjih

Projekt, ki ga izvajajo Društvo Appareo, DIC Legebitra, Spletno oko in Slovenske novice, naslavlja prisotnost sovražnega govora v spletnih komentarjih Slovenskih novic. Tekom projekta izvajajo usposabljanja prostovoljk_cev, ki po končanem usposabljanju delujejo kot administratorke_ji v sekciji spletnih komentarjev. V projektu si namreč prizadevajo za boj proti sovražnemu govoru preko ustvarjanja kontranaracij, s katerimi se argumentirano odzivajo na dezinformacije v sovražnem govoru, s tem pa skušajo doseči spremembe v tistih delih populacije, ki sovražnega govora sicer ne producirajo, so pa ob njem relativno indiferentni. Metodo kontranaracije tako dojemajo kot učinkovit instrument, ki si prizadeva doseči indiferentno večino, kar je sicer z ustaljenimi mehanizmi boja proti sovražnemu govoru v spletnih komentarjih, tj. izbrisa sporočila s sovražnim govorom, nemogoče. Pri tem poudarjajo, da se zavedajo, da je izjemnega pomena za učinkovite kontranaracije govor, ki ne izključuje in v nobeni meri ne reproducira stereotipov in družbenih razmerij moči, na podlagi česar v projektu načrtujejo tudi izvedbo vsebinskih usposabljanj, ki bodo udeleženke_ce opremile z znanjem o neizključujočem govoru na relaciji s tistimi družbenimi skupinami, ki so prevladujoča tarča sovražnega govora.

2.8 Dekontraminacija

Projekt Dekontraminacija, ki ga izvaja Društvo Appareo, se ukvarja s spremljanjem in lociranjem grafitov s sovražnim ali emancipatornim govorom z namenom osveščanja o problematični prisotnosti sovražnega govora v grafitih, ki so v javnem diskurzu sicer pogosto prepoznani kot izraz »zgolj vandalizma« in so kot taki tudi depolitizirani. Za namen osveščanja je bil vzpostavljen spletni zemljevid, na katerem je označenih več kot 200 grafitov s sovražno ali emancipatorno vsebino, z vmesnimi predelavami in transformacijami iz prvotno sovražnega v emancipatorni govor, s čimer želijo pokazati, da sovražni govor ni nekaj, proti čemur se ne moremo boriti, temveč ravno obratno – sovražni govor se lahko učinkovito presega z individualnim angažmajem in kotranaracijami.

2.9 LIGHT ON

Projekt LIGHT ON – Medskupnostno delovanje za boj proti sodobnemu simbolizmu in jeziku rasizma in diskriminacije (trajanje projekta: 1. 1. 2013–31. 12. 2014), katerega partner v Sloveniji je bil Mirovni inštitut, je razvijal

osveščanje za splošno kulturo stigmatizacije rasizma in spodbujal proaktivno vlogo akterjev v skupnosti, ki nasprotuje rasizmu, ksenofobiji in sorodnim oblikam nestrpnosti v Evropi. LIGHT ON je opozarjal na negativne učinke rasizma in pokazal, da čeprav še vedno obstajajo odkrite (eksplicitne) oblike rasnega sovraštva, širša definicija rasizma razkriva različne odtenke tega pojava: »novejše« oblike rasizma, ki so globoko zakoreninjene v družbi, in jih je posledično težje prepoznati ter se jim zoperstaviti. V okviru projekta sta nastali baza novih rasističnih izrazov in vizualna baza podatkov. Zadnja je namenjena kot uporabna zbirka najpogostejših rasističnih, ksenofobnih in ekstremističnih simbolov ter podob, ki pojasnjuje njihove izvorne in aktualne pomene. Cilj projekta je bil tudi s pomočjo modela visoko specializiranega usposabljanja in orodij okrepiti usposobljenost strokovnjakov in strokovnjakinj ter organov, ki delujejo proti zločinom iz sovraštva in diskriminaciji; ter spodbuditi državljane in državljanke, da – v kolikor postanejo žrtve ali so priča diskriminaciji – primer prijavijo.

Raziskovalno poročilo projekta je ugotavljalo pojav sovražnega govora v Evropi (Finska, Italija, Madžarska, Slovenija, Velika Britanija), pri čemer se v Sloveniji rasizem in nacionalizem v sovražnem govoru pogosto brez sankcij pojavljata v medijih in politiki. Raziskovalci_ke tako ugotavljajo ne le to, da rasistični diskurz širijo ekstremistična desničarska gibanja in organizacije, ki poudarjajo svoje domoljubje, temveč pogosto tudi politiki, saj v Sloveniji sovražni govor izhaja tudi iz državnega zbora.

V okviru projekta je bilo pripravljenih več publikacij za usposabljanje v delovanju proti rasizmu in sovražnemu govoru: Prepoznaj rasizem na spletu – praktični vodič, Priročnik za usposabljanje in Priročnik za delovanje proti rasizmu. Zadnji se osredotoča na specifično obliko sovražnega govora – sovražni govor na spletu, in na njegovo širitev preko najpogostejših družbenih omrežij.

2.10 Sovražni govor in populistično poustvarjanje 'drugega' v Evropi skozi prizmo rasizma, starosti in spola – RAGE

Projekt Sovražni govor in populistično poustvarjanje 'drugega' v Evropi skozi prizmo rasizma, starosti in spola – RAGE, katerega partner v Sloveniji je bil Mirovni inštitut, se je ukvarjal s preučevanjem populizma; s poudarkom na mladih je bila pripravljena analiza populistične skupine in gibanja v navezavi na rasizem, ksenofobijo, versko nestrpnost, homofobijo. V raziskavo je bilo vključeno preučevanje načinov, na katere različne oblike nestrpnosti skozi konstrukcijo »drugega« postanejo del populistične agende. V državah, vključenih v projekt (Francija, Italija, Avstrija, Finska, Danska, Slovenija, Bolgarija in Velika Britanija), so bile raziskane prakse in diskurzi skupin, gibanj in političnih strank, ki jih lahko označimo za populistične. Posebna pozornost projekta je bila namenjena preučevanju delovanja skupin in strank v online okolju, zlasti pa vlogi spleta kot prostora, kjer se generira izključevanje.

Med projektnimi rezultati so številna poročila, publikacije in priročniki.

2.11 E-delovanje proti nasilju

Projekt E-delovanje proti nasilju (trajanje projekta: 1. 1. 2013–31. 12. 2015), katerega partner v Sloveniji je bil Mirovni inštitut, se je osredotočal na izobraževanje mladih in učiteljev ter učiteljic o medijih in populizmu/rasizmu v navezavi na splet.

Projekt je preučeval nove oblike populizma in rasizma ter njuno širjenje prek digitalnih medijev v Evropi. Natančneje je analiziral vidnejše populistične in rasistične organizacije ter gibanja v sedmih evropskih državah (Avstrija, Belgija, Bolgarija, Francija, Italija, Slovenija, Velika Britanija), pri čemer je raziskoval konstruiranje stereotipov in sovražnega govora, povezanega z etničnostjo, spolom, religijo ter spolno usmerjenostjo.

Med projektnimi rezultati so številna poročila, publikacije in priročniki.

2.12 RED, Mreža za boj zoper rasizem, ksenofobijo in netoleranco

Projekt s področja poročanja in beleženja kaznivih dejanj, ki temeljijo na rasizmu in sovraštvu in diskriminatornih dogodkov, katerega partner v Sloveniji je bil Mirovni inštitut, je bil projekt RED, Mreža za boj zoper rasizem, kseofobijo in netoleranco (trajanje projekta: 1. 2. 2011–31. 1. 2013). Projekt je potekal kot neodvisna raziskovalna mreža 17 organizacij civilne družbe ter raziskovalnih inštitutov, ki delujejo v državah članicah Evropske unije. Kot rezultat projekta je nastal spletni portal RED, ki je

javnosti dostopen od 19. marca 2012 in je uporabniku_ici prijazno spletno orodje, ki omogoča primerjalni vpogled v evropski prostor z vidika rasizma, ksenofobije in diskriminacije, usmerjene proti migrantom in manjšinam. Glavna sestavna dela spletnega portala sta RED Sistem zgodnjega opozarjanja (RED Early Warning System – EWS), ki ponuja aktualne podatke o rasističnih in sovražnih kaznivih dejanjih, diskriminatornih dogodkih in pozitivnih odzivih držav ter civilne družbe, ter RED Atlas rasizma, diskriminacije in enakosti (RED Atlas of Racism, Discrimination & Equality), ki letno poroča o zakonodaji ter politikah držav članic na področju diskriminacije in rasizma ter s tem povezanih statističnih podatkih. V okviru projekta RED je marca 2015 potekala Predstavitev spletnega portala RED o rasizmu in ksenofobiji v EU (22. 3. 2015).

2.13 Šesti natečaj PLAKTIVAT

Ponudnik zunanjega oglaševanja TAM-TAM redno objavlja projekte oblikovanja plakatov z družbeno odgovorno vsebino. V pričetku leta 2016 so razpisali tudi natečaj za oblikovanje plakata na temo »Sovražni govor«. Ob tem so v družbi zapisali, da se zavzemajo za ničelno toleranco do sovražnega govora, in da želijo z oglaševalsko akcijo spodbuditi Slovenke in Slovence k bolj kritičnemu in odgovornemu odnosu do tega problema. Med drugim so prijaviteljem zastavili nalogo, da soočijo ljudi s spoznanjem, da sovraštva do drugače živečega ali mislečega ne opravičuje nobena vera v lasten prav, posledice za družbo pa so katastrofalne. Zmagovalni mestni plakat bo natisnjen in javno objavljen na 500 plakatnih mestih po Sloveniji in bo prijavljen v tekmovalne dele festivalov Slovenski oglaševalski festival SOF in Bienale vidnih sporočil Slovenije. Zmagovalec bo prejel tudi posebno nagrado in zmagovalno plaketo.

2.14 Ne soWWWraži

Projekt je izvajal Zavod Akson 2020 – Inštitut za razvoj družbe. Naslavljal je problematiko naraščajočega spletnega sovražnega govora in spletnega nasilja. Cilj projekta je bil usposobiti mlade Ljubljančane_ke za prepoznavanje sovražnega govora in spletnega nasilja ter za prepoznavanje posledic, ki jih širjenje sovražnega govora in spletnega nasilja prinaša njim, njihovim vrstnikom in lokalnemu okolju. Projekt je vključeval tudi izobraževanje o spletnem bontonu, tj. primernem vedenju na spletu, ki je zaradi razširjenih predstav o anonimnosti in varnosti na spletu po oceni izvajalcev postalo še posebej problematično. Mlade so izvajalke_ci prav tako spodbujali k širjenju pridobljenega znanja na druge uporabnike spleta, ter s tem k multiplikaciji doseženih učinkov projekta. Z organizacijo popoldanskih delavnic so v okviru projekta mladim med 15. in 29. letom starosti hkrati skušali omogočiti kakovostno, raznoliko, ustvarjalno in varno preživljanje prostega časa, jih informirati, jim dati možnost sodelovanja v neformalnem učenju in širiti njihove kompetence, spodbujati njihovo odgovornost do sovrstnikov z manj priložnostmi, njihovo kreativnost, mobilnost ter njihovo sposobnost medkulturnega povezovanja.

IV IZBOR PRISPEVKOV V ZNANSTVENIH, STROKOVNIH IN DRUGIH PUBLIKACIJAH[1]

1 Naslovi označeni z * sodijo med strokovne članke.

Avtorja se zahvaljujeta Niki Gričar za izdatno pomoč pri izboru prispevkov in pripravi povzetkov v sekcijah IV. in V.

1 PRAVNI VIDIK

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Problematika sovražnega govora v odločbah nadzornih organov Evropske konvencije o človekovih pravicah *	Blaž Kovačič	2000. Pravnik, 55(9/10): 676–695	človekove pravice, svoboda govora, svoboda tiska, kazniva dejanja, Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svobošcin, Evropsko sodišče za človekove pravice, sodna praksa, sodne odločbe	Avtor predstavi svobodo izražanja in izraz sovražni govor. Postavi vprašanje, ali svoboda izražanja obsega tudi mnenja in ideje, ki po svoji naravi nasprotujejo ideološkim izhodiščem pravnih instrumentov, ki to svobodo zagotavljajo. V nadaljevanju pokaže, kako na to odgovarjata Evropska komisija za človekove pravice in Evropsko sodišče za človekove pravice v svojih odločbah. Avtor ugotavlja, da sovražni govor ne uživa zaščite, ki jo daje 10. člen Konvencije, in doda, da sovražni govor skupaj z ideološkimi izhodišči, na katerih temelji, teži k enoumju in tako zanika tisti pluralizem mnenj, na katerega se njegovi nosilci tako radi sklicujejo, zato v okviru konvencije ne more in ne sme biti nikakršne zaščite.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Pravni vidiki sovražnega govora*	Blaž Kovačič	2001. Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti 01. Ljubljana: Mirovni inštitut.	sovražni govor, EKČP, zaščita svobode govora	Kovačič na podlagi prikaza sodne prakse nadzornih organov Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) razbira, da sovražni govor ne uživa zaščite, ki jo daje 10. člen te konvencije. Sovražni govor v svojem bistvu nasprotuje obstoju demokratične družbe in zagovarja ideje, ki glede na svojo nazadnjaškost spadajo v ropotarnico zgodovine. V skladu s tem prepričanjem sta Evropska komisija za človekove pravice in Evropsko sodišče za človekove pravice praviloma zavračala pritožbe, ki so zahtevale zaščito sovražnega govora po 10. členu Konvencije. Kot edino (na prvi pogled) izjemo navaja primer Lehideux, vendar tudi pri tem po njegovih besedah natančnejše branje kaže, da sta pritožnika v tem primeru v pozitivni luči predstavljala samo osebo Philippa Pétaina, ne pa tudi zločinske politike vichyjske vlade – v zadnjem primeru bi bila odločitev drugačna.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Regulacija sovražnega govora: kriminološki in kazenskopravni vidik*	Aleš Završnik	2006. Dialogi, 42(5–6): 51–73	sovražni govor, kriminaliteta, kazensko pravo	Članek preučuje probleme posebne zakonodaje zoper zločine iz sovraštva. Postavlja si vprašanje, kateri predsodki, ki spremljajo ta dejanja, so pravno relevantni. Našteva težave z dokazovanjem sovražne motivacije storilcev. Storilci zaradi višjih kazni za kriminaliteto iz sovraštva po njegovih besedah pogosto prikrivajo svojo resnično motivacijo, pogosto pa niti ne vedo, zakaj so storili določeno dejanje. Navaja tudi psihoanalitične razlage, po katerih so samemu storilcu pravi razlogi lahko odtegnjeni, potlačeni. Moč žrtve v družbi se po njegovem mnenju povečuje, čeprav identifikacija in status žrtve nista nekaj samo po sebi umevnega. Status žrtve si je po njegovih besedah potrebno pridobiti, kar ni nikoli pravično do vseh žrtev. Završnik meni, da mešanica neokonzervativne in neoliberalne »realistične« politike ustvarja zaostreno vzdušje in generira nasilje, potem pa zanj uvaja še strožjo kaznovalno politiko. Po njegovi oceni so odzivi na nestrpnost in sovražni govor nujni, a ne nujno kazenskopravni in represivni; kot alternativo izpostavlja odzive civilne družbe, opozorila Varuha človekovih pravic, odzive predstavnikov manjšin, častna razsodišča in pritiske organov mednarodnih organizacij.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Svoboda izražanja – nepreprič̌ljivo varovana in zlorabljana*	Andraž Teršek	Referat na mednarodni konferenci »Besede so dejanja, govor jih poganja – diskriminatorni in sovražni govor«, Ljubljana, 27. september 2006. Ljubljana: Urad varuha človekovih pravic RS.	svoboda izražanja, sovražni govor, ustava, diskriminatorni govor, kazniva dejanja zoper čast in dobro ime	Avtor navaja različne probleme zagotavljanja pravice do svobode izražanja, ki jih med drugim prepozna tudi v praksi slovenskih rednih sodišč. Kritičen je tudi do njihovega načina obravnavanja primerov publicističnega pisanja novinarjev in kolumnistov. Meni, da se svoboda izražanja resno ogroža prav s strani sodnih institucij, ki bi morale to svobodo varovati v največji meri. Nadaljuje z razlago izraza sovražni govor tudi kot »ustavnopravno kategorijo« in ugotavlja, da kaznovanje sovražnega in diskriminatornega govora upravičuje prepričljiva teza, da sovražni govor že v izhodišču ne prispeva h konstruktivni javni razpravi o splošno pomembnih družbenih vprašanjih, da le še utrjuje podrejenost nekaterih skupin ljudi, da jim s tem povzroča resno škodo in jih sili v trajno, pasivno molčečnost. Predstavi kriterije za kaznivost sovražnega govora in ugotavlja, da pri sankcioniranju sovražnega ter diskriminatornega govora država zasleduje javni interes po zagotavljanju javnega reda in miru ter po varstvu ogroženih skupin ljudi. Ta interes je treba razlikovati od osebnega interesa določene osebe, da se obvaruje pred žaljenjem, obrekovanjem ali drugim čustvenim pretresanjem.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Sovražni in napadalni govor nazaj k doktrinarnim lekcijam vrhovnega sodišča ZDA*	Andraž Teršek	2008. Pravna praksa, 4: II-VI.	svoboda govora, etika, sovraštvo, kazniva dejanja	Teršek ugotavlja, da evropski pravni strokovnjaki probleme sovražnega in rasističnega izražanja obravnavajo bolj zadržano in konzervativno kot ameriški. Vzrok za drugačni odnos vidi v tragični izkušnji genocida in totalitarizma v 20. stoletju. Po njegovem mnenju bi morali biti pri kaznovanju govora previdni in zadržani tudi še v primeru, da ta preide v napadalni govor, v spodbujanje ali ščuvanje k nasilju. Poudarja, da je treba varovati tudi izjave, izraze, mnenja ali ideje, ki najbolj pretresajo, vznemirjajo ali celo žalijo javnost ali njen del.
Sovražni govor po predlogu KZ-1*	Aleš Završnik	2008. Pravna praksa, 4: VI–VIII.	svoboda govora, etika, sovraštvo, kazniva dejanja	Završnik ugotavlja, da predlog 297. člena KZ-1 ne upošteva sodobnih primerjalnopravnih in doktrinarnih rešitev ter tudi ne političnih kompromisov. Slabosti se po njegovih besedah nanašajo na izvršitvena dejanja, nabor varovanih skupin in nabor hudodelstev. Pojasnjuje, da predlog ohranja varstvo zgolj tistih skupin, ki so bile zgodovinsko sicer najpogostejše žrtve, a še zdaleč niso edine žrtve. Prav tako obžaluje, da predlog v enem delu ni naravnan v smeri omejevanja možnosti kazenskopravne represije.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Ali je sovražni govor sploh mogoče omejiti?*	Jernej Rovšek	2011. Medijska preža, 39: 23–24.	elektronski mediji, internet, svoboda govora, sovražni govor, nestrpnost, človekove pravice, internet	Članek, objavljen v času predloga zakona o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika (KZ-1B), ki uvaja inkriminacijo kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti iz 297. člena, omejena le na tista dejanja, ki lahko privedejo do ogrožanja ali motenj javnega reda in miru. Avtor v članku poda pobudo, da bi sivo polje med sprejemljivim in kaznivim izpolnili s kvalifikacijo javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti kot prekrškov zoper javni red in mir. V razpravo predlaga možnost, da se spodbujanje sovraštva in nestrpnosti prek spleta in medijev opredeli kot prekršek. Povzame tudi druge mehanizme reguliranja sovražnega govora (členi KZ od 158 do 162, Zmed, 11. člen ZEPT, Spletno oko in Kodeks za regulacijo sovražnega govora) in poudarja, da ima le kombinacija več dejavnikov lahko učinek pri omejevanju sovražnega govora.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Ali je rešitve za omejevanje sovražnega govora mogoče iskati v prekrških *	Jernej Rovšek	2012. Zbornik Dnevi prekrškovnega prava 2012. Ljubljana: GV založba.	sovražni govor, sankcioniranje, ZDA, Evropa, sovražni govor kot prekršek	Rovšek ugotavlja, da se na eni strani soočamo z ugotovitvami velikega dela javnosti, da je sovražni govor družbeno škodljiv, na drugi strani pa ob sedanjem razumevanju in uporabi predpisov ni skoraj nikakršne možnosti, da bi bili akterji spodbujanja sovraštva in nestrpnosti pri nas sankcionirani. Pri tem opozarja, da so evropske države tudi zaradi svojih tragičnih izkušenj občutljivejše za izražanje nestrpnosti in sovraštva kot ZDA. Hkrati meni, da zaradi izrečenih ali zapisanih besed nihče ne bi smel biti zaprt. To je po njegovi oceni skrajno neprimerna sankcija za izražanje sovraštva, saj iz akterjev naredi še večje junake. Kot eno izmed možnosti omenja sankcioniranje spodbujanja nestrpnosti kot prekrška. Kot enega osrednjih problemov pri tem po drugi strani izpostavlja ustanovitev primernega neodvisnega prekrškovnega organa.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Splet ne more biti izjema*	Jernej Rovšek	2012. Medijska preža, 42: 35–38.	elektronski mediji, svetovni splet, komuniciranje, človekove pravice, sovražni govor, nestrpnost, preprečevanje, kazenske sankcije	Avtor poda oceno stanja pri različnem razumevanju sovražnega govora in ugotavlja predvsem naslednje: 1) da varuh ni tisti, ki moral vlagati ovadbe in preganjati posameznice_ke, saj je njegovo poslanstvo nadzor oblasti in ne posameznic_kov; 2) da je sovražni govor nedvomno ena od oblik diskriminacije; 3) naniza ugotovitve različne strokovne javnosti. V nadaljevanju pojasnjuje pravne opredelitve sovražnega govora, kot izhajajo iz ustave, kazenskega zakonika in kazenskih določb drugih predpisov. Po pregledu trenutne tudi druge zakonodaje, ki prepoveduje spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, ne vidi (ustavnopravnih) razlogov, zakaj javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti ne bi moglo biti v nekaterih primerih opredeljeno kot prekršek, in še natančneje predstavi razlike med kaznivimi dejanji in prekrški.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Prepoved sovražnega govora v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice*	Jernej Letnar Černič	2013. Dignitas, 57–58: 128	svoboda izražanja, prepoved sovražnega govora, Evropsko sodišče za človekove pravice, demokratična in pluralna družba	Pravica do svobode izražanja je eden izmed temeljev svobodne, pluralne, strpne in širokosrčne demokratične družbe, a ni absolutna, saj jo je treba varovati v razmerju do drugih vrednot. Članek obravnava in analizira 50 zadev iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice, ki se nanašajo na sovražni govor. Iz analize izhaja, da svoboda izražanja ne varuje sovražnega govora, ki temelji na poveličevanju genocida, hudodelstev zoper človečnost in holokavsta ali na diskriminatornih in ksenofobnih izjavah zoper rasne, verske ali etnične skupine. Članek v sklepu zaključuje, da posameznice_ ki nosijo ključno odgovornost pri ustvarjanju strpnega, svobodomiselnega in pluralnega javnega prostora v vsakokratni evropski družbi.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Najbolje, da je odziv takojšen in tam, kjer je bila sovražnost izrečena*	Jernej Rovšek	2013. Medijska preža, 44/45: 22–23.	komuniciranje, človekove pravice, sovražni govor, nestrpnost, preprečevanje, kazenske sankcije	Avtor se v prvem delu omeji na refleksije z javne predstavitev mnenj o sovražnem govoru, ki je bila opravljena v državnem zboru 15. marca 2013, v organizaciji Komisije za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti. V drugem delu predstavi sovražni govor na podlagi vsebine in strukture pobud (pritožb), ki jih obravnava Varuh človekovih pravic RS. Iz zadnjega povzame polemike pri definiranju izraza sovražni govor in pojasni, da se Varuh odziva le na tiste primere, ko gre nesporno za elemente, ki jih prepoveduje ustava in jih kot kaznive opredeljuje kazenski zakonik. Rovšek se sprašuje, kako omejiti izraze sovraštva in nestrpnosti. Nagiba se k mnenju, da kaznovanje in kazenski pregon nista ustrezen odgovor, saj na ta način pojavov ni mogoče odpraviti in je tovrstno zdravilo lahko celo nevarnejše od bolezni. V večini primerov je po njegovem bolje dopustiti sovražne izjave, da izzvenijo, kot pa reagirati s kazensko represijo. Opozarja, da se z odzivi sovraštvo pogosto le še stopnjuje in širi, prav to pa je tudi namen piscev sovražnih sporočil. Meni, da mora biti odziv takojšen in tam, kjer je bila sovražnost izrečena – v medijih, v javnosti ali v politiki.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Sovražni govor in kaznivo dejanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti *	Nina Zidanik	2013. Pravna praksa, 10: 16-18.	kazensko materialno pravo, sovražni govor, kazniva dejanja, spodbujanje sovraštva, spodbujanje nasilja, nasilje, nestrpnost, sovraštvo	Avtorica ugotavlja, da v govoru, ki je usmerjen proti politični oblasti, niso podani znaki kaznivega dejanja po 297. členu kazenskega zakonika. To namreč inkriminira javno izražanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, ki je usmerjeno proti deprivilegiranim skupinam oziroma njihovim pripadnikom_icam, predstavniki_ice zakonodajne in izvršilne oblasti pa ne spadajo v nobeno od teh skupin, ki jih definira 14. člen Ustave. Avtorica pojasnjuje, da lahko posameznice_ki, ki se počutijo razžaljene ali ogrožene, niso pa pripadniki_ice določene varovane skupine, podajo kazensko ovadbo zaradi kaznivega dejanja grožnje ali zaradi kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime po kazenskem zakoniku.
Online hate-speech and anonymous internet comments: How to fight the legal battle in Slovenia?	Rok Čeferin, Špelca Mežnar	2014. Annales, 24(4): 477–488.	online sovražni govor, pravna sredstva, civilno pravo, kazensko pravo, ponudniki internetnih storitev, anonimni spletni komentarji	Cilj prispevka je ugotoviti, kdo je po slovenskem civilnem in kazenskem pravu odgovoren za škodo, ustvarjeno preko protipravnega komentiranja, ki se manifestira kot sovražni govor. Avtorja analizirata pravna sredstva v okviru slovenskega civilnega in kazenskega prava, pri čemer posebno pozornost namenita njihovi učinkovitosti v praksi. Čeprav so pravna sredstva proti sovražnemu govoru v skladu z mednarodnimi standardi na podlagi Sveta Evrope in Sodišča Evropske unije, je sodna praksa v Sloveniji pomanjkljiva in je pričakovati, da se bo le-ta še zmanjšala zaradi nedavnih sprememb v kazenski opredelitvi kazenskega dejanja.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Zakaj tožilci sovražnega govora ne preganjajo *	Zvonko Fišer	2015. Zbornik 1. dnevi prava zasebnosti in svobode izražanja Ljubljana: IUS Software, GV založba.	sovražni govor, tožilstvo, kazenski pregon	Avtor pravi, da statistični podatki trditve iz naslova ne potrjujejo, saj so v obdobju 2009–2014 tožilstva za kaznivo dejanje javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti (297. člen KZ-1) prejela ovadbe zoper skupno 222 oseb, obtožila so 55 oseb, sodišča pa so obsodila 30 oseb. Razmerja, ki gredo od ovadb do končnih odločitev, ocenjuje kot normalna in noben podatek po njegovi oceni ne kaže ne to, da bi moralo biti pregona več. Poudarja, da je potrebno razločevati sovražni govor kot kaznivo dejanje od sovražnega govora v vsakdanjem pomenu. Vprašanje kazenske represije pri ukrepanju zoper sovražni govor je po njegovi oceni potrebno umestiti v širši kontekst. Kazensko pravo nam namreč pove samo to, kaj je kaznivo kot kaznivo dejanje, in le posredno, kaj je prav in kaj ni prav. Marsikaj, kar ni prav in v družbi ni zaželeno, tako ni hkrati tudi kaznivo. Pravi namen kazenske represije v družbi je po njegovih besedah kaznovati ekscese ter tako omogočati sožitje na ravni, ki je za prebivalce še znosna.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Sovražni govor kot uradno pregonljivo kaznivo dejanje *	Neža Kogovšek Šalamon	2015. Zbornik 1. dnevi prava zasebnosti in svobode izražanja Ljubljana: IUS Software, GV založba.	EKČP, sovražni govor, kriminalizacija, sodna praksa, kazenski zakonik, javni red in mir	Avtorica uvodoma navaja razloge za kriminalizacijo sovražnega govora in razhajanja v absolutnem razumevanju svobode govora na eni in kriminalizacije sovražnega govora na drugi strani. Na podlagi 2. odstavka 10. člena EKČP, po katerem izvrševanje svobode govora vključuje tudi dolžnosti in odgovornosti, ugotavlja, da so omejitve izjema od pravil svobode izražanja in prepoved sovražnega govora spada med te izjeme, oziroma da je izvrševanje svobode govora lahko inkriminirano, kadar gre za ekstremne pojavne oblike sovražnega govora. Ugotavlja, da je ESČP moralo postopoma oblikovati izhodišča za obravnavo posameznih primerov, ker ni univerzalno sprejete definicije sovražnega govora. Tudi v Sloveniji imamo zgolj opredelitev kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti iz 297. člena Kazenskega zakonika, ki je bil leta 2011 posodobljen, še vedno pa ne omenja termina sovražni govor. Avtorica zaključi, da je prenovljena definicija mnogo preciznejša, skoraj kazuistična, situacija z vidika pravne varnosti in predvidljivosti pa ustreznejša. Hkrati pa ni mogoče prezreti, da je prenovljena definicija veliko ožja od prejšnje. Avtorica poudari, da je tovrstna sprememba 297. člena ustrezna le ob uvedbi številnih mehkejših mehanizmov za odzivanje na sovražni govor.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Kje je meja med zasebnostjo in pravico do svobode izražanja *	Nataša Pirc Musar	2015. Zbornik 1. dnevi prava zasebnosti in svobode izražanja Ljubljana: IUS Software, GV založba.	praksa Evropskega sodišča, svoboda izražanja, načelo sorazmernosti	Avtorica ob pregledu in navajanju primerov sodne prakse ESČP in sodišč po Evropi (predvsem iz Velike Britanije) razišče vprašanje vpliva kodificiranih pravic iz 8. in 10. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah na pravna razmerja med pravnimi osebami zasebnega prava in posamezniki. Predstavi primere, ko se posameznica_ik sooči z močjo medijev in je nujno iskanje pravnega ravnovesja pravic obeh strani, to je pravica do zasebnosti posameznice_ika in pravica do svobode izražanja. Ugotavlja, da nas do prave odločitve vodi načelo sorazmernosti oziroma test sorazmernosti, ki pri medijskih objavah preraste v test interesa javnosti. Pri tem meni, da pravica do svobode izražanja ni orodje, ki nam dovoljuje napisati vse, temveč je pravica, ki jo je potrebno uporabljati preudarno in odgovorno. Zaključi, da je vdor medija v posameznikovo zasebnost, ob sklicevanju na interes javnosti uravnotežen le v primerih, ko je dejanje (objavljena zgodba) oziroma poseg v zasebnost določen oziroma dovoljen z zakonom ali nujno potreben v demokratični družbi.

Diskusija, ki se je razvila po kolumni Andraža Terška z naslovom »Veliko bi jih govorilo, malokdo bi bral«:

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Veliko bi jih govorilo, malokdo bi bral *	Andraž Teršek	2011. Pravna praksa, 49/50: 41.	človekove pravice, svoboda govora, sovražni govor, nestrpnost, kazniva dejanja, prekrški	Avtor problematizira oddajo na televizijski komercialni postaji, v kateri sta politik in voditeljica soglašala, da Romi, ki sta jih imenovala »cigani«, niso zaželeni v slovenski družbi, in da bi bilo treba obsojenim pedofilom za kazen odsekati prste. Teršek zagovarja stališče, da ta komunikacija ni spadala ne v sovražni govor kot pravni koncept, ne v t. i. napadalni govor. Problematizira tudi po njegovi oceni nekritično, površno in nasploh strokovno napačno rabo termina sovražni govor v javnosti. Posebej izpostavi pravna stališča, ki sta jih glede pravne zaščite svobode izražanja javno izrekala Varuhinja človekovih pravic in Informacijska pooblaščenka. V prispevku kot pravno nevzdržen označi predlog, da bi se govor, ki naj bi vseboval elemente sovražnosti in žaljivosti, preganjal in kaznoval kot prekršek. Poudarja, da izražanje, ki je v mejah pravno dovoljenega, ne sme biti kaznovano – niti kot prekršek. Če po drugi strani res pomeni sovražni govor, ga je treba preganjati kot kaznivo dejanje, in ne le kot prekršek.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Kje je meja med svobodo govora in sovražnim govorom? *	Matevž Krivic	2012. Pravna Praksa, 1: 6–8.	človekove pravice, svoboda govora, sovražni govor	Krivic v odzivu na Terškovo kolumno meni, da Teršek zavzema preveč enostransko stališče, ki izrazito podcenjuje družbeno nevarnost sovražnega govora. Opozarja, da EKČP med legitimnimi cilji, ki upravičujejo omejevalne posege države v svobodo izražanja, ne navaja samo »preprečevanja neredov ali zločinov« (na čemer temeljijo poenostavljene ideje o neposredno grozečem nasilju kot edinem možnem razlogu za kaznivost sovražnega govora), ampak med skupaj šestimi takimi cilji tudi zavarovanje ugleda ali pravic drugih. Avtor meni, da ima posamezna država lahko ločen pristop do omejevanja svobode izražanja. Zanj je sovražni govor vse, kar prepoveduje 63. člen ustave. Zahteva po prepovedi vsakršnega razpihovanja nestrpnosti ima po njegovi oceni vso podlago in podporo v določbah EKČP ter vsaj delno, če ne pretežno, pa tudi v dosedanji sodni praksi ESČP. Ustavo interpretira tako, da bi hujše oblike sovražnega govora morale biti kaznive, blažje pa »zgolj« prepovedane in sankcionirane z drugačnimi sankcijami. Ker zadnje možnosti v Sloveniji praktično skoraj ni, obstaja dilema, ali vložiti kazensko ovadbo ali ne. Pri tem je kritičen do tožilstva, ki ne sproža postopkov, in s tem ne omogoča sodiščem, da bi vzpostavila kriterije za pregon tovrstnih kaznivih dejanj.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Še o sovražnem govoru – dekriminalizirajmo ga!*	Jernej Rovšek	2012. Pravna Praksa, 2: 13–16.	človekove pravice, svoboda govora, sovražni govor, nestrpnost, kazniva dejanja, prekrški	Rovšek opozarja, da Terškovo stališče, da pravo varuje tudi izjave, ki najbolj žalijo, vznemirjajo ali šokirajo javnost, potrebuje pojasnilo, saj je ESČP to trditev najpogosteje uporabljalo, ko je zaščitilo novinarje_ke v kontekstu varovanja svobode izražanja medijev. Kritičen je tudi do Terškovega stališča, da »izražanje, ki je v mejah pravno dovoljenega, ne sme biti kaznovano – niti kot prekršek.« Problem je namreč v praktični določitvi pravno dovoljenega. Opozarja tudi, da se lahko isto mnenje pojavi kot kaznivo dejanje, kot prekršek in kot disciplinski postopek. Rovšek problematizira pomanjkanje sodne prakse na podlagi 297. člena KZ-1 in dodatne nejasnosti, ki jih prinašajo spremembe tega člena. V zaključku prispevka predlaga, da bi sivo polje med sprejemljivim in kaznivim dejanjem izpolnili s kvalifikacijo javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti kot prekrškov zoper javni red in mir. V tem kontekstu predlaga, da bi se spodbujanje nestrpnosti kot prekršek po zakonu o javnem redu in miru (ZRJM-1) lahko preganjalo tudi na spletu. Hkrati predlaga, da bi se spodbujanje sovraštva in nestrpnosti po 297. členu dekriminaliziralo in nadomestilo s sovražnimi nagibi kot kvalificiranimi oblikami kaznivih dejanj z elementi nasilja.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Državljani v trenirkah in sovražni govor *	Rok Čeferin	2012. Pravna praksa, 3: 14–15.	človekove pravice, svoboda govora, kršenje, sovražni govor, nestrpnost	Čeferin v prispevku nasprotuje trditvi Andraža Terška, da nekateri ne opazijo »kako daleč od koncepta sovražnega govora je bil primer ‚volivci v trenirkah'«. Meni, da vsebuje vse elemente sovražnega govora, kot jih je v obsežni sodni praksi s tega področja opredelilo ESČP. Pri tem zaradi skupnih točk z navedenim primerom izpostavlja sodbo ESČP v primeru Le Pen proti Franciji, v katerem je soglašalo z njegovo obsodbo pred francoskimi sodišči. V nadaljevanju izpostavlja, da je Majer v svojem pismu zapisal besede, ki po intenzivnosti stigmatiziranja in kršenja pravice do osebnega dostojanstva manjšine bistveno presegajo Le Penove besede. Hkrati poudarja, da je bil Le Pen kaznovan, kljub temu da jih je podal v okviru politične razprave, kot izvoljen predstavnik ljudstva, v primeru »Majer« pa temu ni bilo tako, in bi lahko bilo zato omejevanje pravice do svobode izražanja intenzivnejše.

2 PSIHOLOŠKI VIDIK

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Beseda in nasilje	Renata Salecl	1994. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 45: 346–355.	nasilje, verbalno nasilje, sovražni govor, nacionalizem, seksizem, zbujanje sovraštva, žrtve, človekove pravice	Sodobne demokratične družbe se še vedno ukvarjajo s tradicionalnimi oblikami nasilja, zlasti nemočne pa so do novih oblik medrasnega, nacionalnega in spolnega nasilja, ki se običajno kaže na verbalni ravni. Sodobna družba vztraja na univerzalnosti vrednot, kot so npr. človekove pravice in demokratična država, hkrati pa avtorica dokazuje, da so tudi nacionalizem, rasizem in seksizem po svoji naravi univerzalni. Izhajajoč iz tega je univerzalen tudi sovražni govor, saj posameznik, ki izjavlja neko grobo žalitev, le ponavlja mnenje svojega okolja, torej izhaja iz nekega zgodovinsko pogojenega diskurzivnega konteksta. Razlika med postsocializmom in zahodnimi družbami je v tem, da Zahod z zakonom omejuje sovražni govor, na postsocialističnem Vzhodu pa si tega ni mogoče zamisliti, ker bi taka regulacija veljala za ostanek komunistične miselnosti. Tako zagovorniki kot tudi nasprotniki pravne regulacije govora po besedah avtorice menijo, da rešitve so, le odločiti se je treba, ali jih sprejmemo ali ne. Jezik je po njenih besedah mogoče in ga hkrati ni mogoče popolnoma nadzorovati, vendar to ne pomeni, da se moramo odpovedati boju za strpnejše besede.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Sovražne besede	Renata Salecl	1995. Problemi, 1/2: 71–79.	psihoanaliza, subjekt, govor, žaljivke	Avtorica najprej pojasni, kako nasilni govor razume dekonstruktivistična teorija. Glavnina prispevka je namenjena iskanju odgovorov na vprašanje, kaj želi doseči subjekt z izjavljanjem netolerantnih besed, ki nekoga ranijo, ki ponižujejo določene družbene skupine. Odgovor na to vprašanje skuša najti s pomočjo lacanovske psihoanalize.
Sovražni govor v psihoanalitični perspektivi	Bogdan Lešnik	2010. Socialno delo, 49(5–6): 299–304.	psihoza, sadizem, moralizem, seksizem, rasizem, homofobija.	Avtor trdi, da je v psihoanalitični perspektivi najopaznejša značilnost sovražnega govora ta, da omogoči govorcu_ki nekakšno zadovoljitev, ki jo je najustrezneje opisati kot sadistično. To značilnost analizira v luči Freudove gonske teorije in pokaže, da se tri značilne oblike sovražnega govora, seksistični, rasistični in homofobni govor, izvrstno dopolnjujejo in sestavljajo v vzorec, po katerem je zadovoljitev vezana na vrednostni razcep objekta in seksualizacijo družbenega statusa. V jedru tega vzorca je seksistična predpostavka pasivnega, manjvrednega »ženskega« uživanja, ki vzburja subjekt in ga ta zato zavrača na način analogen psihozi, namesto tega pa razvije dominantno, agresivno držo, ki velja za »moško«, in ki odvrača kastracijski strah. Zaradi teh značilnosti sovražni govor ni in ne more biti racionalen in vsak kompromis z njim onemogoči racionalno politiko vključevanja ter nediskriminacije.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Sovražni govor v luči tolerance	Karmen Chakir	2012. Socialna pedagogika, 16(2): 133–152.	sovražni govor, toleranca, nasilje, dekonstruktivizem, odgovornost, dialog, spoštljivost	Prispevek obravnava vprašanje pojmovanja tolerance in njene povezave s sovražnim govorom. Izpostavlja predvsem liberalni koncept tolerance in težave, ki nastopijo, ko postane ta opravičilo za izvajanje sovražnega govora. Pojem tolerance namreč velikokrat služi za prikrivanje sovražnosti in diskriminacije do drugih kot drugačnih. Izpostavljen je pomen kulture dialoga kot enega od dejavnikov, ki prispevajo k razvoju spoštljivega odnosa do obličja drugega. Članek tudi poudari vlogo, ki jo ima učitelj pri spodbujanju otrok k izražanju svojih stališč ter poslušanju stališč in resnic drugih ter pri zmanjševanju oziroma preprečevanju pojava sovražnega govora pri otrocih. Ker je otrok socialno kompetentno bitje, je temu prilagojena tudi metodika vzgoje, za katero je značilno odnosno razumevanje vzgoje in razvijajočega se sebstva ter pripoznanje drugega kot drugačnega, a vseeno vrednega. Pri tem igra pomembno vlogo na spoštljivosti osnovan dialog, ki zmanjša sovražnost do drugih ljudi in njihovih resnic. To poudari pomen induktivne vzgojne argumentacije, ki vzbudi v otroku občutljivost in odgovornost za posledice svojih ravnanj in besed.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Značilnostih piscev sovražnega govora v komentarjih pod spletnimi novinarskimi prispevki	Karmen Erjavec, Melita Poler Kovačič	2012. Teorija in praksa, 49(1): 190–203.	sovražni govor, novinarstvo, novičarske spletne strani, komentarji, etika, motivi, osebnost	Avtorici analizirata osebnostne značilnosti piscev sovražnega govora v komentarjih pod spletnimi novinarskimi prispevki. S poglobljenimi intervjuji poskušata prepoznati njihove vrednote in prepričanja ter vrsto osebnosti. V prvo skupino spadajo »vojaki«, ki so organizirani, v drugo pa »verniki«, »igralci« in »nadzorniki«, ki delujejo na lastno pobudo. Glavni motiv vojakov in vernikov je izpolnjevanje poslanstva, zanje je značilna avtoritarna osebnost. Igralce motivirata vznemirjenje in zabava, nadzornike pa pritegovanje pozornosti k družbenim neenakostim; za ti dve podskupini je značilna libertarna osebnost.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Readers of online news comments: why do they read hate speech comments?	Karmen Erjavec	2014. Annales, 24(3): 451–462.	internet, občinstvo, sovražni govor, bralci spletnih komentarjev, motivi, pristop prednostnega tematiziranja.	Ker so obstoječe študije proučevale vse prvine diskurza komentarjev s sovražnim govorom, objavljenih pod spletnimi novinarskimi prispevki, razen motivov za branje, skuša ta študija zapolniti raziskovalno vrzel. Anketiranih je bilo 378 bralcev komentarjev s sovražnim govorom, da bi ugotovili, zakaj bralci/ke berejo komentarje s sovražnim govorom. Študija temelji na pristopu uporabe in zadovoljitve. Rezultati kažejo, da anketiranci/ke berejo spletne komentarje s sovražnim govorom zaradi usmeritve, zabave/druženja, udobnosti in iskanja informacij. Iskanje nasveta je bil glavni motiv za branje spletnih komentarjev s sovražnim govorom. Rezultati so tudi pokazali, da so starost, izobrazba in spol negativno povezani z vsemi motivi branja komentarjev s sovražnim govorom. Bolj verjetno je, da moški berejo komentarje s sovražnim govorom kot ženske. Mlajši/e anketiranci/ke bolj verjetno berejo komentarje s sovražnim govorom kot starejši/e zaradi vseh analiziranih razlogov. Nižje izobraženi posamezniki/ce bolj verjetno berejo spletne komentarje s sovražnim govorom kot bolj izobraženi. Prihodek anketirancev/k ni statistično značilno povezan z motivi branja komentarjev s sovražnim govorom. Tisti, ki opravijo več spletnih dejavnosti, preberejo tudi več komentarjev s sovražnim govorom. Študija je tudi preučevala, kako je strankarska pripadnost povezana z motivi branja komentarjev s sovražnim govorom in ugotavlja, da komentarji s sovražnim govorom bolj privlačijo bralce/ke z močno strankarsko pripadnostjo.

3 JEZIKOSLOVNI VIDIK

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Sovražni govor kot tip vrednotenja: Jezikoslovni vidiki	Gaja Červ, Monika Kalin Golob	2012. Teorija in praksa, 49(1): 149–170.	sovražni govor, vrednotenje, jezikoslovno-besediloslovni model, razžalitve, stilistika	Prispevek preverja, ali je analizo sovražnega govora mogoče zajeti v jezikoslovno-besedilni teoretski model subjektivizacije in vrednotenja. Oblikovani model jezikovnih sredstev sovražnega govora je uporabljen za analizo slovenskih časopisnih besedil komentatorske vrste, v katerih se pisci odzivajo na diskurz nasprotnikov novega družinskega zakonika. Ugotovljeno je, da je postavljeni model le prva stopnja pri presojanju vrednotenjskih jezikovnih sredstev, ki šele v določenem diskurzivnem prostoru, nanašajoča se na ranljive družbene skupine ali posameznike, in s polarizacijo odnosa mi–oni povzročajo diskriminatorno obravnavo te skupine ali posameznika.
Kriteriji za prepoznavanje sovražnega govora v jeziku: Študija primera	Raphael Campos Ferreira, Petra Košič, Noemi Mavrič, Nina Mihalič	2012. Teorija in praksa, 49(1): 204–215.	sovražni govor, razžalitve, diskriminatorni diskurz, manjšine, svoboda govora, regulacija, zakonodaja	Besedilo avtorja Tomaža Majerja je splošno in strokovno javnost spodbudilo k razpravi o sovražnem govoru. Zaradi potrebe po kategorizaciji za prepoznavanje elementov sovražnega govora v besedilu in govoru članek s pomočjo obstoječe literature sovražni govor najprej opredeli in ga loči od razžalitev ter postavi nove kriterije za prepoznavanje sovražnega govora v jeziku.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
V obljubljeni deželi ksenofobije	Roman Kuhar	2001. Medijska preža, 10: 4–5.	senzacionalizem, etiketiranje, begunci, ksenofobija, novinarska etika	V članku je analiziranih enajst člankov Slovenskih novic o prebežnikih. Avtor ugotavlja, da jih stigmatizacijski diskurz omenjenih člankov označuje za nasilneže, nehigienične, upirajoče se kulturni asimilaciji, pripisano pa jim je tudi prenašanje nalezljivih bolezni. Članke razdeli v tri sklope – poimenovanja ilegalnih imigrantov, njim pripisane lastnosti ter prikaz lokalnega prebivalstva, ki protestira. Tako zgoščena in kategorizirana verzija enomesečnega pisanja o problematiki prebežnikov po njegovi oceni jasno in nazorno prikazuje prej očitano ksenofobično pisanje ter povzdigovanje govoric v dejstva. Poudarja, da pisanje ni iztrgano iz konteksta, je le vsebinsko kategorizirano in zato bolj bode v oči.
Novinarsko opredeljevanje in razumevanje sovražnega govora	Karmen Erjavec	2012. Teorija in praksa, 49(1): 95–111.	novinarstvo, sovražni govor, napadalni govor, svoboda govora, kritična diskurzivna analiza, analiza vsebine	Ker v obstoječi mednarodni dostopni literaturi ne obstaja študija, ki bi razkrila, kako novinarji opredeljujejo in razumejo sovražni govor ter ga razlikujejo od napadalnega govora, skuša ta raziskava vsaj delno zapolniti raziskovalno vrzel. Intervjuji z novinarji_kami osrednjih slovenskih medijev so s kvantitativno (analiza besedil) in kvalitativno analizo (kritična diskurzivna analiza) pokazali, da več kot tretjina intervjuvancev ne zna opredeliti sovražnega govora, preostali dve tretjini pa razlikujeta med konceptoma sovražnega in napadalnega govora. Raziskava je tudi pokazala, da imajo intervjuvanci_ke skrajno negativno stališče do sovražnega govora ter ga prevladujoče povezujejo s sovražnostjo in nasilnostjo.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Regulacija in percepcija sovražnega govora: analiza dokumentov in odnosa urednikov spletnih portalov	Marko Milosavljević	2012. Teorija in praksa, 49(1): 112–130.	sovražni govor, regulacija, samoregulacija, splet, percepcije, arbitrarnost	Članek predstavlja problem ustreznega poznavanja regulacijskega in samoregulacijskega okvira sovražnega govora v slovenskih medijih, in sicer na primeru urednikov_ic spletnih medijev kot odbirateljev_ic. Uporabljeni sta dve metodi, in sicer analiza ključnih dokumentov in poglobljeni polstrukturirani intervjuji z izbranimi uredniki slovenskih množičnih medijev. Ugotovitve analize kažejo, da določeni uredniki_ice ne ločujejo med sovražnim govorom in razžalitvami ali kletvicami, kar kaže na slabo poznavanje pravnega okvira, pa tudi samega pojma sovražni govor. Analiza tudi kaže, da to lahko vodi v specifične odločitve urednikov_ic, in da so s tem odločitve o sovražnem govoru pogosto prepuščene individualni percepciji urednika_ice.
Poročanje o sovražnem govoru poslancev v luči novinarske (ne) objektivnosti	Melita Poler Kovačič, Igor Vobič	2012. Teorija in praksa, 49(1): 131–148.	sovražni govor, novinarsko poročanje, novinarska etika, poslanci, objektivnost, komentar	Avtorja analizirata poročanje novinarjev_k o sovražnem govoru in njihove etične probleme. (Med)besedilna analiza poročanja o sovražnem govoru med prvo obravnavo Predloga Družinskega zakonika je pokazala, da novinarji_ke o sovražnem govoru poslancev_k niso poročali ali pa so v poročila vključili le nekatere manj skrajne izjave. Izogibali so se vrednotenju, sovražni govor so obsodili predvsem z besedami drugih virov. Intervjuji z avtorji_icami analiziranih poročil so pokazali, da se bojijo učinkov razširjanja sovražnega govora s svojimi prispevki, imajo težave pri njegovem prepoznavanju in odločanju, kateri izrazi so sploh sprejemljivi za objavo, poleg tega v poročilih ne želijo komentirati.

5 SPLETNI VIDIK

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Boj proti sovraštvu na medmrežju ali boj z mlini na veter*	Kaja Jakopič	2005. Medijska preža, 23/24: 26.	internet, sovražni govor, medmrežje, množični mediji	Internet je že zdavnaj prevzel vlogo, ki jo je v nekdanji Jugoslaviji imel stadion, ko je vsakdo lahko vpil, kar je hotel, ker je bil anonimen. Zato je jasno, da je kljub zakonski prepovedi sovražnega govora internet idealen prostor za širjenje sovraštva. Avtorica se v prispevku sprašuje, ali je boj proti sovražnemu govoru na internetu sploh smiseln in kdo bi moral odgovarjati za vsebine, ki se na medmrežju pojavljajo.
Samoregulacija spletnih medijev: kodeks, moderiranje in celostna registracija uporabnikov*	Sonja Merljak Zdovc	2011. Medijska preža, 39: 25.	množični mediji, novinarstvo, elektronski mediji, svetovni splet, sovražni govor, amoregulacija, spletni mediji, internet, komentiranje, uporabniki	Avtorica piše o uvedbi celostne registracije uporabnikov na spletnem portalu Delo.si in o rezultatu, da se je po ocenah moderatorjev raven razprave bistveno izboljšala. Celostna registracija pomeni, da mora uporabnik_ica, ki želi, da se komentar takoj pojavi na spletni strani, obvezno izpolniti še polja za ime in priimek, datum rojstva in spol. Ob komentarju se sicer izpiše samo vzdevek, tako da je anonimnost komentatorja_ice pred širšo javnostjo še naprej zagotovljena.
Sovražni govor: kazniva, nesprejemljiva ali neprimerna komunikacija?*	Vasja Vehovar, Lija Mihelič	2011. PiarNaKvadrat, 6(15): 26–28.	sovražni govor, žalitve, grožnje, kletvice, nespodobni govor, Spletno oko	Avtorja pojasnjujeta, da pri opisovanju sovražnega govora naletimo na vrsto nejasnosti. Težave pri opredeljevanju sovražnega govora opisujeta na primeru prijav na prijavno točko Spletno oko. Rezultati podrobne analize so pokazali, da je bilo le 3,7 odstotka prijav na prijavno točko med januarjem 2011 in avgustom 2011 potem dejansko ocenjenih kot kazniv sovražni govor. Zelo pogosto prijavitelji kazniv sovražni govor zamenjujejo z žalitvami, grožnjami, kletvicami in drugimi oblikami neprimernega govora.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Prijavitelji dojemajo govor kot kazniv v zelo širokem obsegu*	Lija Mihelič, Miha Glavač	2012. Medijska preža, 42: 34–35.	sovražni govor, zakonodaja, spletni mediji, kodeks regulacije, prijave, 297. Člen, učinek kaznovanja	Avtorja predstavita samoregulacijske mehanizme sovražnega govora na spletu in v spletnih komentarjih ter njihove rezultate. Opisujeta poenotenje prakse obravnavanja sovražnega govora v spletnih medijih z uvedbo Kodeksa regulacije sovražnega govora v letu 2010 in njegovo dopolnitvijo februarja 2012. Dopolnitev je obvezno moderiranje razširila na neprimerne vsebine, ki ne spadajo v domnevno kazniv sovražni govor, kodeksu pa je bila dodana tudi klavzula o sankcioniranju podpisnikov kodeksa v primeru kršitev. Ugotavljata, da imajo portali na svojih straneh na voljo kar nekaj vzvodov za zmanjševanje števila spornih komentarjev v praktično zelo kratkem času – brez dolgotrajnega lobiranja za spremembo zakonodaje, zakonodajnih postopkov in »prevzgojo« tožilcev ter sodnikov. Tudi analiza 2.169 prijav, prejetih na Spletno oko med januarjem in avgustom 2011, je pokazala, da le štirje odstotki (81 prijav) predstavljajo domnevno javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti (297. člen KZ-1 oziroma »sovražni govor«).
Spletni komentarji: kako pregnati sovražni govor?*	Sonja Merljak Zdovc	2012. Medijska preža, 42: 38.	moderiranje, uredniki spletnih portalov,	Avtorica povzema prakso uvedbe spletnega moderiranja spletnih komentarjev objavljenih pod novicami in podpis Kodeksa o sovražnem govoru sedmih slovenskih portalov. Rezultati ukrepov po najstrožjem moderiranju spletnih komentarjev pokažejo naslednje: (1) uvedba moderiranja je izboljšala in dvignila raven razprave, pri čemer obisk spletnega portala Dela ni upadel; (2) regulirajo tako sovražni govor kot neprimeren govor in žalitve, pri čemer je težava pri moderiranju žalitev, ker ni enotnih meril ali priporočil, kaj je sprejemljivo in kaj ni; (3) novinarji, ki so jih komentatorji žalili, so bili demotivirani in pogosto tudi zelo jezni; (4) uvedba določenih obveznih podatkov komentatorjev tudi izboljšuje raven komentarjev.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Zaznava sovražnega govora na slovenskem spletu	Vasja Vehovar, Andrej Motl, Lija Mihelič, Boštjan Berčič, Andraž Petrovčič	2012. Teorija in praksa, 49(1): 171–189.	svoboda govora, svetovni splet, spletni mediji, komentarji, moderiranje, internet, družboslovna informatika	V članku najprej ločujejo kaznivi sovražni govor od drugih oblik spornega komuniciranja, predvsem od neprimernega izražanja (npr. kletvic) in nesprejemljivega govora, ki je lahko predmet civilnih tožb (npr. razžalitve). V empiričnem delu je analizirano razumevanje sovražnega govora med slovenskimi uporabniki_icami interneta. Izkaže se, da sporno komuniciranje uporabnike_ice sicer zelo moti, vendar pa sovražni govor razumejo izjemno ohlapno. Na eni strani ga večinoma sploh ne prepoznajo, na drugi strani pa vanj vključujejo tudi druge oblike spornega komuniciranja, ki jih ni mogoče kazensko preganjati kot sovražni govor. V sklepni razpravi članek umešča rezultate v kontekst prizadevanj za boljše razumevanje in tudi reguliranje sovražnega govora.
Z dvotirno obravnavo nad sovražni govor na spletu*	Lija Mihelič	2013. Medijska preža, 44/45: 23–24.	elektronski mediji, svetovni splet, komuniciranje, nestrpnost, sovražni govor, preprečevanje, kazenske sankcije	Avtorica ugotavlja, da na podlagi sprejetega 297. člena KZ-1 in po kriterijih za pregon sovražnega govora, velike večine primerov spodbujanja sovraštva in nestrpnosti, s kakršnim se vsakodnevno srečujemo na spletnih portalih, tožilstvo ne bo obravnavalo kot potencialno kazniv sovražni govor. V primerih obravnave nepregledne množice komentarjev, ki ne izpolnjujejo kriterijev kaznivega, so pa za družbo in posameznike lahko kljub temu prav zaradi svoje množičnosti zelo škodljivi in moteči, predlaga več samoregulatornih mehanizmov, med njimi Spletno oko, in aktivno delovanje spletnih medijev in ostale civilne družbe pri omejevanju milejših oblik sovražnega, žaljivega in neprimernega govora. Poziva k nujnosti hitrega reagiranja na sovražni govor, predvsem bi to morala biti naloga spletnih urednikov_ic in moderatorjev_k spletnih portalov. Na koncu doda, da je potrebno izobraževati in osveščati, in sicer predvsem o tem, kaj je neprimerno za javno objavo, in ne o tem, kaj je kaznivo.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Profesionalni razpihovalci sovražnega govora na spletu*	Kaja Jakopič	2013. Medijska preža, 44/45: 25.	elektronski mediji, svetovni splet, spletni portali, komuniciranje, komentarji, nestrpnost, sovražni govor, preprečevanje	Avtorica navaja, da so uporabniki samo pod članke na spletišču rtvslo.si oddali že več kot štiri milijone komentarjev, umaknili so 230.000 komentarjev, tj. približno pet odstotkov, od tega pol odstotka zaradi sovražnega govora. Zaradi sovražnega govora je odstranjenih pol odstotka komentarjev, zaradi nesprejemljivega »obnašanja« na mesečni ravni blokirajo (onemogočijo nadaljnjo uporabo) približno 40 uporabniških imen. Najučinkovitejši način boja proti sovražnemu govoru na medmrežju je zagotovo spodbujanje kakovosti debate na spletu. Na spletne komentarje ne vpliva samo vsebina novice, pod katero so objavljeni, na samo dojemanje vsebine novice še kako vplivajo tudi komentarji pod njo. Še posebej, če so »okuženi« s sovražnim govorom.
Slovenia: study paper on online hate speech	Brankica Petković	Interno poročilo 2013	sovražni govor, spletni mediji, aktivna participacija, ozaveščanje javnosti	Avtorica študije ugotavlja, da je sovražni govor na slovenskih spletnih medijih vse bolj prepoznan kot resen problem, pomembno vlogo pri njegovi regulaciji pa ima prijavna točka Spletno oko. Opozarja na velike razlike v razumevanju sovražnega govora, v razumevanju tega, katere oblike govora se lahko kazensko preganjajo in katere se mora nagovarjati skozi druge mehanizme. V zaključku med priporočenimi ukrepi za izboljšanje situacije avtorica med drugim navaja spodbujanje aktivne participacije državljanov v internetnih skupnostih, ozaveščanje javnosti o emancipatornih potencialih izražanja mnenj in značilnostih sovražnega govora ter javno financiranje spletnih medijev z namenom ohranjanja odprtih diskusij in razvoja orodij ter resursov za moderiranje vsebin.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Raziskovalno poročilo Moč besed - Družbeni in medijski vidiki spletnega nasilja	Dejan Jontes, Breda Luthar, Tanja Oblak Črnič	2015. Pristop, za Telekom Slovenije	sovražni govor, spletno nadlegovanje, nevarnosti spleta, mladi na spletu	Raziskava pokriva področje sovražnega govora in druge problematične oblike komuniciranja oziroma vedenja na spletu med mladimi, starimi od 15 do 25 let. V fokusnih skupinah so mladi kot eno najpogostejših oblik sovražnega govora med njihovimi vrstniki izpostavili govor, usmerjen proti dijakom, ki so istospolno usmerjeni. Raziskovalci_ke so ugotovili, da je besedno nasilje utemeljeno na tradicionalnem konceptu moškosti oziroma ženskosti in fantov kot grobih »ocenjevalcev ženske robe« na šolah. Ugotovili so, da zadnje posebej velja za akademsko manj zahtevne šole, kjer je več otrok iz delavskega in nižjega srednjega razreda. V sklepu raziskave svetujejo usmeritev, po kateri se naj internetnih prostorov in družbenih omrežij ne povezuje samih po sebi z nečim nevarnim, temveč naj se ta raje kot v »kulturo varovanja in zaščite« usmeri v izobraževanje mladih o reflektirani, samokritični in obenem kreativni rabi novih tehnologij.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Odškodninska odgovornost za žaljive komentarje v spletnih klepetalnicah (forumih)*	Špelca Mežnar	2015. Zbornik 1. dnevi prava zasebnosti in svobode izražanja Ljubljana: IUS Software, GV založba.	splet, internet, odškodninska odgovornost, anonimno komentiranje, portali, spletne strani	Avtorica izhaja iz opazovanja, da se v Sloveniji pogosto dogaja, da se komentiranje na portalih, blogih, forumih in družbenih omrežjih zlorablja za izražanje frustracij, sovraštva, predsodkov, žalitev in pavšalnih obdolžitev ali širjenje laži. V članku zagovarja tezo, da anonimno komentiranje na internetu potrebuje jasno in strožjo pravno regulacijo ter išče odgovor na vprašanje, koga lahko v civilni pravdi tožimo, če nam je bila s komentarjem v spletni klepetalnici povzročena škoda. Avtorica povzame pravne probleme (anonimnega) komentiranja na internetu, predstavi primer sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi Delfi in v tem primeru pravne ureditve odškodninske odgovornosti za kršitve osebnostnih pravic v primeru medijev in glede implementacije direktive Direktive 2000/31/ES o elektronskem poslovanju. Zaključi s stališčem, da če moderator_ka (urednik_ica) dopušča anonimno komentiranje brez vsakega nadzora in gre za javnosti dostopen forum, morata biti [odškodninsko] odgovorna tako moderator_ka (urednik_ica) kot upravljavec_ka foruma, in pri tem zavrača možnost ekskulpacije zgolj na podlagi dejstva, da s komentarji niso bili seznanjeni.

6 DRUGI VIDIKI

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Sovražni govor kot sestavni del rap glasbe*	Miha Ceglar	2001. Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti št. 1. Ljubljana: Mirovni inštitut.	sovražni govor, rap, Klemen Klemen, nestrpnost	Avtor obravnava diskurz nestrpnosti, ki se pojavlja v slovenski rap glasbi, in pri tem jemlje pod drobnogled ljubljanskega raperja Klemna Klemna in mariborski duet Dandrough ter nekatere reakcije javnosti. Avtor ugotavlja, da je bila nestrpnost prirojena rap glasbi že takrat, ko je ta bila večinoma izraz afroameriške mladine iz deprivilegiranih urbanih sosesk. Rap je v nasprotju s sladkobnimi in komercialnimi mainstream izdelki poudarjal avtentični, neočiščeni izraz ulice, ki ne trpi nikakršnih olepšav ali cenzure. Takšno tradicijo rapa so deloma povzeli tudi Klemen Klemen in Dandrough.
Sovražni govor kot dejanje nasilja*	Vesna Leskošek	2005. Mi in oni: nestrpnost na Slovenskem. Ljubljana: Mirovni inštitut.	nestrpnost, nasilje, človekove pravice, sovražni govor	Avtorica članka jasno predstavi dilemo(e) o preganjanju sovražnega govora kot omejevanju svobode govora, pri čemer zavzame pozicijo, da je razumevanje in umeščanje sovražnega govora kot sovražnega dejanja osnova v razumevanju nestrpnosti oziroma sovražnosti in da je ta ravno tako kriminalno dejanje kot rasistični ali nacionalistični fizični napad. V članku se obširneje ukvarja z evropsko in ameriško tradicijo razprav o sovražnem govoru, ki ga vidi kot eno najmočnejših sredstev diskriminacije. Podrobneje navede argumente za in proti preganjanju sovražnega govora ter poda ugotovitve ter izpostavi, da gre v razpravah o sovražnem govoru za razredno vprašanje (v več pomenih), natančneje tudi za vprašanje družbene in politične moči.

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Dva primera obrambe sovražnega govora*	Boris Vezjak	2006. Dialogi, revija za kulturo in družbo, 42(5–6) .	strpnost, sovražni govor, spodbujanje k nestrpnosti	Boris Vezjak v prispevku problematizira argumentacijo sociologa dr. Mateja Makaroviča in pravnega strokovnjaka mag. Andraža Terška na straneh časnika Delo v zvezi s konkretnimi primeri sovražnega govora. Ocenjuje, da je obema avtorjema skupno, da minimizirata pomen sovražnega govora v imenu svobode govora. Meni, da s svojima prispevkoma avtorja eklatantno dokazujeta, da smo še zelo daleč od konceptualnih in zakonodajnih rešitev na področju sovražnega govora.
Razmišljanja o sovražnem govoru*	Matjaž Hanžek	2007. Dialogi, 42 (5/6): 30–36.	nestrpnost, sovraštvo, sovražni govor	Članek, objavljen po koncu mandata Varuha človekovih pravic, ki je zadnji dve leti mandata doživljal hude osebne napade. Primere sovražnega govora avtor članka tudi navede, sicer pa vsebinsko članek predstavi takratno stanje v Sloveniji na podlagi mednarodnih poročil o sovražnem govoru, utemeljuje dilemo odzivanja na sovražni govor v obliki molka ali reagiranja nanj, in dilemo po svobodi izražanja kot izgovorom za širjenje nestrpnosti ter izhaja iz primera holokavsta kot končnim rezultatom izražanja zaničevanja in sovraštva do drugih skupin. Nadaljuje na primeru Slovenije in sovražnih izrazov do različnih manjšin, predvsem pa poudari velik problem sovražnega govora politikov in neodzivnost tožilstva ter ponovno problem molka. Ugotavlja, da je motivacija posameznikov_ic in skupin za rasistične izraze sovražnega govora predvsem manipulacija in mobilizacija ljudi, ki je le prvi korak k iskanju podpore za nezakonito delovanje (izražanje sovražnega govora preide k dejanjem).

Naslov	Avtor	Objava	Tema	Kratek povzetek
Sovražni govor*	Srečo Dragoš	2007. Socialno delo, 46(3): 135–144.	etika, morala, postmoderna, strpnost, dialog	V prvem delu prispevka avtor opozori na temeljne premike v etičnih stališčih, ki označujejo posamezno družbeno obdobje. V drugem delu je v zvezi s sovražnim govorom predstavljena tipologija socialnih ravnanj (po Paretu), ki je podlaga kontekstualne analize. V zadnjem delu besedila je predstavljena analiza konkretnih primerov sovražnega govora nekaterih slovenskih politikov, ki ilustrira glavne poudarke tega prispevka: Definicija oz. regulacija sovražnega govora je kontekstualna. Vzpostavlja se s konsenzom o razmejitvi še dopustnih tipov izražanja od onih, ki so prepovedani. Brezbrižnost do potrebnih razmejitev vodi v adiaforizacijo problema. Če se odločimo za tolerantnejši pristop, ko v skrbi za svobodo izražanja določamo definicije sovražnega govora z manj restriktivnim posegom, potem ga je treba kontekstualno zamejiti le na logična ravnanja in na namerno početje, a z drugačnimi učinki od predvidenih. Naslednja varianta, ki gre v smeri restriktivnejše regulacije pa raztegne kvalifikacijo sovražnega govora tudi na vse izraze sovražnosti v nenamernem početju z dejanskimi učinki. To sta edini izbiri, ki sta na voljo. Z morebitnim kriminaliziranjem sovraštva tudi na ostale kategorije ravnanja bi ogrozili temelj demokratične družbe.

7 DIPLOMSKE NALOGE IN MAGISTERIJI

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Nataša Zupančič, 2005	Sovražni govor na spletnih straneh	DIPL	UL FF, Oddelek za prevajalstvo	internet, spletni forumi, kibernetski prostor, sociolingvistika, sovražni govor	Naloga ni e-dostopna.
Tanja Sahir Gombač, 2006	Otroci in internet: problem izpostavljenosti kriminalnim dejanjem sovraštva ter njihov vpliv na otroke	DIPL	UL FDV	internet, vpliv, otroci, nasilje, pornografija, starši, nadzor	Potrdi hipotezo, da bolj kot so otroci nadzirani s strani staršev pri uporabi interneta, manj so izpostavljeni kriminalnim dejanjem sovraštva na tem mediju. Zadnjo hipotezo, tj. bolj kot otroci poznajo sodobno tehnologijo, bolj so izpostavljeni kriminalnim dejanjem sovraštva, potrjuje s pridržkom. Povezava sicer ni bila statistično značilna, vendar pa na vzorcu prisotna.
Zarja Kambič, 2007	MEDIJSKI PREDSODKI O ROMIH. Primer poročanja o dogodkih v Ambrusu	DIPL	UL FDV	Romi, predsodki in stereotipi, sovražni govor, novinarji	Osredotočila se je predvsem na poročanje slovenskih tiskanih medijev o tej tematiki, in ugotavlja, da to storijo le, kadar so Romi vpleteni v konflikte z večinskim prebivalstvom.
Alma Maruška Sedlar, 2007	Cenzura in sovražni govor v medijih	DIPL	UM, Filozofska fakulteta	filozofija, svoboda izražanja, cenzura, sovražni govor, načelo škode, blasfemija, mediji	Naloga ni e-dostopna.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Danijela Đoković, 2008	Sovražni govor na blogih	DIPL	UL FDV	sovražni govor, splet, blog, seksizem	Naloga raziskuje, ali komunikacija na blogih presega, transformira ali zgolj reproducira družbene konflikte in neenakosti. V praktičnem delu analizira primere žaljive komunikacije na blogih, tako da obravnava seksizem kot sovražni govor. Seksizem je še vedno izrazito naturaliziran diskurz s samoumevnimi kategorijami in bi moral biti pogosteje deležen poglobljene kritične obravnave. Ugotavlja, da se sovražnosti do žensk večinoma izražajo na pasivno-agresiven način, tako s strani moških kot s strani žensk. Na ta način pride do »samoizpoljnjujoče se napovedi«, ko ženske same kot žrtve predsodkov s svojim obnašanjem predsodke legitimirajo in sprejmejo inferiorno pozicijo. Ženska je tudi v športnem diskurzu označena kot Drugi in zato je Drugi, v neprestanem boju med »večnim Ženskim in večnim Moškim«.
Karmen Šrimpf, 2008	Sovražni govor v slovenskih medijih	DIPL	UL FDV	sovražni govor, mediji, predsodki in stereotipi, analiza diskurza	Glavni namen diplomskega dela je opozoriti na problem sovražnega govora v medijih ter s pomočjo kritične diskurzivne analize oddaj Piramida in Vroče prikazati, kako sovražni govor vpliva na vsakdanja razmerja med ljudmi in na konstrukcijo družbene realnosti.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Doris Gajšt, 2009	Inkriminacija sovražnega govora v kazenskem pravu	DIPL	UM, Fakulteta za varnostne vede	Sovražni govor, svoboda izražanja, kazensko pravo, diskriminacija, slovenska ureditev, tuja pravna praksa	Ni jasnih zaključkov.
Katarina Kebrič, 2009	Medijske reprezentacije etničnih manjšin: Romi v slovenskem lokalnem tisku	DIPL	UL FDV	Romi, stereotipi, rasizem, sovražni govor, medijski vpliv	Z analizo medijskih tekstov slovenskih lokalnih časnikov ugotavlja, da se o Romih sicer še vedno veliko piše v povezavi s konflikti in kriminalom, vendar pa se poročanje o njih počasi spreminja. Članki pogosto obravnavajo tudi vsakdanje življenje Romov, njihovo kulturno in športno dejavnost ter postavljajo v ospredje tudi posameznike in njihove zgodbe, s katerimi se lahko bralci poistovetijo in hkrati podvomijo v negativne podobe o romski skupnosti. Opaža tudi drugačne poglede in razmišljanja, saj se v člankih pogosto poudarja medsebojno spoštovanje med Romi in neromi ter zavračanje njihove diskriminacije. Kljub temu so Romi še vedno večinoma izključeni iz poročanja o sebi, saj se le redko pojavljajo kot viri informacij.
Eva Jera Hanžek, 2009	Sovražni govor do Romov v Sloveniji	DIPL	UL FDV	sovražni govor, Romi, mediji, diskurz	Kvalitativna analiza primera argumentacije sovražnega govora v enem od slovenskih medijev (oddaja Piramida) z namenom opozoriti na problem takega diskurza in pomen odzivnosti pristojnih organov, medijev ter kritične javnosti na takšne ekscese.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Andrej Motl, 2009	Sovražni govor v slovenskih medijih na spletu	DIPL	UL FDV	sovražni govor, splet, spletni mediji, komentarji	V diplomski nalogi je obravnavana problematika omejevanja sovražnega govora v tradicionalnih okoljih, na internetu in svetovnem spletu ter v okviru svetovnega spleta v spletnih medijih v obliki komentarjev uporabnikov spletnih medijev. Predstavljene so različne uredniške politike slovenskih spletnih medijev na področju omejevanja in sankcioniranja sovražnega govora. V prvem poglavju diplomske naloge avtor predstavlja proces, skozi katerega se sčasoma izoblikujejo diskriminatorne prakse, in kako se v okviru teh praks pojavlja tudi sovražni govor. Nato z različnih vidikov preučuje koncept sovražnega govora. Drugo poglavje avtor namenja vprašanjem, ki se pojavljajo ob poizkusih omejevanja sovražnega govora v različnih okoljih in trenutno pravno ureditev na tem področju po svetu. Tretje poglavje je posvečeno novemu okolju, kjer se širi sovražni govor, internetu, njegovemu vplivu na sovražni govor in različnim težavam, s katerimi se spopadajo akterji, ki skušajo sovražni govor na internetu zajeziti. V četrtem poglavju so opisane značilnosti spletnih medijev in težave slovenskih in tujih spletnih medijev pri obravnavanju komentarjev uporabnikov, ob tem pa je predstavljena tudi njihova pravna odgovornost. Zadnje, peto poglavje, je v celoti namenjeno predstavitvi in analizi stališč uredništev slovenskih spletnih medijev glede omejevanja sovražnega govora in drugih oblik nezaželenega govora v prispevkih uporabnikov.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Jerca Pavlič, 2009	Sovražni govor na spletnih forumih: Nacionalistični diskurz slovenske blokade pristopnih pogajanj Hrvaške z Evropsko unijo	DIPL	UL FDV	sovražni govor, pragma-lingvistični vidik komuniciranja, spletni forumi, anonimnost, nacionalistični diskurz	Diplomska naloga s pragmalingvističnega vidika komuniciranja preučuje značilnosti sovražnega govora, ki ga opredeli kot izražanje ksenofobnih, diskriminatornih in rasističnih mnenj ter idej, naperjenih proti posameznikom oziroma ranljivim družbenim skupinam. Označi ga kot govor, ki izraža sovražnost in predsodke na podlagi rasne, verske in nacionalne pripadnosti, spolne usmerjenosti in fizične ali mentalne hendikepiranosti. V empiričnem delu skuša s pomočjo podrobnejše obravnave jezikovnih ravni potrditi hipotezo o odkritem in prikritem sovražnem govoru po Searlu in kršenju maksimalne kakovosti, kvantitete, relacije in načina po Griceu.
Anja Šonc, 2009	Medijska kampanja v primeru družine Strojan: Analiza internetnih virov ter vloga javne in zasebne televizije	DIPL	UL FDV	Množični mediji, Romi, družina Strojan	Glavno hipotezo, da je komercialna televizija senzacionalistično poročala o družini Strojan in s tem prispevala k nestrpnemu odnosu večinskega prebivalstva do romske skupnosti, v celoti potrjuje. Sodobni mediji niso le odsev družbenih dogajanj, ampak tudi spodbujajo sovraštvo.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Kaja Vidic, 2009	Anonimnost in družbene norme kot dejavnika sovražnega govora na spletnih forumih	DIPL	UL FDV	anonimnost, sovražni govor, družbene norme	Diploma poskuša odgovoriti na vprašanje, ali anonimnost vpliva na pojav sovražnega govora na spletnih forumih ter kako se upoštevajo družbene norme tudi v praksi. S pomočjo spletne ankete ugotovi, da med spremenljivkami anonimnost, sovražni govor ter družbene norme obstaja statistično značilna povezava med različnimi indeksi pojmov.
Alja Klanšek, 2010	Mediji in marginalizirane skupine: Odobravanje medijskih stereotipov o Romih	DIPL	UL FDV	stereotipi, stereotipizacija, sovražni govor, pomembnost medijev, Rom	Sovražni govor je oblika izražanja predsodkov in sovražnosti do posameznikov in temelji na prepričanju, da so nekateri ljudje manjvredni, ker zaradi posamezne osebne okoliščine pripadajo določeni skupini. Sovražni govor staršev povečuje mladostnikovo odobravanje medijsko prikazanih stereotipov o Romih.
Mojca Valenčak, 2010	Sovražni govor na slovenskih in nemških spletnih forumih: diplomska seminarska naloga	DIPL	UL FF	sovražni govor, nestrpnost, mediji, svetovni splet, spletni forumi, manipulacija, prevajanje, Slovenija, Nemčija	Naloga ni e-dostopna.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Alen Senkovič, 2011	Regulacija sovražnega govora na spletu	DIPL	UL FDV	sovražni govor, splet, regulacija, anonimnost	V empiričnem delu predstavi odnos anketiranih do sovražnega govora na slovenskem spletu. V tem okviru preuči zaznavo in stopnjo razširjenosti sovražnih vsebin na spletu ter izpostavi stopnjo (ne)odobravanja sovražnih komentarjev s strani uporabnikov slovenskega svetovnega spleta. V nadaljevanju preuči sprejemljive in zaželene ukrepe za regulacijo neprimerne komunikacije na spletu in analizira najpogostejše reakcije uporabnikov ob ekstremno sovražnih komentarjih.
Mihaila Sokolova, 2011	Sovražni govor na spletnih forumih v povezavi z islamofobijo	DIPL	UL FF, Oddelek za prevajalstvo		Naloga ni e-dostopna.
Maja Murn, 2013	Sovražni govor kot orožje populizma: analiza slovenskega političnega diskurza	DIPL	UL FDV	stereotipi, predsodki, sovražni govor, populizem, diskurz, politični diskurz, homofobija, Družinski zakonik	Na podlagi opravljene kvalitativne analize obravnavanega primera (analiza sovražnega govora Zmaga Jelinčiča) potrjuje hipotezo, da se sovražni govor v političnem diskurzu uporablja kot orožje populizma.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Katja Zupančič, 2013	Sovražni govor na internetnih forumih (na primeru homoseksualcev)	DIPL	UL FDV	sovražni govor, internetni forumi, homoseksualnost, svoboda govora, stereotipi	Potrjuje tezo, da je sovražni govor na internetnih forumih posredovan v latentni obliki ter da komentarje na temo homoseksualnosti homoseksualci bistveno bolj od heteroseksualcev doživljajo kot sovražni govor. Latentna oblika sovražnega govora se kaže predvsem v skritih pomenih in kontekstu besedila. Čistega sovražnega govora na internetnih forumih je zelo malo, saj internetni forumi v procesu moderiranja odstranjujejo sovražne komentarje, prav tako ga prepoveduje tudi zakonodaja.
Neža Sovinc, 2014	Sovražni govor v spletnem okolju: o spletni anonimnosti in svobodi govora	DIPL	UL FF, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo	socialna antropologija, sovražni govor, svoboda govora, množični mediji, uredniki, moderiranje, socialna omrežja, spletna identiteta, spletni komentarji, splet, 24ur.com	Diploma je posvečena raziskovanju sovražnega govora med spletnimi komentarji na različnih medijskih portalih. Zaradi potrebe po čim bolj primerni kategorizaciji za prepoznavanje elementov sovražnega govora, avtorica na podlagi branja literature opredeli sovražni govor v družboslovnem kot tudi zakonskem žargonu in ga pozicionira v odnosu do svobode govora. Na podlagi intervjujev z uredniki_icami in moderatorji_kami različnih medijskih hiš pokaže na vrzeli, ki se kažejo v interpretaciji sovražnega govora med uredništvi, kar pa posledično vpliva tudi na sam proces moderiranja spletnih komentarjev.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Vanja Jus, 2014	Komentarji v spletnih medijih kot okolje sovražnega govora	DIPL	UM, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko	spletni mediji, sovražni govor, svoboda govora, komentiranje	V diplomskem delu je predstavljeno področje sovražnega govora kot eno najnevarnejših oblik komuniciranja, ki se vse intenzivneje pojavlja v spletnih medijih, proti marginaliziranim in ranljivim skupinam pa se izraža skozi diskriminatorni diskurz. Opisuje problem prepoznavanja kaznivega sovražnega govora, ki se ga pogosto zamenjuje s političnim, sodbenim, žaljivim in nestrpnim govorom kot oblikami neprimernega govora v komentarjih spletnih medijev, ki močno posegajo v človekovo pravico do osebnega dostojanstva in ogrožajo kulturo dialoga. Izpostavlja tudi pomanjkanje sodne prakse, ustrezne zakonodaje in kazenskih določil pri omejevanju sovražnega govora v forumskih vsebinah in določevanju, pod kakšnimi kriteriji bi moral biti sankcioniran.
Mojca Ajtnik, 2015	Sovražni govor	DIPL	UM, Pravna fakulteta	sovražni govor, sovraštvo, diskriminacija, neenako-pravnost, nestrpnost, svoboda izražanja	Naloga povzema, da je sovražni govor eden ključnih trenutkov v vzbujanju sovraštva do določenih skupin ljudi. Takšen govor je neizogibno povezan s predsodki, diskriminacijo in stereotipi. Je stalni spremljevalec človeške družbe, vedno večja prisotnost sovražnega govora v današnji družbi pa je posledica potrošniško in kapitalistično naravnane družbe. Na porast prisotnosti sovražnega govora vpliva tudi vedno večja uporaba medijev in svetovnega spleta.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Barbara Samaluk, 2008	Elektronski disneyland sovražnosti: učinki in regulacija sovražnega govora na spletu	MA	UL FDV	sodobni rasizem, družbena neenakost, samoregulacijski mehanizmi, sovražni govor, internet, ekstremistične skupine, spletni forumi, spletne igre	Tako s pojavnostjo sodobnega rasizma tudi stare »kričave« oblike razpihovanja nestrpnosti in sovraštva, kot je sovražni govor, najdejo vedno nove poti za svoje udejanjenje. Te nove poti jim tlakujejo predvsem dominantne elite s svojim javnodiskurzivnim upravičevanjem in dostopom do različnih javnih prostorov. S tem udejanjajo tudi glavni namen sovražnega govora, ki se kaže v dehumanizaciji posameznikov_ic in skupin ter posledično v nasilju. Iz tega razloga ga avtorica opredeljuje tudi kot obliko socialne prakse, ki ima lahko uničujoče posledice za tiste, zoper katere je usmerjen, kakor tudi za družbo nasploh. To se kaže tako na zgodovinskih dejstvih, kot pri vsakdanjem spremljanju domače in mednarodne politike ter spremljanju stanja na področju varstva človekovih pravic. S pomočjo sovražnega govora dominantne elite kaj hitro lahko ogrozijo demokracijo in ustvarijo poglobljen sistem diskriminacije, ki se kaže tako v zakonskih in drugih institucionalnih ukrepih kot tudi v preganjanju, nasilju in zločinih zoper človečnost. Sodobni rasizem tako v veliki meri zlorablja temeljne človekove pravice za ustvarjanje ideologij in sistemov neenakosti. Ravno zaradi vedno večje pomembnosti pravic s specifičnim informacijsko-komunikacijskim kontekstom postaja diskriminatorni diskurz vedno pomembnejši dejavnik za ustvarjanje in ohranjanje sodobnih oblik družbene neenakosti.

Avtor, letnica	Diplome in magisteriji			Tema	Kratek povzetek
Neda Došenović, Vanja Brkić, 2013	Sovražni govor v komentarjih bralcev novičarskih spletnih portalov	MA	UL FDV	spletni mediji, komentatorji na spletu, sovražni govor, diferenciacijski diskurz	Analizira komentarje s sovražnim govorom na spletnih straneh 24ur.com in Dnevnik.si. Rezultati analize so pokazali, da je diskurz sovražnega govora v spletnih komentarjih diferenciacijski diskurz, ki družbo deli na »nas« in »druge«. Diskurz v komentarjih je anonimen in prevladujoče usmerjen proti politično drugače mislečim, pripadnikom drugih narodov, vernikom in homoseksualcem. Pri analizi produkcijske prakse ugotovi, da trenutni ukrepi zoper sovražni govor niso dovolj uspešni in da učinkujejo za kratek čas. S sovražnim govorom se soočajo šele takrat, ko je že prisoten, nimajo pa načina, kako ga preprečiti. Moderatorji komentarjev si želijo jasnejših opredelitev sovražnega govora in izobraževanj na to temo. Z definicijo sovražnega govora imajo težave tudi komentatorji sami, saj večinoma ne dojemajo možnih posledic sovražnega govora. Večina komentatorjev razume sovražni govor kot običajno obliko dominantnega diskurza.
Aja Lovrec, 2014	Hate speech and internet humor	MA	UM, FF, Oddelek za anglistiko in amerikanistiko	Sovražni govor, humor, internetni memi, človekove pravice, svoboda govora	Sovražni govor je predstavljen v okviru internetnih memov. Avtorica ugotavlja, da obstaja tanka linija med sovražnim govorom in humorjem (Slovenci meme dojemajo kot humorne, naravni govorci angleščine pa kot žaljive). Potrdi, da je stopnja angleškega jezika v veliki večini ne vpliva na odločitev, ali je internetni mem sovražen ali humoren. Iz rezultatov ugotavlja, da so memi, ki so sicer dojeti kot sovražni govor, lahko razumljeni tudi kot humor, saj je namen internetnih memov razvedriti in nasmejati ljudi.

V MEDNARODNA POROČILA O SOVRAŽNEM GOVORU V SLOVENIJI

Naslov	Datum objave	Kratek povzetek
"Hate speech" in the Balkans	1998	Transnacionalna študija spremljanja medijev s fokusom na problemu pojava sovražnega govora. Za Slovenijo ugotavljajo na ravni sovražnega govora (kot zanikanje obstoja Drugega znotraj nacionalnih meja države), da mediji govorijo o »poslovenjenju Slovenije«, kar implicira homogenizacijo odkar ni več razumljena kot etnično čista. Avtorica poročila je v slovenskih medijih, ki so po njenem mnenju izjemno občutljivi do tujih prebivalcev v Sloveniji, še posebej tistih, ki prihajajo iz nekdanje Jugoslavije, pogosto našla slabšalno in antisrbsko karakterizacijo. Poudarja še, da so slovenski mediji precej odkrito orientirani proti tujcem in proti manjšinam. Poročilo tudi našteva diskriminatorne in sovražne izjave iz časnikov Delo, Dnevnik, Slovenec, Večer, Slovenske novice.
The Struggle against Racism and Xenophobia in Central and Eastern Europe: Trends, Obstacles and Prospects	Poljska, 2000	Starejši prispevek o stanju, ovirah in perspektivah na področju sovražnega govora v državah srednje in vzhodne Evrope ob prelomu v novo tisočletje. Slovenija je omenjena predvsem v tabelah k prilogi članka.
ECRI SECOND REPORT ON SLOVENIA	December 2002	Ključni besedi »hate speech« in »hate crime« v poročilu nista zapisani.
XENOPHOBIA: A CATALYST OF HATE AND DEFAMATION SPEECH IN SLOVAKIA AND SLOVENIA	Neznano, zdi se, da najverjetneje 2003, zaradi letnic virov	Starejša primerjalna študija Slovaške in Slovenije na področju diskriminacije, sovražnega govora in medijev. Avtor ugotavlja, da je slovenski primer oživljanja civilne družbe in njene vloge pri naslavljanju problemov pojava sovražnega govora poučen zgled za Slovaško (za čas pisanja študije). Avtor ugotavlja podobnosti in razlike med državama, pri čemer se skozi študijo sprašuje, koliko se le-te odražajo v pojavu ksenofobije in sovraštva v sovražnem govoru na splošno, in posebej kako je sovražni govor reguliran v obeh državah od časa njune samostojnosti.

Naslov	Datum objave	Kratek povzetek
FOLLOW-UP REPORT ON SLOVENIA (2003-2005)	Marec 2006	Izraz sovražni govor ni omenjen.
ECRI Third report on Slovenia	Junij 2006	ECRI poročilo izpostavlja zaskrbljenost nad pojavom sovražnega govora do romske manjšine, tudi s strani politikov. ECRI priporoča, naj slovenski organi okrepijo svoja prizadevanja za boj proti predsodkom in stereotipom do Romov med splošnim prebivalstvom, vključno z zagotavljanjem hitrega in nedvoumnega odziva v vseh primerih, ki se manifestirajo v obliki diskriminacije ali sovražnega govora. ECRI še ugotavlja, da je bila muslimanska manjšina v Sloveniji večkrat cilj sovražnega govora v politiki in včasih predmet posploševanj ali negativne podobe v medijih.
Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the EU Member States – Part I Legal Analysis	FRA, 2009	Mednarodno poročilo o obstoju homofobije in diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti v 27 državah članicah EU. Obsežna študija je nastala iz potrebe po razvoju primernih ukrepov na tem področju s ciljem zagotoviti spoštovanje, zaščito in promocijo temeljnih pravic LGBT oseb v EU. Prvi del študije vsebuje primerjavo zakonodajnih sistemov v državah članicah EU. Posebej obravnava tudi sovražni govor na podlagi opravljene ocene stanja pri definiranju sovražnega govora v kazenski zakonodaji držav članic in izpostavlja problematična področja, ki niso posebej regulirana z vidika zagotavljanja pravic LGBT osebam. Slovenija v povezavi s sovražnim govorom ni neposredno omenjena.
Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation and Gender Identity in the EU Member States - Part II: The Social Situation	FRA, marec 2009	Drugi del zgornjega poročila je sociološka primerjalna analiza stanja pri uresničevanju človekovih pravic LGBT oseb v državah članicah EU. Posebej analizira področja sovražnega govora in tudi v intersekciji z drugimi družbenimi sferami. Poročilo podaja priporočila za javnopolitične ukrepe na splošno za vse države članice EU. Slovenija je omenjena le trikrat, vendar se omembe ne povezujejo z izrazom sovražni govor.

Naslov	Datum objave	Kratek povzetek
Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights	2012	Ugotovitev poročila na primeru Slovenije: V Sloveniji je zgolj omejeno zbiranje podatkov o zločinih iz sovraštva (hate crime).
COMPARATIVE HATE SPEECH LAW: MEMORANDUM	Marec 2012	Primerjalna študija 10 držav in mednarodnega prava na področju sovražnega govora v pristojnosti sodstva in zakonodaje. Študija je nastala za Pravni center Južne Afrike kot pomoč pri pripravi vlog dveh primerov sovražnega govora v Južni Afriki za obravnavo na vrhovnem sodišču. Prepoved sovražnega govora zakonodaja razlaga na način, ki vzpostavlja ravnovesje med svobodo izražanja, enakosti in človekovega dostojanstva. Študija skuša odgovoriti na vprašanja, kako posamezne državne zakonodaje poskušajo doseči to ravnotežje, kakšno vlogo igra zgodovinski in družbeno-politični kontekst pri doseganju tega ravnotežja in kako sodišča obravnavajo domnevo sovražnega govora v pesmih ali drugih oblikah kulturnega in umetniškega izražanja. V Memorandumu je Slovenija omenjena zgolj trikrat in zelo pavšalno. Predvidevamo, da je temu tako zato, ker je bilo v Sloveniji do tedaj zelo malo primerov sodne prakse pri prepovedi sovražnega govora.
COMPARATIVE HATE SPEECH LAW: ANNEXURE Research prepared for the Legal Resources Centre, South Africa	Marec 2012	Priloga zgornjemu Memorandumu, ki natančneje obravnava posamezne države in njihovo zakonodajo na področju sovražnega govora v zgoraj naštetih treh kontekstih. Priloga predvsem povzema stanje v posamezni državi.
HATE CRIMES IN THE OSCE REGION: INCIDENTS AND RESPONSES ANNUAL REPORT FOR 2012	November 2013	Natančna študija »hate crime« po vključenih državah v OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) regiji, med drugim pokriva tudi Slovenijo (podatki iz leta 2011). Vsebuje pregled javnih politik, pravnih okvirov, poročila o podatkih o zločinih iz sovraštva. Študija podaja natančna priporočila k javnim politikam in javnopolitičnim ukrepom. Poročilo zabeleži, da je bilo v Sloveniji v letu 2010 prijavljenih 45 primerov »hate crimes«, leta 2011 pa 34. Noben izmed primerov ni bil kazensko preganjan ali obsojen.

Naslov	Datum objave	Kratek povzetek
Time to step up: The EU and freedom of expression	Xindex, december 2013	Mednarodno poročilo o stanju svobode govora in izražanja v 28 državah članicah EU. Poročilo se osredotoča na raven delovanja Evropske unije in javnopolitičnih ukrepov, ki bi pripomogli k zaščiti svobode izražanja v državah članicah. Slovenija omenjena le izjemoma na področju medijev.
Report on the implementation of the EU framework for National Roma Integration Strategies	European Commission – Directorate-General for Justice, 2014	Na področju antidiskriminacijskih praks v Sloveniji podaja EK priporočila k zagotovitvi učinkovitega izvajanja protidiskriminacijske zakonodaje pri vključevanju romske manjšine v večinsko družbo. Priporoča sistematičen pristop k zmanjšanju predsodkov večinske družbe do Romov, vključno z boljšim razvojem sodelovanja medijev pri naslavljanju tega problema.
Comparative Research "Youth and Media"	2014	Mednarodno poročilo o stanju na področju mladih in medijev iz enajstih jugovzhodnih evropskih držav (zelo podrobno tudi Slovenija za področje medijev, medijske pismenosti, kritično razumevanje medijev, uporaba medijev, mladinske organizacije in mediji, mladi v medijih, dostop mladih do medijev ...). Poročilo vključuje svobodo izražanja, medijsko vzgojo in sovražni govor s statističnimi podatki. Za Slovenijo ugotavljajo: med 11 analiziranimi državami je Slovenija ocenjena kot najbolj »svobodna« na področju svobode medijev, Slovenija ima medijsko vzgojo, vključeno v šolski kurikulum od leta 1994 dalje. Na področju medijske pismenosti kot sposobnosti, da mladi prepoznajo jezik, ki ustvarja razlike (to je, da v osnovi spodbuja sovraštvo), sta Slovenija in Hrvaška izjemi v smislu, da mediji pogosto uporabljajo retoriko sovražnega govora. Ostali statistični podatki se navezujejo na celotno analizirano regijo; na primer, 37,9 % mladih v regiji verjame, da mediji pogosto ali vedno uporabljajo retoriko sovražnega govora, večina mladih je seznanjenih s tem pojmom. Poročilo daje priporočila tudi za področje sovražnega govora, vendar na splošno za regijo (vključene države v analizo) in ne posebej za Slovenijo.
Being Trans in the European Union Comparative analysis of EU LGBT survey data	FRA, 2014	Slovenija je omenjena trikrat, najbolj sporočilen primer: »14 % vprašanih intervjuvancev iz Slovenije je izkusilo sovražno motivirano nasilje v obdobju 12 mesecev.«

Naslov	Datum objave	Kratek povzetek
ECRI REPORT ON SLOVENIA (fourth monitoring cycle)	ECRI, 16. 9. 2014	Poročilo Sveta Evrope o oceni stanja na področju diskriminacije v Sloveniji. Ugotavljajo, da se je sovražni govor močno povečal in je povečini uperjen proti ranljivim družbenim skupinam, Romom, LGBT, in muslimanom. Ugotavljajo pogost pojav rasistične in ksenofobne retorike med političnimi predstavniki, ki ostaja nenadzorovana. ECRI predlaga sprejetje Kodeksa ravnanja z namenom doslednega izvajanja, da se poslancem izrecno prepove uporabo rasističnih in ksenofobnih diskurzov. ECRI pozdravlja pobudo Spletno oko v kontekstu osveščanja javnosti o rasistično motiviranem sovražnem govoru na svetovnem spletu. Hkrati ugotavljajo, da tožilci redko sprožijo kazenski postopek v zvezi z javnim spodbujanjem sovraštva in nestrpnosti preko svetovnega spleta. Poročilo posebej izpostavlja problematiko v zvezi z Romi, izbrisanimi, muslimani, prosilci za azil in begunci, ter z delovanjem institucije Zagovornika, in slovensko zakonodajo na področju diskriminacije. Ugotavljajo še, da se v Sloveniji z namenom boja proti rasni diskriminaciji ne ureja sistematičnega zbiranja baze podatkov o zagotavljanju enakosti oziroma pojavu neenakosti v družbi.
Comparative study on legislation sanctioning hate speech and discrimination in the member states of the European Union	Romunija, 2014	Natančna primerjalna študija držav članic EU na področju sovražnega govora in zakonodajnih regulativ (analiza členov ustave, kazenske zakonodaje in ostalih zakonov, ki omejujejo pojav sovražnega govora tudi za državo Slovenijo). Za vsako posamezno državo je narejen povzetek; za Slovenijo omenja 14. člen, 15. člen in 39. člen Ustave RS, 297. člen KZ RS in Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja. Poročilo omenja povzetek »afere trenerkarji« kot primer ksenofobije. Za razliko od nekaterih držav članic, homofobija in transfobija v 15 državah članicah (Avstrija, Bolgarija, Češka, Ciper, Estonija, Nemčija, Irska, Italija, Litva, Luksemburg, Latvija, Malta, Slovenija, Slovaška in Španija) nista izrecno opredeljeni kot obteževalna okoliščina. Študija je bila pripravljena z namenom priporočil na področju izboljšanja zakonodajnega okvira v Romuniji za boj proti sovražnemu govoru.
Report of the Working Group on the Universal Periodic Review* Slovenia	UN, General Assembly, december 2014	Priporočila vseh držav članic Združenih narodov Sloveniji na področju človekovih pravic, tudi sovražnega govora. Deklaratorno priporočajo boj proti sovražnemu govoru na področju manjšin, Romov, verskih in drugih manjšin. Natančneje, le Alžirija omenja natančnejši ukrep oziroma priporoča sprejem regionalnih javnopolitičnih ukrepov na tem področju.

SKLEP

Sovražni govor je uporabljen kot orodje za nadlegovanje in poniževanje, zato ogroža posameznikovo psihološko in čustveno sfero, osebno svobodo, dostojanstvo in osebnost. Hkrati prispeva tudi k širšim družbenim pojavom, kot so rasizem, seksizem ali homofobija, saj je namen sovražnega govora prav nadaljevanje zatiranja in podrejanja skupin, ki so bile zgodovinsko bolj izpostavljene diskriminaciji. Kot tak sovražni govor ohranja neenakosti v družbi. Ker je problem sovražnega govora zakoreninjen na ravni družbenih razmerij, ga je najbolj relevantno naslavljati ravno na način širjenja javne razprave, krepitve zmožnosti za sistematično javno odzivanje in z ustvarjanjem pogojev za uveljavljanje družbene enakosti.

Najboljši odgovor na sovražni govor je torej več govora o tej tematiki in širše o sistemskih neenakostih in družbeno ukoreninjenih predsodkih. Če se namreč na sovražni govor ne odzovemo, mu dopuščamo, da se neovirano uveljavlja v prostoru javne razprave, ter ga dejansko krepimo. V druge oblike regulacije in odzivanja na sovražni govor je zato treba vključiti različne segmente družbe, ne le organe pregona. Ta cilj je lahko dosežen zgolj s povezovanjem različnih predstavnikov vladnega in nevladnega sektorja, posameznic in posameznikov, ki lahko s svojim lastnim delovanjem pomembno doprinesejo k preseganju sovražnega govora ter vsakršne nestrpnosti, diskriminacije in izključevanja.

Prispevek k reševanju problema razširjenosti, sprejetosti in pogoste nesankcioniranosti sovražnega govora je mogoč zgolj, če se v prizadevanje za spremembe vključimo tudi vsi in vsak_a od nas posamezno. Soočeni s situacijo, ko pomislimo, da smo morda priča sovražnemu govoru, se vprašajmo: ali gre za izražanje diskriminatornih mnenj in idej (ksenofobija, rasizem, homofobija, seksizem in podobno); ali gre za uperjenost proti manjšinam (etničnim, narodnim, verskim, kulturnim, spolnim ipd.); ali izraženo temelji na prepričanju, da so nekateri ljudje manjvredni zaradi določene osebne okoliščine oziroma pripadnosti določeni družbeni skupini? Če so odgovori na vprašanja pritrdilni, reagirajmo in vsakokrat znova zavrnimo prakso izključevanja, nestrpnosti in diskriminatornega delovanja.

V pričujočem dokumentu smo poskušali pripraviti čim bolj izčrpen pregled stanja o situaciji sovražnega govora v Sloveniji, pri tem povzemajoč tematiko na različnih področjih in skozi različne discipline. Upoštevajoč, da gre za kompleksno in razvejano tematiko, ki preči različne discipline in načine delovanja, je bil ta pregled stanja pripravljen kot prvi poskus izčrpnega poročila o stanju v Sloveniji. Natančno branje in časovna distanca pa bosta gotovo razkrila področja, kjer je potrebna dodatna pozornost, zato naj ta dokument služi kot spodbuda k nadaljevanju raziskovanja in izvajanja aktivnosti na področju naslavljanja problematike sovražnega govora.

Marec 2016

9 789616 455749

25 LET PREZADEVANJ ZA ENAKOST

Mirovni inštitut
Inštitut za sodobne družbene in politične študije
The Peace Institute
Institute for Contemporary Social and Political Studies

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za družbene vede*

REPUBLIKA SLOVENIJA

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

RTV SLO | MULTIMEDIJSKI CENTER MMC

ICELAND LIECHTENSTEIN NORWAY eea grants

norway grants

Z (OD)GOVOROM
NAD SOVRAŽNI GOVOR